

**T.C.
Mersin Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı**

**YEREL SİYASETİN DİNAMİKLERİ: MERSİN ÖRNEĞİNDE KATI ATIK
SORUNU**

Seray ÇELİKCAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mersin, 2010

T.C.
Mersin Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

YEREL SİYASETİN DİNAMİKLERİ: MERSİN ÖRNEĞİNDE KATI ATIK
SORUNU

Seray ÇELİKCAN

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Bediz Yılmaz BAYRAKTAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mersin, 2010

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

SERAY ÇELİKCAN tarafından hazırlanan YEREL SİYASETİN DİNAMİKLERİ: MERSİN ÖRNEĞİNDE KATI ATIK SORUNU başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından KAMU YÖNETİMİ/KENT VE ÇEVRE Ana Bilim / Ana Sanat Dalında YÜKSEK LİSANS / SANATTA YETERLİK / DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

		Başarılı	Başarısız		
Yüksek Lisans	Doktora	☒	☐	Başkan	İmza Yrd. Doç. Dr., Bediz YILMAZ BAYRAKTAR, İmza (Danışman)
		☒	☐	Üye	İmza <i>H Kurt</i> Yrd. Doç. Dr., Hacı KURT İmza
		☒	☐	Üye	İmza Yrd. Doç. Dr., Tolga ÜNLÜ İmza
		☐	☐	Üye	İmza Unvan, Ad Soyadı, İmza
		☐	☐	Üye	İmza Unvan, Ad Soyadı, İmza

Başkan dahil jüri üye sayısı 3

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

11.10.2010

Prof. Dr. Mustafa S. AKSAN
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Türkiye’de kentsel siyaset alanında daha nitelikli ve daha çok sayıda çalışmaya ihtiyaç vardır. Üniversitelerin sosyal bilimler enstitüleri ve kamu yönetimi bölümlerinin yüksek lisans ve doktora programları açmaları ve tez çalışmalarının artışına paralel olarak, yapılmış olan çalışmalardan esinlenecek olan yeni çalışmalar nitelik olarak daha üst seviyelere çıkacaktır. Mersin’de yapmış olduğumuz bu çalışma kentsel siyaseti, katı atık depolama yer seçimi sorunu örneğinde, kent kuramlarına atıflar yaparak değerlendirmeye çalışmıştır. Kuramlar mümkün olduğunca fazla sayıda kaynaktan okunup, Mersin örneğine yansıtılmaya çalışılmıştır.

Türkiye’de ve Mersin’de benzer çalışmalara fikir verebilme, yol gösterici olma amaçları taşıyan bu çalışma kentsel siyasetin tüm boyutlarını ele alma ve siyasa oluşturma süreçlerini anlatma konusunda elbette yeterli değildir.

Mersin’de önceden üzerinde çalışılmamış, güncel ve son derece zevkli bu konuyu seçmemde ve bu aşamaya getirmemde sonsuz katkıları bulunan, bu çalışmada en az benim kadar emeği geçen, Mersin Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü Başkan Yardımcısı Yrd. Doç. Dr. Ulaş BAYRAKTAR’a ve olmadığı dönemde desteklerini esirgemeyen saygıdeğer Danışmanım Yrd. Doç. Dr. Bediz YILMAZ BAYRAKTAR’a teşekkürlerimi bir borç bilirim. Bununla birlikte çalışmamızın alan araştırması bölümünü oluşturan yüz yüze derinlemesine görüşmeler için zaman ayıran saygıdeğer katılımcılara ve literatür taraması sürecinde değerli kaynaklarını esirgemeyen Mersin Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi saygıdeğer hocam Yrd. Doç Dr. Hacı KURT’a, Bu süreçte beni yalnız bırakmayan ağabeyim İbrahim ÇELİKCAN’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Bu çalışmada kentsel siyaset kuramları bağlamında, Mersin'in kentsel siyasetinin dinamikleri tartışılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda kent kuramları, refah devleti öncesi dönem ve refah devleti sonrası dönem ayrımı esas alınarak aktarılmıştır. Mersin'de siyasaların oluşum süreci ve aktörlerin siyasa oluşum süreçlerindeki konumlarını anlamaya çalıştığımız bu çalışmada örnek olay incelememiz, katı atıkların yer seçimi sorununda Mersin'deki kentsel aktörlerin hangilerinin daha belirleyici olabildiği konusudur.

Katı atıkların daha önce bulunduğu ve dolma noktasına gelip düzensiz (vahşi) depolama şeklinde depolandığı Çavuşlu Mahallesi'nden bir an önce kaldırılması konusunda tüm aktörler hem fikir olmasına rağmen yeni katı atık depolama sahası yer seçimi konusunda uzlaşmaya varılamamıştır.

Mersin kentinde kentsel siyasetin aktörlerinin üzerinde uzlaşamadıkları ve son sözü yargının söyleyecek olduğu katı atıkların yer seçimi sorunu, en genel haliyle Mersin Ticaret ve Sanayi Odası ile Mersin Büyükşehir Belediyesi tarafları arasındaki siyasi bir çatışmayı gözler önüne sermiştir. Mersin Büyükşehir Belediyesi'ne yapılan itirazların temeli, yeni katı atık düzenli depolama sahasının II. Organize Sanayi Bölgesi genişleme sahası içinde olması, bölgede bulunan (sonradan kapatılıp Akdeniz Belediyesi'ne devredilen) Bağcılar, Bahçeli, Yenitaşkent belediyelerinin gelişimini olumsuz yönde etkilemesi gibi sebeplere dayandırılmaktaydı.

Aktörlerin siyasa oluşum sürecine katılımlarının sağlanmadığını iddia ettikleri ve konuya ancak idari yargı üzerinden müdahil olabilmeleri kentsel siyaset kuramları ışığında tartışılmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızın sonucunda; Mersin kentinde kentsel siyasaların oluşumunda gerçek anlamda katılımcılığın sağlanmadığı görülmektedir. Mersin Büyükşehir Belediyesi ittifak

kurma ve kurduğu ittifakların aktörlerini belirleme inisiyatifini bünyesinde barındırmaktadır ve kentsel siyasalar büyükşehir belediyesinin ekseninde şekillenmektedir. Mersin Büyükşehir Belediyesi'nin oluşturduğu ittifaklar içinde genellikle kapitalist sermayenin çeşitli boyut ve değişik sektörlerdeki yansımalarının bulunduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mersin, Kentsel Siyaset, Kentsel Siyaset Kuramları, Kentsel Siyasetin Aktörleri, Katı Atıklar, Katı Atık Bertaraf Yöntemleri.

ABSTRACT

In this study, according to the consistency of the city models, its urban politics of dynamics has tried to be discussed. In this context, the city models has quoted to base on the term distinction after the welfare state and before the welfare state and the evaluation process of policy making in Mersin.

In this study, that we handle the example event which we are going to examine is the problem of the site elections of the solid waste in Mersin and the position of the actors in this process.

At first the actors agreed to remove the solid waste in Çavuşlu District because it came to the filling point as a result of the irregular warehousing system, but inspite of all of these, the actors could not come to ending point about the new site selection of the solid waste field. They were agreed to remove the solid waste to another place but they couldn't give an absolute decision about this.

The problem of choosing a new solid waste field unroll the conflict of the Mersin Metropolitan Municipality and the Mersin Chamber of Commerce. Because of the conflict of both sides, the judgement had to be said the last word for this non-agreement.

The contradiction of Mersin Metropolitan Municipality is, why this new solid waste field is establishing in the expansion territories of the 2. Tarsus Organized Industrial Zone, because for them, this problem attributed to affect negatively to the other municipalities at that area such as Bağcılar, Yenitaskent and Bahçeli municipalities.

It's claimed that it couldn't provide the participation of the actors in this evaluation process of this policy and it's tried to quote under the light of the urban politics.

As a result of this, because of Mersin Metropolitan Municipality and its alliances, other actors didn't want to participate in this project. And the reason why they did not want to participate shows us the head of the Mersin Metropolitan Municipality and his alliances, because actors were considering about having no chance according to the alliances of the Metropolitan Municipality, this shows us the big role of the power of the capital in this evaluating policy, too.

Key words: Mersin, urban politics and its actors, city models, solid waste, the annihilation methods of solid waste.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR LİSTESİ	ix
ÇİZELGELER LİSTESİ	x
RESİMLER LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1
I.BÖLÜM	
KENTSEL SİYASET	5
I.1. Siyasetin Tanımı.....	5
I.2. Kent Kavramı.....	6
I.3. Kentsel Siyaset - Yerel Siyaset.....	6
I.3.1. Yerel Siyasetin Yükselişi.....	8
I.3.2. Kentsel Siyasetin Konuları.....	10
I.4. Kent Kuramları.....	11
I.4.1. Çoğulcu Paradigma.....	13
I.4.2. Weberci (Yönetimci) Paradigma.....	19
I.4.3. Sınıf Merkezli (Araççı ve Yapısalcı) Paradigma.....	24
II. BÖLÜM	
KATI ATIKLAR ÜZERİNE	45
II.1. Çevre Problemi Olarak Katı Atıklar.....	45
II.2. Katı Atık Bertaraf Yöntemleri.....	47
II.2.1. Düzenli Depolama Yöntemi.....	47

II.2.1.1 Düzenli Depolama Yönteminin Avantajları.....	48
II.2.1.2 Düzenli Depolama Yönteminin Dezavantajları.....	49
II.2.2. Ayır Toplama ve Geri Kazanma.....	49
II.2.3. Yakma.....	51
II.2.4. Kompost.....	51
II.2.5. Piroliz.....	52
II.2.6. Plazma Enerjisi Yöntemi.....	53
II.3. Entegre Sistemler.....	53

III. BÖLÜM

MERSİN'İN BÜYÜKŞEHİR STATÜSÜ KAZANMASI ve KATI ATIK

SORUNUN TARİHSEL ARKA PLANI..... 55

III.1. Mersin'de Katı Atıkların Sorun Haline Geliş Süreci.....	57
III.2. Çavuşlu Katı Atık Depolama Alanının Rehabilitasyonu.....	67
III.3. Depo Sahasının Kapatılması.....	69
III.4. Aktarma İstasyonları.....	72
III.5. Katı Yeni Atık Düzenli Depolama Sahası.....	75
III.6. Yer Seçimi Kriterleri.....	77
III.7. Mersin'de Yer Seçimi Sorunu.....	79
III.8. Alternatif Alanlar.....	81
III.8.1. Alternatif Bir: Emirler Köyü Batısı.....	81
III.8.2. Alternatif İki: Kerimler Köyü Güneyi.....	82
III.8.3. Alternatif Üç: Dorukkent Kuzeyi.....	82
III.8.4. Alternatif Dört: Camili Köyü Kuzeyi.....	83
III.8.5. Alternatif Beş: Hebilli Köyü Kuzeyi.....	83

IV. BÖLÜM**MERSİN'DE KATI ATIKLARIN SORUN HALİNE GELİŞ SÜRECİ VE
BU SÜREÇTE ROL OYNAYAN AKTÖRLER..... 85**

IV.1. Yerel Siyasetin Değişimi..... 85

IV.2. Mersin de Sosyoekonomik Durum ve Oluşan Eşitsiz Gelişme..... 87

IV.3. Siyasi Aktörler..... 91

IV.4. Diğer Aktörler ve Mersin'de Kentsel Siyasaları

Etkileme Potansiyelleri..... 95

IV.4.1. Profesyoneller (Belediye, Meslek Odaları

ve Merkezi Yönetime Bağlı Teknokratlar)..... 95

IV.4.2. İdari Yargı (Danıştay 6. Dairesi)..... 96

IV.4.3. Potansiyel Gruplar..... 97

IV.4.4. İkincil Liderler..... 97

SONUÇ..... 99**KAYNAKÇA.....108****EKLER**

KISALTMALAR

A.G.E.	:	Adı Geçen Eser
AKP	:	Adalet ve Kalkınma Partisi
ASF	:	Akdeniz Sosyal Forumu
BDP	:	Barış ve Demokrasi Partisi
CHP	:	Cumhuriyet Halk Partisi
FP	:	Fazilet Partisi
HADEP	:	Halkın Demokrasi Partisi
MEGİAD	:	Mersin Genç İşadamları Derneği
MESİAD	:	Mersin Sanayici ve İş Adamları Derneği
MHP	:	Milliyetçi Hareket Partisi
MTSO	:	Mersin Ticaret ve Sanayi Odası
MÜSİAD	:	Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
OSB	:	Organize Sanayi Bölgesi
PÜİS	:	Petrol Ürünleri İşverenler Sendikası
RP	:	Refah Partisi

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge No	Çizelge Adı	Sayfa No
	Çizelge.2.1.Katı Atık Bertaraf Yöntemleri Maliyet Rakamları.....	54
	Çizelge.3.1. Kompost Tesisi Yapımına Başlanan Dönemden İtibaren Belediye Başkanları.....	56

RESİMLER LİSTESİ

Resim No	Resim Adı	Sayfa No
Resim 3.1.	Yeni Katı Atık Depolama Sahası.....	64
Resim 3.2.	Çavuşlu'da Vahşi Depolama Yöntemiyle Depolanan Çöpün Durumu.....	66
Resim 3.3.	Çavuşlu'da Vahşi Depolama Yöntemiyle Depolanan Çöpün Durumu 2.....	66
Resim 3.4.	Çavuşlu'da Rehabilitasyondan Sonraki Durum.....	67
Resim 3.5	“Çimsa Alanı”nda Hazırlık Çalışmaları.....	75
Resim 3.6	“Çimsa Alanı”nda Hazırlık Çalışmaları 2.....	76

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 3.1.	Katı Atık Depolama Sahası Örtü Tabakası Kesiti.....	71
Şekil 3.2.	Depo Sahası Üst Geçirimsizlik Sistemi.....	72
Şekil 3.3.	Aktarma İstasyonu.....	74
Şekil 4.3.1	Kentsel Siyaset Kuramları ve Kentsel Aktörler.....	91

GİRİŞ

Modern kent, çıkarları örtüşmeyen kesimleri sınırları içerisinde barındıran ve çelişen çıkarların en önemli çatışma alanlarından birisidir. Kentsel mücadeleler sadece kent sınırları içinde değil aynı zamanda kent üzerine de verilmektedir. Kent mekânı bu mücadelelere sahne ve konu olurken bu çatışma ve mücadelelerde yer alan toplumsal güçler bilinçli ya da bilinçsiz bir biçimde mekânı (yeniden) üretir ve dönüştürürler. Bu bağlamda mekânda ve mekân üzerine verilen mücadeleler iktidar mücadelelerinin de odağında yer alır. Söz konusu süreçte farklı sınıf, grup ve bireylerin farklı amaç ve çıkarları ve bu temelde ortaya çıkan çelişki ve mücadeleler sosyo-mekânsal değişimin maddi temelini oluşturur. Çalışmamızda kentin sosyo-mekânsal değişimine neden olan süreçler içinde bulunan kentsel aktörleri ve siyasa oluşum süreçlerinde bu aktörlerin nasıl konumlandıklarını, kentsel siyaset yazınından okuduklarımızla ve kentte etkin konumda bulunmuş ve bulunan aktörler ile yapılan yüz yüze görüşmeler ışığında anlamaya çalışacağız.

Birinci hipotezimiz; Mersin kentinde kentsel siyasaların oluşumu sürecinde çoğulcu bir yönetim tarzı uygulanmadığıdır. Dolayısıyla Mersin kentinde kentsel siyasalar az sayıda aktörün katılımıyla oluşturulan ittifaklar ile gerçekleştirilmektedir.

Üçüncü hipotezimiz; Mersin’de kentsel siyaseti belirleyen ittifakların içerisinde sermaye grubunun belirgin bir ağırlığı olduğudur.

Bu çalışmaya 2008 yılının Eylül ayında başlanmıştır. O dönemde katı atıklar Mersin’in Toroslar İlçesindeki Çavuşlu Mahallesinde vahşi depolama yöntemiyle depolanmaktaydı ve nüfusun artışıyla beraber yerleşimin kuzeye doğru kayması neticesinde katı atıklar ile yerleşim alanı birbirine son derece yaklaşmıştı. Sağlık koruma

bandından söz etmek söz konusu bile değildi. Bölgede yaşayan vatandaşlar, Toroslar İlçe Belediyesi, Akdeniz Sosyal Forumu¹ başta olmak üzere konuyla ilgili olan tüm kesimler durumdan son derece rahatsızdı. Mersin Büyükşehir Belediyesi yeni katı atık düzenli depolama sahası olarak II. Organize Sanayi Bölgesi genişleme sahası içerisindeki alanı belirlemişti. Ancak MTSO kentin sınaî gelişiminin olumsuz etkileneceğini ve bunun kentsel istihdama olumsuz olarak yansıtacağını, ayrıca çevre bölgelerdeki tarımsal faaliyetlerin de olumsuz etkileneceğini, II. OSB genişleme sahası içinde seçilen alanın kentin batı sınırından toplanacak olan çöplerin taşınması açısından da rasyonel olmadığını ileri sürüyordu. Tüm kesimler Danıştay'da devam eden MTSO ve Mersin Büyükşehir Belediyesi arasındaki davanın sonuçlanmasını bekliyordu. Çalışma süresince; 2009 yerel seçimleri, Mersin kentinin önemli aktörlerinden MTSO'nun o dönemki başkanı Kadri Şaman'ın² vefatı, katı atık depolama alanının Çavuşlu Mahallesi'nden "Çimsa Alanı" olarak isimlendirilen Akdeniz Belediyesi sınırları içinde bulunan Tekke Köyü'ne taşınması ve 16 büyükşehir belediyesi'ni kapsayan 5216 sayılı Kanun'un 6. maddesine örnek olayımız ile ilgili olan Bahçeli, Bağcılar ve Yenitaşkent belediyelerinin kapatılıp mahalle statüsü ile Akdeniz İlçe Belediyesi'ne katılması ve ilk kademe belediyelerinin ilçe belediyesi statüsü kazanmaları gibi olaylar yaşanmıştır.

Birinci bölümde, kentsel siyaset kuramlarını anlatmadan önce konumuz açısından önemli olan siyaset, kent, kentsel siyaset kavramlarını tanımlayacağız. Kentsel siyaset ile yerel siyaset kavramlarının birbirleri yerine kullanıldığı durumlarda ne gibi yanlışlıkların doğabileceğini ve kentsel siyaset ile ilgili olan konuları anlattıktan sonra, bir

---

¹ 21 Aralık 2005 tarihinde kurumsallaşma adımlarını atan, kendini sadece çevre sorunları ile sınırlandırmayan sosyal, ekonomik, çevre vb. problemlerin iç içe geçtiğinin bilincinde olan ve kendilerini " başka bir dünya mümkündür" ü bugünden kurmak isteyenlerin sosyal oluşumudur.

² Kadri Şaman MTSO başkanlığı yaptığı dönemde katı atıkların OSB genişleme sahası içine taşınmaması için çetin bir hukuki mücadele veriyordu. Hatta "ben yaşadığım sürece oraya çöp dökülmeyecek" dediği MTSO içinde herkes tarafından biliniyordu.

kentin yönetiminde etkili olan dinamikleri, kentin önemli kararlarının hangi makam, kurum ve şahıslarca alındığını görmeye çalışacağımız bu çalışmada, çoğulcu, Weberci (yönetimci) ve sınıf merkezli (araççı, yapısalıcı) paradigmalara başvuracağız.

Kent kuramları ve kentsel siyasete başvurmamızın nedeni, teorinin pratikteki yansımalarını örnek olay incelememiz içinde somutlaştırma çabasıdır. Mersin kentinin kentsel siyasetinin dinamiklerini ve kentsel siyasetin oluşumunda aktörlerin konumlanışını anlayabilmek adına ne anlamlar içerdiğini anlatmak gereklidir. Ele alınan kuramlar kentsel siyaset yazınında öne çıkan kuramlardır. Bu kuramların Mersin özelinde hangisinin daha nitelikli açıklama gücüne sahip olduğunu tartışacağız. Kuram olmadan olayların denetimli, tutarlı ve rasyonel bir açıklamasını elde etmeyi umamayız, marksist yazar David Harvey'in belirttiği gibi; "Kuram olmadan kendi kimliğimizi bildiğimizi iddia etmemiz bile zor olur." (Harvey, 2006:10).

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemi ele aldığımızda değişen yerel yönetim pratiklerine paralel olarak, yerel yönetim kuramlarına ilişkin iki farklı dönem belirlenebilir. Kuramlaştırma çabalarının ilk dönemi yerel yönetimlerin refah devleti çerçevesinde düşünüldüğü Keynesci dönem, ikinci dönem piyasa mekanizmalarının ön plana çıkarıldığı ve yeni-sağ projelerin hegemonik hale geldiği Keynescilik sonrası dönemdir. Çalışmamızda dönemsel farklılaşma alt başlıklarda verilmemiştir ancak kuramlar anlatılırken her iki dönemden de bahsedilmiştir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde; Mersin kentinin yaklaşık on yıldır sürüncemede kalmış olan katı atık yer seçimi sorununu daha iyi anlamamıza yardımcı olacak teknik bilgiler çerçevesinde: çevre problemi olarak katı atıklar, katı atık bertaraf yöntemleri, Mersin'de kurulması beklenen ve projesinin yapıldığı belirtilen entegre sistemler ile ilgili bilgiler aktarılmıştır.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde, Mersin Belediyesi'nin büyükşehir statüsü kazanması ve katı atık sorununun tarihsel arka planı tartışılmıştır. Bu çerçevede, Mersin'de katı atıkların sorun haline geliş süreci, "Çavuşlu Katı Atık Depolama Alanı"nın rehabilitasyonu, depo sahasının kapatılması konusunda Mersin'de yapılanlar ve olması gereken durum, düzenli depolama sahası için yer seçim kriterleri, Mersin'de yaşanan yer seçimi sorunu, alternatif alanlar aktarılmıştır.

Dördüncü ve son bölümde, Mersin'de katı atıkların sorun haline geliş süreci ve bu süreçte rol oynayan aktörler çerçevesinde, yerel siyasetin değişimi, Mersin'de sosyoekonomik durum ve oluşan eşitsiz gelişme, Mersin'de kentsel siyasetin aktörleri ve son olarak Mersin'de kentsel siyasetin kent kuramları ışığında değerlendirilmesi yapılmıştır.

Çalışmamızda ampirik veriler, literatür taraması, yerel basın takibi, yüz yüze yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler şeklinde sağlanmıştır. Görüşme yapılan kişiler, çalışmamızın örnek olay incelemesi katı atık yer seçimi süreci ile sınırlandırılmaktadır. Mersin kentinin kentsel siyasalarının oluşturulmasında aktörlerin ve kurulan ittifakların kent kuramları bağlamında somutlaştırılmaya çalışıldığı bu çalışmada Mersin kentinin diğer siyasa oluşum süreçleri değerlendirmeye alınmamıştır. Diğer siyasa oluşum süreçleriyle ilgili ipuçları verdiği söylenebilir. Çalışma, kurulan ittifakların karar alma yöntemleri, ittifaklarda bulunan aktörlerin sınırlılığı, çıkan kararların kimler ekseninde ve kimlerin çıkarları yönünde gerçekleştiği sorularına açıklamalar getirecektir.

Yüksek lisans tez çalışması kapsamında, konunun sığlaştırılmaması adına yalnızca Mersin kenti ve yalnızca katı atık düzenli depolama sahası yer seçimi konusu ele alınmıştır. Çalışmamız başka kentler ve başka siyasi süreçleri genelleme amacı taşımamaktadır. Daha sonraki benzer çalışmalar için yol gösterici olma amacındadır

I.BÖLÜM

KENTSEL SİYASET

Kentsel siyaset kavramının tanımına ulaşmak için öncelikle siyaset kavramının ve kısaca kent kavramının tanımlanması gerekmektedir.

I.1. Siyasetin Tanımı

Siyaset Arapça kökenli bir kelimedir. Sözlük anlamları; politika, siyasa (Devellioğlu ve Kılıçkını, 1983:384), ülke yönetimi, ceza, idam cezası, diplomatlık, at idare etme, seyislik (Yılmaz, 2004:1104) olarak tanımlanmıştır. Politikanın sözlük anlamları; siyaset, devlet işlerini yürütme, bir amaca varmak için izlenen yöntem (Yılmaz, 2004:996) olarak tanımlanmaktadır. Bu iki kelimenin birbirlerinin yerine ne ölçüde kullanabileceği konusu tezimizin sınırlarını aşacağından burada tartışılmayacaktır. Ancak siyaset ve politika sözcüklerinin her ikisinin de temelinde, devlet yönetimi, toplumun tamamının idare edilmesi söz konusu olmaktadır.

Siyaset; hükümet etme, halkın idare edilmesi, kamusal ve siyasal alanın düzenlenmesi, uzlaşma-uyum-müzakere ile siyasal kararların alınması, siyasi iktidarın ele geçirilmesi mücadelesi, siyasi iktidar üzerinden kaynakların değer ve sembollerin dağıtılması gibi anlamlarda kullanılmaktadır (Akdoğan, 2007:9).

Siyaset, kişi veya grupların öncelikli tercihlerine bağlı olarak alternatifler arasından seçilen yol, belirlenen eylem olarak da tanımlanabilmektedir. Siyaseti bu tanımlamayla devlet yönetiminden daha geniş bir çerçevede değerlendirmekteyiz. Bu tanım siyasetin ülke yönetimini ele alan tanımını da kapsamaktadır. Daha genel anlamda

seçilen yöntem, izlenen yol olarak karşımıza çıkan bu tanım bizim ulaşmak istediğimiz tanımdan uzaktır.

Günümüzdeki yazarların büyük çoğunluğu siyaset ve iktidar kavramlarını adeta birleştirmektedirler. Lasswel, Burdenau ve Duverger'ye göre siyaset iktidarın kullanılması, icrasdır (Dönmezer, 1994:348).

I.2. Kent Kavramı

Kent; farklı sosyal sınıflardan oluşan bir toplumun, yapay çevreyi doğal çevreye egemen kıldığı bir ortamda ve kentsel yaşam kurallarına uygun olarak yaşamlarını sürdürdükleri bir yerleşme yeridir. Bu yerleşme yerleri tarihin değişik dönemlerinde farklı sosyo-ekonomik işlevleri üstlendiğinden, kent kavramı da bu işlevsel değişime uygun olarak her dönemde farklı bir içeriğe sahip olabilen dinamik bir nitelik taşımaktadır. Bu dinamiklik, yüzyılımızın en önemli olgularından biri olan kentin tanımında tam bir kavram birliğine ulaşılmasını zorlaştırmıştır. Özellikle de bu zorluklar, belirli bir ülke için somut ölçütlere dayanılarak yapılan bir kent tanımının bir başka ülke için büyük farklılıklar göstermesine yol açmaktadır. Bu olgu her dönem ve her ülke için geçerli, aynı zamanda kent araştırmalarında kullanılacak ortak bir kent tanımına ulaşılmasını zorlaştırmaktadır.(<http://www.ekodialog.com/kent-ekonomileri> 21.06.2010 21.30).

İçerisinde barındırdığı dinamiklerin mücadelelerini vurgulayan başka bir tanıma göre modern kent; çelişen çıkarların en önemli çatışma alanlarından birisidir (Şengül, 2001:9).

I.3. Kentsel Siyaset – Yerel Siyaset

Yukarıda Yunanca köklerine değindiğimiz politikanın çok yüz anlamında kullanımının yanı sıra eski Yunan'da şehir anlamına gelen “polis” kelimesinden türetildiği de söylenmektedir. Bir siyasi topluluk ve şehir devletiyle ilgili işler anlamına gelir (Akdoğan, 2007:10).

Siyaset ile kent ve kentsel yaşam arasında çok eski tarihsel bağlar vardır. Birçok düşünür kente uygarlığın da demokrasinin de beşiği gözüyle bakmışlardır. Tarihin akışı içinde, yerel yönetimlerin devlet kurumundan daha önce ortaya çıktığını öne süren düşünürler de vardır (eski Yunan'da Atina bir kent devletiydi). Yerel siyasetin merkezi kavramları kent ve kent yönetimidir. İlk şehirler Mezopotamya'da, Nil civarında ortaya çıkmıştır. Spengler'den Hugo'ya, İbn-i Haldun'dan günümüz düşünürlerine kadar pek çok insan, kente entelektüel uğraşların ilk koşullarını oluşturan ve özgürlük ve demokrasinin doğmasını, gelişmesini sağlayan yerleşim yerleri olarak bakmıştır. Demokrasiyi Antik Yunan'a götüren düşünürler, demokrasi ile eski Yunan'daki şehir arasında ilişki kurarlar (Akdoğan, 2007:11).

Siyasetin temelini şehirden ve şehir yönetiminden doğduğu görüşü aslında yerel siyasetin tanımlanması açısından da anlam taşımaktadır. Yerel siyasetin şehir ve şehir yönetimi çerçevesinde taşıdığı anlam ile siyasetin ilk doğuşunda şehir yönetiminden filizlenmesi çok manidardır. Yerel siyaset ve yerel demokrasinin genel siyasetin temeli olduğu yaklaşımı, siyaset kavramının yerel doğasıyla da örtüşmektedir.

Kentsel siyaset denilince ilk akla gelen yerel ölçekte yapılan siyasettir. Dar anlamda; yerel düzeyde karar alma süreçlerini etkileyen tüm etmenlerin incelenmesini konu edinmiş bir bilim dalıdır. Geniş anlamda; kentleşme sürecini ve yerel birimleri ilgilendiren bütün etkinlikler ve politikalar kentsel siyaset alanına girer. Özellikle; kırsal ve

kentsel alanla ilgili konular, yerel yönetimlerle merkezi yönetim arasındaki ilişkiler, yerel seçimler kentsel siyaset kavramının içinde yer alırlar (Keleş, 2000:101-102).

Kentsel siyaset ve yerel siyaset kavramları arasındaki tartışmalara baktığımızda, yerel siyasetin kentsel siyasetten daha kapsayıcı, daha büyük ölçekte yapılan siyaset olduğunu bununla birlikte kentin, yerelin bir parçası ve merkezi olduğu ölçüde yerel siyasetin alanına girdiği, kentsel siyasetin yerel siyaset içerisinde kırsal ve kent dışı politikalarla ilgilenmediği öne sürülmektedir. Kent tek başına yereli tanımlamakta yeterli değildir ancak yerelin özel bir biçimini yansıtır. Kent kavramı, her şeyden önce modern toplum yapısını yansıtan bir mekân olarak algılanmaktadır. Tarıma dayalı ekonomi ve birincil toplumsal ilişkilerinin dışında, temelinde sanayileşmenin getirdiği farklılaşma, gruplaşma, meslekleşme ve ikincil ilişkilerin öne çıktığı heterojen, nispeten kalabalık bir toplumsal yapı ve bütün bu yapının sonucunda ortaya çıkan yaşam objeleri ve mekân kullanımı kenti oluşturmaktadır. Kentsel sorunlar da yukarıdaki etkileşimlerin ürünü olarak şekillenen sorunlar olarak öne çıkmaktadır. Bu anlamda yerel siyaset kavramı, kenti kapsayan daha geniş bir kavramdır ve bu yönüyle kentsel siyasetten ayrılır. Yerel siyaset, “yerel” olguyu belli bir mekâna özgü kabul etmez. Örneğin köy, köylülük ve kırsal etkileşimler de yerel siyasetin alanına girer. (Alkan ve Taş, 2007:15). Bu bağlamda “yerel” ve “kent” kavramlarının birbirlerinin yerine kullanılması yanılığına düşmemek gerekir.

I.3.1. Yerel Siyasetin Yükselişi

Bugün artık yerel siyaset, siyasal hareketlerin analizi için odaklanması gereken Türk siyasal yaşamının önemli bir alanı haline gelmiştir. Yerel politikada başarı gösteren bazı siyasi oluşumlar ulusal politikaya ulaşma olanağına kavuşmaya başlamıştır. Bu açıdan bakıldığında 1984 sonrasında yerel politikanın öneminin artmasının, 1980 öncesi varolan

marjinal partilere, seçmen tabanını genişletmek için yeni bir açılım sağladığını söylemek mümkündür. 1990’larda bunu en iyi değerlendiren hareket Refah Partisi (RP) çizgisi olmuş ve yerel yönetimlerdeki başarı bu partinin genel seçimlerdeki başarısında önemli bir rol oynamıştır. 28 Şubat sürecinde RP-Fazilet Partisi (FP) içindeki bölünmeyle kurulan Adalet ve Kalkınma Partisi’nin (AKP) lideri ve önde gelen kadrolarının önemli bir bölümünün belediye başkanlıkları ve belediye meclis üyeliğinden gelmesi 2000’li yıllarda yerel politikanın öneminin ne kadar arttığına işaret etmektedir (Erder ve İncioğlu, 2008:XIV).

Yerel yönetimlerin karar alıcılarının “yerelleşme” yoluyla genişlemesi yerel yönetimlere ilgi duyan kentsel grupların çeşitlenmesine yol açmıştır. Bir taraftan kentsel dönüşümle, dolayısıyla büyük ölçekli makro projelerle ilgili gruplar; diğer taraftan kentte yerleşmeye ve hem konut hem de iş piyasasında yasallaşmaya çalışan gruplar “yerel” düzeydeki politikayla daha çok ilgilenir olmuşlardır. Türkiye’de yerel yönetimlerin yetki ve sorumluluk anlamında güçlenmesi, büyükşehir belediye başkanlıklarının, birçok bakanlık makamına tercih edilebilmesine yol açmıştır. Ancak yine de tüm bu düzenlemelerin kentsel yaşamın tümünü kapsamaktan ve dolayısıyla tüm kentsel grupları canlı olarak içine almaktan uzak olduğu da bir gerçektir (Erder ve İncioğlu, 2008:30).

Çoğulcu bir bakış açısıyla bakıldığında, karar alma mekanizmasında etkin olan aktörlerin sayısının çoğalması belediye başkanının da rolünü değiştirmiştir. Eskiden hiyerarşik bir kurumun başında olan belediye başkanı bugün artık yerel-ulusal-ulusalüstü düzeylerdeki çeşitli kurum ve aktörlerle ilişki içinde kararların oluşturulmasında “liderlik” yapma durumundadır (Erder ve İncioğlu, 2008:XVI). Büyüyen ve güçlenen belediyelerin yetki ve sorumluluklarının genişlemesi nedeniyle, küçük bir grubun yürütemeyeceği kadar karmaşıklaşan ve uzmanlık gerektiren birbirinden çok farklı alanlardan bürokrat ve teknokratlara gereksinim ortaya çıkmıştır. Etkin aktör sayısındaki artışla sonuçlanan bu

süreç ile karar alma yöntemlerindeki yönetsel farklılıklar da ortaya çıkmıştır. Gerek ittifaklar içinde gerekse de belediyelerin bünyesinde artan sayıdaki aktörler her zaman çoğulculuğa örnek oluşturamayabilir.

Türkiye’de Yerel Politikanın Yükselişi, ‘İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği’ çalışmasında da ifade edildiği gibi; bir kentte (İstanbul) devam eden yerel siyaseti sadece meclislere ve belediye bürokrasisine bakarak anlamak mümkün görünmemektedir. Kentte artan büyük ölçekli yatırım faaliyetlerini izlemek için kentteki para akışlarına, büyük ihalelerle ilgili kararların nerelerde, nasıl alındığına, yaygınlaşan ve güçlenen belediye şirketleri aracılığıyla yapılan uygulamalara bakmak gereklidir (Erder ve İncioğlu, 2008:XV). Ancak bu şekilde derinlemesine bir bakışla yerel siyasetin aktörlerinin konumlanışını, siyasa oluşumundaki pazarlık süreçlerini anlamlandırabiliriz.

I.3.2. Kentsel Siyasetin Konuları

Kentsel siyasetin konuları kent, kent halkı, kent yönetimi, kent yaşamı ve kent düzeyindeki sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kentsel siyasetin konularının yelpazesinin genişlemesi ve karmaşıklaşması belediyelerin sahip olduğu yetkilerin ve üstlendiği görevlerin artışıyla paralel gerçekleşmiştir. Yerel yönetimlerin yasal olarak yeniden düzenlenip görev ve yetki artışıyla sonuçlanan sürecin gündeme gelme nedeni insanların beklentilerinin çeşitlenip çoğalmasındır. Kentsel düzeydeki ihtiyaçlar zaman ve mekân boyutunda farklılıklar göstermektedir. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre, kentlerin buldukları coğrafi koşullara göre, ülke içinde kentlerin sosyo-ekonomik durumlarına göre ihtiyaç durumları ve düzeyleri çeşitlidir.

Kentsel siyaset, yerel düzeyde kimi zaman merkezden bağımsız, kimi zaman merkezden alınan desteklerle değişik ölçeklerde yerel problemlerin çözülmesi ile ilgilenir. Bu işlevleri yerine getirmekle yükümlü kent yönetimleri, kentsel altyapının etkin bir şekilde düzenlenmesi, kentsel alanların planlanması ve yeniden üretilmesi, kentsel alanlarda yaşayan grupların eğitilmesi, kolektif tüketimin düzenlenmesi yoluyla emeğin yeniden üretiminin sağlanması, toplumsal düzenin sağlanması gibi kentsel yaşamın hemen bütün alanlarını kapsayan dolayısıyla kentte yaşayan tüm grupları doğrudan etkileyen kurumlardır (Erder ve İncioğlu, 2008:26).

I.4. Kent Kuramları

Kenti tanımlarken, modern kentin çelişen çıkarlarının en önemli çatışma alanlarından biri olduğundan söz etmiştik. Bu mücadeleler sadece (kentsel) mekânda değil aynı zamanda kent mekânı üzerine de verilmektedir. Kent mekânı bu mücadelelere sahne ve konu olurken bu çatışma ve mücadelelerde yer alan toplumsal güçler bilinçli ya da bilinçsiz bir biçimde mekânı (yeniden) üretir ve dönüştürürler. Bu bağlamda mekânda ve mekân üzerine verilen mücadeleler iktidar mücadelelerinin de odağında yer alır. Mekânı denetleyebilmenin kendisi bir iktidar mücadelesini gerektirdiği gibi her iktidar mücadelesinin de mekânı denetlemeye yönelik bir stratejisinin olması başarısının ön koşuludur. Mekân toplumsal iktidar mücadelesinin taşıyıcısıdır. Bu nedenle de iktidar ilişkilerini korumayı ya da değiştirmeyi hedefleyen her toplumsal grup için mekân üzerinde belli bir denetimin kurulması yaşamsal bir öneme sahiptir. Söz konusu süreçte farklı sınıf, grup ve bireylerin farklı amaç ve çıkarları ve bu temelde ortaya çıkan çelişki ve mücadeleler sosyo-mekânsal değişimin maddi temelini oluşturur. Bu anlayış çerçevesinde kentsel çelişki ve değişime ilişkin olarak üç temel ögenin merkezi konumda

olduğunu söyleyebiliriz; toplumsal sınıflar, sermaye birikim süreci ve devlet (Şengül, 2001:9).

Yerel yönetim kuramlarının tarihsel çıkış noktasına baktığımızda her birinin bir devlet kuramıyla bağlantılı olduğunu söyleyebiliriz. Her kuram genelde yerel yönetimleri devlet aygıtı içinde anlatmaktadır. Bununla birlikte aralarında hem devletin ne olduğuna hem de devlet örgütlenmesi içinde yerel yönetimlerin yeri ve özgünlüğüne ilişkin önemli ayrımlar vardır. (Şengül, 2001:43). Dolayısıyla temel devlet kuramlarının yerel yönetime ve siyasete uyarlanması mümkündür. Yerel yönetime ilişkin kuramları devlete ilişkin üç temel paradigmayla tartışmaya açmak konunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Bu üç paradigma aşağıda sıralanmıştır;

- Çoğulcu (Puralist) Paradigma
- Weberci (Yönetimci) Paradigma
- Sınıf Merkezli (Araççı, Yapısalcı) Paradigma

Bu yaklaşımların bir değerlendirmesini yapmadan önce üç temel noktayı vurgulamak gerekmektedir. Birincisi, her paradigmanın kendisini güçlü hissettiği ve özellikle üzerinde durduğu bir alan vardır. Her yaklaşım bu etki alanında diğer perspektiflere göre güçlüyken, bu alandan çıkıldıkça gücünü yitirmektedir. Çoğulcu paradigma için bu alan bireye ve birey temelli gruplara ilişkin alan, yönetimci paradigma için bürokratik yapılanma ve kurumsal alan, sınıf paradigması içinse sermaye birikimi/sınıf mücadelesine ilişkin alandır (Şengül, 2001:43).

İkinci nokta, her paradigmanın güç alanından doğan bir bütünlüğü olmakla birlikte paradigmlar içinde yaklaşım farklılıklarının da mevcut olmasıdır. Örneğin, Marksist paradigma içinde birbirinden farklı en az üç yaklaşımdan söz edilebilir. Bu durum

kısmen her paradigmanın kendi etki alanının dışında kalan alanları açıklama çabasıyla başka kuramların alanlarına açılmasından kaynaklanmaktadır.

Üçüncü vurgulanması gereken nokta ise, bu paradigmalar içinde yer alan yaklaşımların belli bir zaman sürecinde önemli başkalaşımlara uğradıklarıdır. Her yaklaşım içinde yer aldığı paradigmadan kopmamakla birlikte, bugün başlangıçtaki önermelerin çoğunu gözden geçirmiş ve birçok yeni önermede bulunmuştur. Bu durum bir ölçüde kuramların değişen dünyaya ayak uydurma ve bu değişimi açıklayabilme kaygılarıyla ilişkilendirilebilir. Ancak bu durum bir yöntem sorununa da işaret etmektedir. Daha açık bir anlatımla yerel yönetim kuramlarının hemen tamamında belli bir zaman kesitinde belli toplumların deneyimlerini genellemelerinden kaynaklanan bir “kuramsal ampirisizm” sorunu vardır. Bu nedenle diğer toplumlardaki yerel yönetim deneyimini açıklamak bir yana, bir süre sonra içinden çıktıkları toplumdaki yerel yönetim pratiklerini de bunların değişimi karşısında açıklayamaz hale gelmişlerdir. Bu durum, kuramların kendilerini yeniden gözden geçirmelerinin arkasında yatan temel etmenlerden biri olmuştur.

Bu çerçevede, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemi ele aldığımızda değişen yerel yönetim pratiklerine paralel olarak, yerel yönetim kuramlarına ilişkin iki farklı dönem belirlenebilir. Kuramlaştırma çabalarının ilk dönemi yerel yönetimlerin refah devleti çerçevesinde düşünüldüğü Keynesci dönem ve piyasa mekanizmalarının ön plana çıkarıldığı ve yeni-sağ projelerin hegemonik hale geldiği Keynescilik sonrası dönemdir (Şengül, 2001:44).

I.4.1. Çoğulcu Paradigma

Çoğulculuk, siyasal erkin, siyasal partiler, sendikalar, meslek kuruluşları, kooperatifler, vakıflar, öteki sivil toplum örgütleri, basın, üniversite gibi birçok toplumsal

grup tarafından kullanılmasını ifade eden bir kavramdır. Dolayısıyla siyaset süreci, başlıca toplumsal grupların etkileşimleri, mücadeleleri ve talepleri tarafından belirlenmektedir.

Amerikan siyaset bilimciler tarafından geliştirilen bu yaklaşımda, kentin örgütlenmesi bir siyaset sürecidir ve siyaset süreci yerelde çeşitli aktörler etkilerler, yaklaşıma çoğulcu niteliğini kazandıran da aktörlerin niceliğinin fazlalığıdır (Keleş, 2000: 109-110). Siyaset süreci yerelde yaşanmaktadır ancak yereli doğrudan etkileyecek olan önemli kararlar her zaman çoğulcu yapı içerisindeki yerel aktörler tarafından alınmayabilir. Yereli etkileyen yerel üstü ve ulus üstü aktörlerin yerelde gerçekleştirilecek olan özellikle küresel projeleri etkileyebilme potansiyelleri göz ardı edilmemelidir.

Çoğulcu yapı içerisindeki aktörler her kentte sayıca fazla olamayabilirler. Aktörlerin niceliğinin yanında aktör gruplarının çeşitliliği de (çeşitli ölçeklerdeki sermaye grupları, meslek örgütleri, teknokratlar, üniversite, ulusal düzeydeki yöneticiler, uluslararası örgütlerin temsilcileri vb.) son derece önemlidir. Çok sayıda farklı gruptan az sayıda aktörlerin sürece dâhil olması çoğulculuk açısından yeterlidir. Az sayıda grup içinde bulunan çok sayıda aktör çoğulculuk açısından çok anlamlı değildir. Gruplar arasında gerçek bir siyasi mücadele, mücadeleye taraf olan kesimlerin ekseninde, grup üyelerinin katılımıyla gerçekleşebilir.

Çoğulcu paradigmanın güç alanı, bireyler ve birey temelli grupların siyaset davranışları ve bu davranışların devletin karar verme süreçleri üzerindeki etkisi olarak söylenebilir. Bu paradigmanın temel varsayımı; gücün toplumsal kurumlar ve gruplar arasında dengeli bir şekilde dağılmış olmasıdır. Bahsedilen dengeli dağılım alınan kararların uzun vadedeki yansımalarını ifade etmektedir. Belli bir dönem belli bir grup lehine veya aleyhine sonuçlanan kararlar uzun vadedeki dengeyi bozmaya yeterli gelmez. Grupların zaman zaman belli çıkarlar etrafında ittifaklar kurup kendi alt gruplarıyla karşı

karşıya gelmesi de mümkündür. Sermaye kesimi (uluslararası, ulusal veya yerel düzeyde) amaçları doğrultusunda yerelde kurulan ittifaklar dâhilinde farklı gruplar içinde yer alabilirler.

Devlet kendi başına bir güç ve karar merkezi olmak ve belli bir kesimin etkisinde kalmak yerine farklı grupların pazarlık süreçlerinde hakem konumundadır. Devlet politikaları da farklı grupların ve bu grupların oluşturduğu ittifakların pazarlık süreçlerinin ürünüdür. Devletin politikaları belli gruplar aleyhine sonuçlar doğursa bile uzun vadede gerek mevcut gerek sonradan ortaya çıkacak grupların her an harekete geçip sistemi tehdit etme ihtimalleri bulunmaktadır. Bunun sonucunda devlet dengeleyici konumunu uzun vadede koruyacaktır. (Şengül, 2001:45-46). Yönetim toplumun her kesiminden gelen siyasi baskılara bağlı olarak değişik çıkarları temsil etmektedir (Bal, 2002:203).

Potansiyel gruplar denilen örgütsüz ancak çıkarları tehdit edildiğinde bir araya gelebilen, son derece kalabalık olabilen seçmen grubu, niceliğinin fazlalığından aldığı güçle pazarlık süreçlerine müdahil olup, nadiren de olsa sürece etki edebilmektedirler.

Temsiliyetçi yaklaşım olarak da nitelendirilen bu yaklaşıma göre yönetim (yerel yönetim, devlet) işlevlerinde tarafsızdır. Dayanağını liberal düşünsel gelenekte bulan bu yaklaşımın kentsel alana uygulayan çağdaş bir öncüsü R.A. Dahl sayılmaktadır. Dahl iktidarın aslında küçük gruplar ve ekonomik seçkinler arasında paylaşıldığını ileri sürmektedir (Şengül, 2001). O, bazı toplumsal aktörlerin hükümete güçlü bir biçimde nüfuz edebildikleri, diğer grupların da dolaylı baskı gruplarına sahip oldukları bir ortak alanın varlığına işaret etmektedir. Siyasi kararlar hiçbir zaman tek yönlü olarak üretilmezler ve bu kararlar toplumsal gruplar tarafından dolaylı ve doğrudan etkilenebilmektedirler. Bu karışıklık ortaya bir lider belirsizliği çıkarmaktadır.

Yönetici seçkinler içinde öne çıkan diğer bir grup ikincil liderlerdir. Bunlar siyasal lidere mali ve diğer konularda destek veren kişilerdir ve desteklerinin karşılığında bir takım ödülleri alırlar. Özellikle seçim dönemi ve öncesinde ikincil liderler iktidara aday olan kişinin reklam giderleri, seçim masrafları, tanıtım organizasyonları, siyasi partinin adaylara şart koştuğu diğer maddi yükümlülükleri vb. yerine getirmede yardımcı olurlar, sponsor olma ya da bağışta bulunma adı altında gerçekleşen bu destekler adayın iktidara gelmesi durumunda ikincil lider denilen kişiler için büyük kazançlar olarak geri döner. İkincil liderler desteklerinin karşılığını maddi boyutunun yanında, yönetime katılma şeklinde de (kentsel siyasaların oluşumu sürecinde etkin rol oynayarak) gerçekleştirirler. Pratikte bununla ilgili birçok örnek vardır. Siyasal liderler seçmenleri ile destekleyenleri arasında baskı altındadırlar. Dahl, bu iki grup arasında çatışma çıktığında siyasal liderlerin seçmenlere karşı olan sorumluluklarının daha baskın çıkacağını ileri sürmektedir Her ne kadar lider seçimi ikincil lider desteğiyle kazanmış olsa da, bir sonraki seçimlerde liderin ikincil liderlerden gelecek destekten daha çok seçmenlerine ve alacağı oylara ihtiyacı olacaktır. Liderlik görevini yürütürken kaynakların başında bulunan kişinin ikincil liderlerden seçim döneminde alacağı kaynaklara olan ihtiyacı görece azalmış olacaktır.

Genelde bütün çoğulcular merkezleşmiş devlete karşıyken yerinden yönetimin kendi başına bir değer olduğunu savunan düşünürler vardır (Dunleavy ve O'Leary, 1987). Bu tercihin en önemli nedeni, yerinden yönetimin katılıma olanak sağlayan çoklu kanallar açması ve böylece "demokratik despotizmi", yani devletin belli bir grubun eline geçmesini önlemesidir. Yerinden yönetim aynı zamanda çok dinli ve çoklu etnik yapıların baskın olduğu toplumlarda söz konusu grupların kendilerini ifade edebilmelerine de olanak sağlayabilecektir. Şengül'e göre, bütün çoğulcular yerel yönetimleri tek başlarına birer değer olarak görürler, merkezleşmiş devlete karşıdırlar. Çoğulcu yaklaşım, yerel

yönetimlere ilişkin en yaygın bakış açısı bir anlamda (resmi kuram ve ideoloji) olmuştur (Şengül, 2001:46).

Çoğulcu grup yaklaşımı yarışma ve rekabeti öne çıkarmaktadır. Grup teorisine göre her grupta bir ortak çıkar bulunduğu ve gruba üye olan bireylerin ortak çıkar doğrultusunda çaba harcadıkları öncülüne dayanır (Olson, 1993:23). Olson' a göre; çıkarı olmayan bir grubun varlığı düşünülemez, bu gruplar birbirleriyle sürekli etkileşim içinde buldukları bir sosyal ortam içinde hayat bulurlar ve çıkara dayalı olarak siyasal sürece dâhil olmalarından başlayarak rakip gruplarla mücadele içine girerler.

Çoğulculara gelen en önemli eleştiri; çıkarları çatışmakta olan aktörleri görgül olarak tanımlamakla onları, sınıf çıkarlarının oluşturduğu yapısal çerçeve içine oturtmamaktadır. Bunun sonucu olarak, çatışmaların belli bağlam içinde betimlenmesiyle yetinmekte, ya da işçi örgütü, belediye, sivil toplum örgütleri gibi her aktör için kendi çıkarlarını en çoğa çıkarma sürecini incelemektedir. Böyle olunca bu yaklaşımın özü, kurumsallaşmış erk yapısı ile bütünleşmeye, kaynak dağılımından pay almaya indirgenmiş olmaktadır (Keleş, 2000:111-112).

Keynescilik sonrası dönemde ortaya çıkan en önemli yaklaşımlardan birisi rejim teorisidir. 1980'lerin ortalarından itibaren gündeme gelen yeni bir yaklaşımdır. Rejim teorisyenlerine göre küresel süreçler yerel planda gruplar arasındaki rekabeti körüklemektedir ve yerel siyaset süreci giderek hükümet ve hükümet dışı güçlerin birbirini etkilemeleri bağlamında şekillenmektedir. Bu yaklaşım pratikte yerel karar alıcılarla özel sektör temsilcileri arasındaki etkileşimlerin üzerinde yoğunlaşmaktadır. Rejim kuramının kökeninde yeni çoğulculuğun olduğu sıkça vurgulanmaktadır (Alkan ve Taş, 2007:47).

Clarence Stone'a göre; kurumlar ve aktörler çok karmaşık ilişkiler ağı içermektedir. Stone, seçimle oluşan yerel iktidarın temelde işbirliği ile oluşmuş eşit

olmayan katkı sağlayıcıları arasındaki bir ortaklık olduğu görüşünü savunmaktadır. Stone'a göre, kentler giderek karmaşık ve dağınıklaşmış bir güç yapısı tarafından belirlenmektedir. Kent mekânında yer alan gruplar giderek çeşitlenip dağınıklaşırken, sorunlar da aynı biçimde çeşitlenip, karmaşıklaşmaktadır. Ortaya çıkan kaosun düzenlenmesi kentlerin yaşanabilirliği açısından önemlidir. Ancak ortaya çıkan karmaşıklık bir grubun kent siyasetine ağırlığını koymaya izin vermeyecek derecededir. Bu tür bir kaos ortamında sadece güçlü bir tek grup değil yerel devlet de kolayca ağırlığını koyup toplumsal kontrolü elinde tutamaz. Devlet klasik çoğulcu yaklaşımın varsaydığı gibi bir hakem de değildir. İçinde bulunduğumuz dönemde yerel devlete atfedilen rol, karmaşıklaşan ilişkiler içinde kaynakları harekete geçirmek ve koordinasyon sağlamaktır (Şengül, 2001:54).

Bu yaklaşımın en çarpıcı özelliklerinden birisi bir yandan Marksist yaklaşımın vurguladığı makro düzeydeki güç ilişkilerini ve ekonomik yapıların sınırlayıcılığını dikkate alması, diğer yanda yönetimi bakış açısının kent yöneticilerine ithaf ettiği özerkliği göz önüne almasıdır. Ancak rejim kuramı bu yapılara ve ilişkilere belli bir özeni gösterirken asıl belirleyicilik hala kentin çoklu aktörlerine aittir. Çoklu aktör modelinde farklı gruplar birbirlerini bastırmadan bir iktidar yapısı yaratmaktadırlar. Bu iktidar yapısı bir kentte belirli kaynakların, amaçların ve becerilerin uzun vadeli bir koalisyon çerçevesinde bir araya getirilmesine ve kentin bütününe hedefleyen bir büyümeyi yaratmasına izin vermekte, bir kentsel rejim yaratmaktadır. Ortaya çıkan rejim türleri kentteki çoğulcu güç dengeleri içinde oluşan ittifakların bir ürünüdür. Böylece bir kentte güç dengesine göre büyüme yanlısı ve stabilizasyon yanlısı rejimler hakim olabilecektir. Bunlardan hangisinin hâkim olacağı söz konusu kentin daha geniş işbölümü içindeki rolü kadar, kentte oluşan çoğulcu iktidar ittifakı tarafından da belirlenecektir (Şengül, 2001:54-55).

Rejim teorisi hükümet ve vatandaşlar arasında daha geniş ilişkilerden ziyade karar alıcılar ile çıkar grupları arasındaki işbirliği süreçlerini öne çıkarmaktadır. Kararları asıl belirleyen koalisyon yapısının içsel politikalarıdır (Alkan ve Taş, 2007:47).

Çoğulcu paradigmanın örnek olayımız bağlamında ne anlama geldiğini vurgulamak gerektiğini düşünüyoruz. Mersin’de kentsel siyasaların oluşum sürecinde mega proje denilebilecek ölçeklerdeki projelerin (hafif raylı sistem, bölgesel havaalanı, nükleer santral vb.) karara bağlanması sürecinde kentin tüm dinamiklerinin bir araya getirilip uzun vadede oluşabilecek tüm olumsuzlukları bertaraf edebilmek için gerçek anlamda katılımının sağlanması çoğulculuğun öne sürdüğü bir durumdur. Siyaset sürecinin çoğulcu bir çerçevede gerçekleştirilebilmesi için toplumsal grupların etkileşimlerinin, mücadelelerinin ve taleplerin sürece dâhil olması beklenir. Çoğulculuğun yansımalarının gözlemlenebilmesi yerelde bulunan aktör ve aktör gruplarının karar sürecine yaptıkları etkiyle orantılıdır. Görüş alma veya bilgi verme gibi toplantılarda aktörlerin bir araya gelmesi katılımcılığa da çoğulculuğa da örnek gösterilemez.

Temsiliyetçi yaklaşım; iktidarın ekonomik seçkinler ile küçük gruplar tarafından güçlü bir şekilde etki altında tutulduğu görüşünü savunmaktadır. Diğer grupların dolaylı yollardan iktidara baskı yaptığı bir alandan bahsetmektedir ve bu da ortaya lider belirsizliği çıkarmaktadır. İkincil liderler denilen ancak resmi olarak etkileri ispat edilemeyen kişiler Mersin’de yapmış olduğumuz görüşmelerde sıklıkla telaffuz edilen bir konudur.

I.4.2. Weberci (Yönetimci) Paradigma

Bu yaklaşımın güç alanı devlet aygıtı ve iç işleyiş mekanizmalarıdır. Bu yönüyle çoğulcu paradigmanın karşıtıdır. Çoğulcu yaklaşımda devlet kendi dışındaki

grupların üzerindeki etkisini yansıtır, kendisi bir güç merkezi oluşturmazken, yönetimci paradigma devleti kendi başına bir güç merkezi olarak ele almaktadır. Bürokratik otorite, ulusal sınırlar içinde yasal şiddetin tekeli elinde tutan güç ve merkezileşme sürecini destekleyen bir aktör olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle genel bir özellik olarak yerel birimler ve yönetimler ulus devlet oluşum sürecinde güç yitimine uğramışlardır (Şengül, 2001:46).

Bu yaklaşım yönetimin işlevlerini, yöneticiler-bürokratlar tarafından tanımlanmış ulusal ya da yerel çıkarların savunuculuğu biçiminde görür ve kamusal politikaların oluşumunda dışsal siyasi etkilerin bir rolünün olmadığını kabul eder. Bu görüş büyük ölçüde Weberci politik sosyolojiden kaynaklanmaktadır (Bal, 2002:203).

Max Weber bir topluluk içinde güç dağılımının sınıflar, statüler ve siyasi partilerle ilgili bir olgu olduğunu belirtir. Weber, iki temel toplumsal düzeni, ekonomik ve sosyal düzeni birbirinden ayırır. Ekonomik düzende güç, parasal ilişkilere dayanırken, sosyal düzende belirleyici unsur onurdur. En somut biçimiyle sınıflar, mülkiyet ve mülksüzlük ayrımı üzerinde şekillenir. Ancak bu ayrım paralelinde farklı sınıf konumları bulunmaktadır. Bu konumlar mülkiyetin türü ve piyasaya arz edilebilecek hizmetin türüne göre değişiklik gösterir (girişimci, rantiyer gibi). Sınıf konumu bir başka anlatımla piyasaya ilişkin bir konumdur. Sınıf çıkarları da piyasaya ilişkin çıkarlar paralelinde şekillenir. Örneğin bireysel düzeyde işçinin çıkarı işinin niteliğine veya kendi niteliksel özelliklerine göre, bir sendikaya üye olup olmamasına göre değişebilir. Weber, sınıf konumundan evrensel bir hareketin doğamayacağı görüşündedir. Hatta sınıf tek başına sosyal bir topluluk olmanın yeter şartı olamaz (Alkan ve Taş, 2007:57).

Weber'e göre belirleyici olan unsur statüdür. Statü grupları piyasa mekanizmasının saf işleyişini bozabilirler. Sınıf konumuna karşı gelen statü konumu

insanların yaşam yargısının somut, pozitif ya da negatif toplumsal onur ölçüsü tarafından belirlenen tüm tipik unsurlarıdır. Statü onuru salt mülkiyetle dolayısıyla sınıfsal konumla bağlantılı değildir. Weber, kentlere ilk yerleşenlerden olmak, belli aile isimlerini taşımak veya belli mezheplerin üyesi olmak gibi unsurların toplumsal tabakalaşmayı belirleyen statü konumlarını oluşturabildiğini örneklemektedir. Meslek grupları da birer statü grubudur (Alkan ve Taş, 2007:57-58).

Weber'de ekonomik değil sosyal olanın belirleyiciliği öne çıkmaktadır. Statüler, sınıfsal konumları bölerek kendi içlerinde hiyerarşiler oluşturarak gerektiğinde birbirleriyle frenleyerek davranış kalıplarını şekillendirirler. Olaya bu açıdan bakıldığında hem çok sayıda sınıftan hem de bunun ötesinde çok sayıda yönelimden bahsedilebilir. Biersstedt¹, orta büyüklükteki Amerikan kentleri üzerinde yaptığı araştırmada toplumsal farklılaşmayı belirleyen yedi belirleyicinin bulunduğunu ileri sürmektedir; mülkiyet, servet ve gelir, akrabalık, meslek, yerleşim yeri, yerleşim süresi, eğitim, din. Biersstedt, ayrıca bu çeşitlilik içinde ortaya sınıfsal ayırmadan daha çok geçişkenliğin konum belirlemede iktidar yeteneklerinin ve prestijin önem kazandığını vurgulamaktadır (Alkan ve Taş, 2007:58).

Yönetimci paradigmanın güç alanı devlet aygıtı ve iç işleyiş mekanizmaları olduğunu ve bu yönüyle çoğulcu paradigmanın karşıtı olduğunu, yönetimci paradigmanın devleti kendi başına bir güç merkezi olarak ele aldığını belirtmiştik. Yönetimci görüşün yerel yönetimlere ilişkin en önemli yansıması Ray Pahl'ın "Kent Yöneticiliği" yaklaşımında bulunabilir. Pahl bu yaklaşımda devlet bürokrasisini ön planda tutmakla birlikte özel sektör bürokrasisini de gruba dâhil etmektedir. Pahl'a göre kentsel kaynakların dağıtımında kent yöneticileri merkezi bir öneme sahiptir. Devleti bağımsız bir güç olarak ele alan yönetimci anlayışın bir uzantısı olarak kent yöneticiliği görüşü yerel halkı bağımlı,

---

1 Biersstedt, R., (1970). The Social Order. New York: McGraw-Hill Book Company.

yöneticileri ise bağımsız değişken olarak ele almaktadır. Pahl bu yaklaşımın ilk evresinde kent yöneticileri kavramını sadece yerel yönetimlerde çalışan bürokratlarla sınırlamamakta, özel sektörde kentsel kaynakların dağıtımıyla ilişkili kurumları, örneğin konut kredisi sağlayan firmaları, özel sektör bürokratlarını da bu gruba dâhil etmektedir. Yerel yöneticiler kent sorununun en önemli aktörü olarak değerlendirilirken, bu aktörlerin değer yargıları ve ideolojileri de kentsel çalışmaların temel konusu olarak tanımlanmaktadır (Şengül, 2001:47).

Kent yöneticiliği yaklaşımı yerel bürokrasinin bağımsız değişken olarak alınmasından, kent yöneticilerinin özel sektörü de içeren biçimde tanımlanmasının yarattığı kuramlaştırma sorunlarına kadar birçok açıdan yoğun eleştirilere hedef olmuştur. Bu eleştiriler karşısında Pahl, kuramını önemli ölçüde gözden geçirmiş ve bazı düzeltmeler yapmıştır. Yeni anlayışta özel sektör bürokratlarını içeren kent yöneticileri kategorisini yerel yönetimlerde çalışan bürokratlarla sınırlarken diğer yandan da kent yöneticilerini bağımsız değişken olarak gören anlayışını önemli ölçüde değiştirmiştir. Yeni anlayışta bağımsız değişken olma özelliğini yitiren yerel yöneticiler bir yanda devletle özel sektör arasında öte yandan da merkezi yönetimle yerel halk arasında aracı rolü oynamaktadırlar. Bunun anlamı, büyük ölçüde yerel yönetimlere ekonomik yapının ve merkezi yönetimin koyduğu sınırlayıcılıkların da tanınmasıdır. Bu sınırlayıcılıkları tanıdığı ölçüde de kent yöneticiliği yaklaşımı yönetimci paradigmanın sınırlarından taşmak zorunda kalmıştır (Şengül, 2001:47-48).

Refah devleti döneminde yönetimci paradigmanın yerel yönetimlere bakışı sol siyasi görüşleri temsil eder durumdayken refah devleti sonrası dönemde bu durum tam tersine dönmüş, yönetimci bakış açısı, yerel yönetimleri yeni sağın kullandığı bir takım kavramlar çerçevesinde tartışmaya başlamıştır.

Yönetimci bakış açısının yerel yönetimleri yeni sağ anlayış içinde kavrayışına aracılık eden çerçeve kamu seçimi kuramı (*public choice theory*) olmuştur. Kamu seçimi kuramının temel önermesi yerel tercihlerin çoğulluğudur. Tiebout farklı gelir gruplarının farklı ihtiyaçlarının bu anlamda da farklı politika beklentilerinin olduğunu öne sürmektedir. Bu nedenle devletin farklı gruplara sunabileceği alternatif hizmet/vergi paketleri olabilmelidir. Bunun başarılabilmesi ise olabildiğince küçük ve çok sayıda yerel yönetim biriminin oluşturulmasıyla mümkündür. Böylece devlet yerel düzeyde çok farklı taleplere cevap verebilecek hale gelecek ve bu anlamda da yerel halk kendi taleplerine cevap veren yerel yönetim birimini seçebilecektir. Çok sayıda yerel birimin varlığı aynı zamanda aralarında yerel nüfusu kendi alanlarına çekebilmek için de bir yarışma başlatacaktır. Bu yarışmanın sonucunda en az vergi en iyi hizmet bileşimini sunabilen yerel yönetimler çekici hale gelirken yerel halk da bu yarışmadan daha az vergi ve daha iyi hizmet alarak yararlanabilecektir (Şengül, 2001:53-54).

Yönetimci paradigmanın Mersin örneğinde değerlendirmesini yaptığımız zaman; öncelikle çoğulcu paradigmanın karşıtı olduğu üzerinde durmamız gerekir. Çoğulcu paradigma devletin bir güç merkezi olarak ortaya çıkmasını kabul etmezken yönetimci paradigma devleti kendi başına bir güç merkezi olarak ele almaktadır. Bürokratik otorite, merkezleşme sürecini destekleyen bir güçtür. Mersin’de kentsel siyaseti örneğimiz bağlamında değerlendirdiğimizde gerek resmi kademelerdeki yöneticiler gerekse de özel sektör yöneticileri siyasa oluşum sürecinde belirleyici bir rol üstlenememişlerdir. Ancak karar alıcı ittifakların teknik konuda bilgi desteğini sağlayan yönetim kademesindeki teknokratlara bilgi sahibi olmadığı konularda danışabildiklerini düşünüyoruz. Pahl’ın öne sürdüğü gibi Mersin’de örnek olayımızda kentsel kaynakların dağıtımında kent yöneticileri merkezi konumda bulunmaktadır.

Refah devleti sonrası dönemde ortaya çıkan kamu seçimi kuramı bağlamında Mersin'e baktığımız zaman yerel devletin küçük parçalara ayrılıp her birimin kendi bölgesinde yaşayan vatandaşlara en iyi hizmeti en ekonomik şekilde sunma düşüncesi, tezimizin ilerleyen bölümlerinde bahsedeceğimiz Mersin'de hâlihazırda yaşanan sıkıntılardan birisi olan mekânsal farklılaşmaya ve göçle gelen kesimlerin yol açtığı kentsel gerilimin derinleşmesine sebep olabilme potansiyeline sahiptir. Yeni oluşturulacak yerel birimlerin kendi dinamikleriyle eşitsiz gelişme yaratacağını ve mevcut eşitsizliğin büyük bir kesimin aleyhine mekânsal farklılaşma yaratacağını düşünmekteyiz.

I.4.3. Sınıf Merkezli (Araççı, Yapısalcı) Paradigma

Sınıf, toplum bilimlerinde üzerinde sıklıkla durulmuş ve değişik açılardan tanımlanmış bir kavramdır. Marksizm sınıfı, siyasal sürecin ve devlet olgusunun anlaşılmasında temel toplumsal faktör olarak görmüştür. Marks ve Engels'in düşüncelerinde üretim araçlarına hâkim olan sınıf ve onun doğurduğu üretim ilişkileri sonucunda oluşan diğer bir sınıf arasındaki mücadele siyasal çatışmanın merkezinde yer almaktadır. Bu anlamda yerel, bu sınıf çelişkisinin mekânına ve yeniden üretildiği bir alana dönüşmektedir. Marks modernleşmenin özgürleştirici ve demokratik insanı doğuran kenti yerine, aynı dinamiklerden hareket ederek sivil toplum içindeki çelişkilerin çok açık bir biçimde yaşandığı bir sömürü düzeninin mekânı olarak kenti ele almaktadır. Sınıf olgusu temelde bu iki toplumsal gruba özgüdür ve siyasetin çözümlenmesi de bu iki sınıf arasındaki ilişkilerin çözümlenebilmesi ile mümkündür (Çiftçioğlu, 2006 Basılmamış:30).

Çoğulcu ve yönetimci paradigmaların eleştirilen yönü yerel yönetime ilişkin süreçlerin açıklanmasında sınıf boyutunun göz ardı edilmiş olmasıdır. Her iki yaklaşımda da makro süreçlerin, örneğin ekonomik ilişkilerin ve buna bağlı olarak da sınıf

çelişkilerinin yerel yönetim politikaları açısından önemi görmezlikten gelinmiştir. Bu türden makro süreçlere vurgu yapan yerel yönetim sorununu sermaye birikim süreçleri ve sınıf ilişkileri temeline oturtan araççı ve yapısalcı olmak üzere iki yaklaşımdan söz edilebilir.

Araççı görüşe göre; devlet hâkim sınıfların çıkarını gözetten bir araçtır. Kapitalist sınıf ile devlet arasındaki ilişki bizzat kapitalist sınıf kökenli devlet seçkinleri tarafından sağlandığından, devletin bu sınıftan özerkliği oldukça sınırlıdır. Devlet bir sınıf aracı olarak ve bütünlüğü olan bir yapı olarak değerlendirilir. Bu yaklaşımın yerel yönetimler alanındaki en önemli temsilcisi Cockburn'dür. Cockburn için yerel yönetimler devletin yerel düzeyde belli bir özgünlüğü olmayan aygıtlarıdır. Yerel devlet de devlet gibi kapitalist sınıfların bir aracı olarak işlev görmektedir. Devletin farklı birimleri arasındaki çelişkiler ya yok sayılır ya da önemsizdir (Şengül, 2001:48).

Araççı anlayış, yerel devlet ile toplumsal sınıflar arasındaki ilişkiyi vurgulayarak, çok uzun süre göz ardı edilmiş bir boyutu gündeme getirmiştir. Bununla birlikte, araççı yaklaşımın yetersiz kaldığı noktalar da vardır. Devleti ve daha özde de yerel devleti işlevselci değerlendiren araççı görüş, yerel devletin ne tür mekanizmalar aracılığıyla merkezi yönetimin ve dolayısıyla da kapitalist sınıfların bir aracı haline geldiğini açıklamak konusunda yetersiz kalmaktadır. Daha da önemlisi, eğer yerel devlet bu yaklaşımın savunduğu gibi devlet aygıtının özgünlüğü olmayan bir parçası ise, yerel devletin niçin mevcut olduğu sorusu da cevapsız kalmaktadır (Şengül, 2001:49).

Yapısalcı yaklaşıma göre; devletin kapitalist oluşundan dolayı (üretim tarzıyla organik bağı) hâkim sınıfın çıkarlarını savunmaktadır ve yine bu yaklaşıma göre devlet otomatik olarak sermayeye hizmet eden basit bir sınıf aygıtı olarak algılanamaz. Devlet sınıflar arası ilişkilerin bir ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak toplumsal

çelişkilerin temelinde yatan bu sınıfsal ilişkiler araçlarının varsaydığından daha karmaşık özelliklere sahiptir. Emek-sermaye çelişkisi bir yana, sermaye sınıfının kendisi de homojen bir yapıda değildir. Bu bağlamda devlet bir yanda emek-sermaye çelişkisini dengelerken, öte yanda sermayenin kendi içindeki bölünmelerle de başa çıkmak zorundadır.

Yapısalcı yaklaşımın yerel siyasete dair en yetkin çalışması Manüel Castells'den gelmiştir. Bu çalışmaya göre kentsel düzeyin özgünlüğünün kaynağı, kolektif tüketimin örgütlendiği mekân olmasındandır. Bu anlamda yerel yönetimler kolektif tüketimi hem örgütleyen hem de sunan kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Şengül, 2001:49).

Kentsel mekânın özgünlüğü ekonomik alanla ilintilidir. Bu alan içinde Castells, üretim daha üst düzeylerde örgütlendiği için kentsel mekânı tanımlamak amacıyla “tüketim uğrağına” başvurmuştur. Buradan yola çıkarak da kentsel toplumsal kuramın, tüketimin kolektif olarak örgütlenmesi dolayısıyla da emek gücünün yeniden üretiminin çözümlenmesiyle ilgilenmesi gerektiği sonucuna varmaktadır. Castells'in savı yalnızca tüketim uğrağının kent düzeyine özgü olduğudur. Kapitalist üretim tarzı ile kentsel gelişme arasındaki temel bağ, kenti özgün kıldığı varsayılan kolektif tüketim yoluyla kurulmaktadır. (Şengül, 2001:14). Castells'e göre kent, kentsellik özde ideolojik içeriğe sahip kavramlardır. Bu görüş mekânın biçimlenmesinin, kentsel yaşamın ve kent sorunlarının ancak kapitalizm ile kentsellik arasındaki ilişkiler çerçevesinde anlaşılabilceğini varsayar. Şöyle ki; nasıl kapitalist üretim biçiminde fabrika üretimin kaynağı ise; kent de emeğin yeniden üretilmesini sağlayan sürecin kaynağıdır. Eğer sermaye emeğin yeniden üretimi gereksinimine yanıt vermezse ve bu alanda etkili bir devlet müdahalesi de söz konusu değilse ortaya çıkacak bunalım önemli siyasal sonuçlar doğurur. “Devlet emeğin yeniden üretilmesi sürecine, sermayenin uzun dönemli çıkarlarını

korumak amacıyla karıştır” yani Castells için devlet ekonomik sistemle yapısal bir ilişki içinde bulunmaktadır (Castells, 1997).

Castells yerel süreçlerin anlaşılmasında önceliği bir ölçüde sınıf ilişkilerine ama daha çok da kentsel sosyal hareketlere vermektedir. Bunun sonucu büyük ölçüde yerel devletin iç mekanizmalarının ihmal edilmesidir. Yerel siyasete ve devlete belli bir özerklik atfetmesine karşın Castells’in bu alanda ne tür dinamiklerin etkin olduğunu incelememesi şaşırtıcı olmasa da ilginçtir. Özetlemek gerekirse, diğer yaklaşımlar gibi Castells de kendi güç alanının dışına çıkmakta isteksizdir (Şengül, 2001:50).

Bu yaklaşımlarda yönetim, politikalarında belirli sınıf ve kesimler yararına bir temel ve zorunlu taraf tutmayı kabul eder, bunu yönetimle karşı karşıya gelen hâkim sınıf veya kesimlerin onu etkileme ve kontrolünden çok yönetimin toplumsal kuruluşu içindeki biçimi ve yapısal yer almasına bağlar (Yıldırım, 1993:54).

Ali Ekber Doğan’ın, *Eğreti Kamusalılık-Kayseri Örneğinde İslamcı Belediyecilik* isimli çalışmasında bahsetmiş olduğu gibi; Harvey ve Smith’in yaklaşımlarını, Lefebvre’in toplumsal mekân üretimi çözümlemesinin unsurlarıyla (mekânın temsili, temsil mekânı, mekânsal pratik, çelişik mekân, soyut mekân, somut toplumsal mekân) eklemlenmeye çalışan bir sosyo-mekânsal diyalektik çerçevesinde incelemeye konu olan bir kent, saklı bulunan toplumsal ilişkileri açığa çıkarma, o kentte yaşayan insanların gündelik yaşam pratiklerini ve sermaye birikim süreçlerinin izlediği gelişme seyrini (bu süreçte birikim tarzlarında yaşanan değişiklikleri, toplumsal sınıflar ve gruplar arasındaki mücadeleleri, devlet müdahalelerini) çözümleme olanağı verecektir. Bu bağlamda, kent yalnızca yapısal etkenlerin değil, toplumsal failerin eylemlerinin de şekillendirdiği bir yer olarak ve aynı zamanda bu eylemlerin belirleyicilerinden olan toplumsallığın şekillendiği bir ortam olarak ele alınmıştır (Doğan, 2007:15).

Sosyo-mekânsal diyalektikle kavramsallaştırılan mekânın çözümlemesinde birikim süreci genel bağlamı, oldukça temel bir yere sahip bulunmaktadır. Ancak yine Doğan'ın vurguladığı gibi, her kentteki sosyo-mekânsal gelişmeler de, mekanik olarak birikim süreçleri doğrultusunda yaşanan gelişmeler biçiminde somutlaşmaz. Kentler arasındaki eşitsiz gelişme dinamiklerinin yarattığı farklar, bu farklardan kaynaklanan işbölümleri, kentlerin içinde barındırdığı toplumsal ve ekonomik ilişki biçimleri, toplum kesimlerinin mekânı deneyimleme biçimleri, kentlerdeki toplumsal aktörlerin yol açtığı ittifaklar, ulusal düzeyde birikim sürecindeki değişikliklere paralel sosyo-mekânsal gelişmelere yol açabileceği gibi¹ ona direnen hatta ters yönde (kentsel) gelişme doğrultularına da neden olabilir (Doğan, 2007:16).

Sürekli bir akış içinde bulunan kentin kendisi bir sermaye olarak, geçmiş sosyo-mekânsal gelişiminden taşıdıklarıyla (toplumsal ve mekânsal altyapısıyla, ekonomik yapısıyla, sınıfsal mücadeleleri ve ittifaklarıyla) her zaman yeni sosyo-mekânsal gelişmelerin ve birikim sürecine ait etkenlerin yoğrulup şekil aldığı bir toplumsal ortamdır ve bu özelliğiyle sonuca da (birikim sürecine) etki eder (Doğan, 2007:16).

Kentleşme literatürünün kilometre taşlarından biri kabul edilen 1974 tarihli *Mekânın Üretimi* adlı kitabında her toplumun kendi yeniden üretimine uygun bir mekânı ürettiğini belirten Lefebvre (ilkel-köleci toplum mutlak mekânı, feodalizm tarihsel mekânı, kapitalizm ise artı değerın soyut mekânını üretmiştir); geliştirdiği “mekânın temsili-temsilin mekânları” ayrıştırmasıyla bu üretimin dinamik ve çelişkili - kentsel ittifakların taşıyıcısı olan toplumsal aktörler açınsındansa çatışmalı - bir süreç olduğunu ortaya koymuştur. Aynı kitaptaki bir diğer kritik saptama kentsel mekânın üretiminin kapitalist

---

¹ Örneğin; Mersin kentinin turizm sektörü konusunda uzmanlaştırılması sağlanıp, planlı şekilde gerekli yatırımların yapılması ile iç ve dış turizm cazibe merkezi haline getirilmesi ve turizm bölgesi ilan edilmesi durumunda, kentsel gelişme bakımından önemli bir sıçrama yaşaması öngörülebilir bir gerçektir. Bu tarz önemli planları merkezi yönetim gerçekleştirebilir.

toplumsal üretim ilişkilerinin yeniden üretiminde önemli bir araç olduğudur. Lefebvre, toplumsal mekânın üretiminin metaların üretimine benzemediğini de vurgulamıştır. Bunun nedeni mekânın farklı türden çok sayıda şeyi içermesidir. Yani mekân hem bir çıktı hem de bir araç ve hem bir emek ürünü hem de bir iştir (Doğan, 2007:17).

Kentsel siyaset ve belediyeler mekân üretimi açısından değerlendirildiğinde ilk söylenmesi gereken, siyasallaşarak birer aktör konumuna gelen toplumsal sınıf ve grupların sahip oldukları mekân temsili projeleriyle toplumsal mekânın kavranması ve deneyimlenmesinde etkili olmaya çalıştıklarıdır. Bu mücadele burjuva kamusal alanda büyük ölçüde onlara toplumsal-sınıfsal ittifaklar çerçevelerini sunan siyasal partiler aracılığıyla verilir. Liberal demokrasilerde siyasi partilerden aday gösterilip yerel halkın oylarıyla belediyelerin başına geçen kadrolar da birbiriyle kimi noktalarda çelişen kimlikleri (yerelin seçilmiş temsilcileri ulusal düzeyde faaliyet yürüten ve bir dünya görüşü etrafında birleşmiş kolektif aktörlerin üyeleri, merkezin parçası ve ajanı konumundaki bir kurumun yöneticileri) üzerlerinde taşıdıkları için kentsel siyasaları belirlerken ve mekânın üretimine müdahalede bulunurlarken hem yukarıdan hem de aşağıdan gelen taleplere yanıt üretmek durumunda kalırlar. Bu talepler aynı zamanda kentsel siyaset ve mekân üretiminin birbiriyle çelişen eksenleri olarak değerlendirilebilir (Doğan, 2007:20-21).

Mekânın üretimi açısından önem taşıyan toplumsal mekân kavramı aynı zamanda mekânı yalnızca değişim değeri olarak soyut mekân olarak değil kullanım değeriyle bağlantılı olarak toplumsal sınıflar, ara katmanlar ve sınıf fraksiyonlarının şekil vermeye çalıştığı bir mekâna - yaşam alanı olarak somut mekâna- gönderme yapar. Burada kenti değişim değeri olarak görenlerle (kentsel rantları artırıcı, kenti sermaye açısından çekici hale getirecek altyapı üstyapı çalışmaları, kent mekanına yapılan spekülatif boyutları da içeren yatırımların getirisini artıracak kentsel siyasalar talep ederler); onu kullanım

değerine göre değerlendirenler (sağlıklı barınma, çalışma koşullarına sahip mekanlar, toplumsal gelişmelerini sağlayacak kültürel gereksinimlerini karşılayacak kentsel siyasalar isteyen bu nedenlerle kamu kaynaklarının kullanımından arazi kullanımına kadar farklı talepleri olanlar) arasındaki çelişkilerden kaynaklanan önemli bir çatışma alanı söz konusudur (Doğan, 2007:18).

Çatışma alanı olarak nitelediğimiz kentlere özgü bazı aktörler, kentsel düzeyden daha üst ölçeklerde örgütlenmişlerdir. Bu grup çok uluslu şirketlerden, ulusal ve bölgesel ölçekte faaliyet gösteren sermaye gruplarına, merkezi yönetime kadar uzanan görece güçlü aktörleri içermektedir. Diğer bir grup ise kentsel düzeyde faaliyet gösteren yerel girişimcilerden, yerel yönetimlere ve müteahhitlere, kentsel toplumsal hareketlerden örgütlenememiş kentliye kadar uzanan geniş, ancak daha sınırlı güce sahip bir dizi aktörü içermektedir (Şengül, 2001:34).

Bu grupları bir araya getiren ya da ayıran faktör, kent mekanını bir yaşam mekanı (kullanım değeri) ya da bir kar/rant kaynağı olarak görmeleridir. Kentsel girişimciler, müteahhitler, arsa spekülörleri, bankalar ve şirketler kent mekânını doğrudan ya da dolaylı olarak bu çerçevede görürken, çoğu durumda geniş yığınlar için kent her şeyden önce bir günlük yaşamın örgütlendiği bir mekândır. Çalışan sınıflar için, örneğin konut öncelikli olarak bir barınma, kendisini ve ailesini yeniden üretebilmenin bir aracıdır. Ancak bu gruplaşmanın çok doğrudan ve saf biçimde olmadığına dikkat çekmek gerekir. Çünkü en temel ihtiyaçlara yanıt veren konut için bile kullanım değeri yanında değişim değeri de söz konusudur. Diğer bir anlatımla çalışan sınıfların kent mekânında her zaman kullanım değerine yönelik kaygılarla hareket ettiklerini söyleyebilmek mümkün değildir (Şengül, 2001:34-35). Çalışan sınıflar kullanım değeriyle birlikte değişim değerini de göz önünde bulundurabilirler. Bu değişim değerini merkeze alan sınıflardaki kadar

belirgin ve ağırlıklı olmamakla beraber, çalışan sınıfların görece küçük ölçeklerdeki kaynaklarını ve birikimlerini artırabilmeleri için bir avantaj ve/veya dezavantaj olarak karşılımlarına çıkabilir. Yerel yönetimin yaptığı veya yapacak olduğu bir proje (pozitif dışsallık olarak) çalışan sınıfların da içinde bulunduğu insanların mülklerinde değer artışına neden olabilir. Aynı şekilde negatif dışsallık şeklinde gerçekleştirilen bir proje çevrede bulunan mülkler açısından değer kaybına neden olabilir. Örneğin; şehir mezarlığının yerinin belirlenmesi büyükşehirlerde büyükşehir belediyesinin yetki ve görev alanına girmektedir. Aynı şekilde çevreyollarının nereden geçeceği planını da büyükşehirlerde büyükşehir belediyeleri yapmaktadır. Belli bir kesimin mülkü yakınına şehir mezarlığı yapılması ile mülkünün önünden çevreyolu geçmesi arasındaki değer farklılaşması kullanım ve değişim değerleri açısından anlam taşımaktadır.

Başka bir örnek olarak konumuzun örnek olay incelemesi olan katı atık depolama sahasını gösterebiliriz. Hiçbir kesim mülkünün yakınına katı atık depolama tesisi yapılmasını istemez. Katı atık depolama tesisinin yaratacağı negatif dışsallıklar öngörülemeyen zararlara da yol açabilmektedir. Bu nedenle Mersin örneğinde vahşi depolamaya dönüşen Çavuşlu depo alanının bir an önce kaldırılması ile ilgili talepler gündeme gelmiştir. Yeni yerin seçimi konusunda da Yenitaşkent, Bağcılar ve Bahçeli belediyelerinde yaşayan ve tarımsal üretim yapan kesimler tepkilerini ortaya koymuştur. Bu tepkili kesimler hem kullanım değerlerinin kaybindan hem de değişim değerlerinin azalmasından ötürü son derece rahatsız olmuşlardır. Bir taraftan koku, çöp kamyonlarının akıttığı çöp suları, uçan haşereler, yer altı sızıntı sularının kirlenme ihtimali, ilerde yaşanabilmesi muhtemel metan gazı patlamaları vb. ile yaşadıkları yer kullanım değeri açısından kayba uğramıştır. Buna paralel olarak bölgenin ekonomik gelişimine engel olunmuş, olası talepleri kaybedilmiş ve bunun sonucunda değişim değerinde çok net bir

şekilde azalma gerçekleşmiştir. Çavuşlu'da rehabilitasyonu yapılan eski katı atık depolama alanının ortadan kalkmasıyla, negatif dışsallık da ortadan kalkmıştır. Toroslar İlçesine bağlı Dorukkent bölgesinde arsa ve konut fiyatlarının büyük oranda yükseldiği gözlemlenmiştir. Rehabilitate edilen ve spor tesisleri haline getirilen eski katı atık depolama alanı yeni haliyle pozitif dışsallık yaratmıştır. Bölgenin her anlamda çehresi değişmiş, kullanım ve değişim değeri artmıştır. Çavuşlu'dan taşınan negatif dışsallık OSB'ne gitmiştir. Toroslar İlçe Belediye Başkanı Hamit Tuna¹, “Dorukkent bölgesi çöpün bölgemizden kalkması ile birlikte 2-3 kat değerlenmiştir. Mersin'e en kısa mesafeden yayla havası almak isteyen vatandaşların temiz hava soluyacağı muhteşem Mersin manzarasına sahip olan Dorukkent gelecekte çok daha değerli bir yer olacaktır.” diyerek bölgenin kullanım ve değişim değerinin artışı vurgulamıştır. Aynı şekilde Mersin Büyükşehir Belediye Başkanı Macit Özcan, “Çavuşludaki eski çöp depolama alanı olan 250 dönümlük araziye, üzerinde futbol sahaları, tenis kortları, çay bahçeleri ve piknik alanlarının yer aldığı bir cennet haline getirdik. Rahatlıkla Çavuşlu çöplüğü tarihe karıştı diyebiliriz. Bu alanı çöpten kurtararak özellikle Toroslar halkının sıkıntısını bitirmenin yanı sıra, onlara yeni bir sosyal tesis kazandırmanın da kıvancını yaşıyoruz. Toroslar şimdiden cazibe merkezi olmaya başladı, arsa ve ev fiyatları 3 katına çıktı.” diyerek aynı bölge için yaşanan değişikliğı ifade etmiştir.

Kapitalist kent, doğası gereği birinci gruptakilerin lehine bir yapılanma ve ilişkiler ağına işaret etmektedir. Ancak bu, mutlak bir egemenlik anlamına gelmemektedir. Kullanım değerini ön plana çıkaranların kendi projelerini savunabilmeleri ve bunu belli bir ortak platform etrafında yapabilmeleri, bir araya gelebilmelerine ve siyasal olarak örgütlenmelerine bağlıdır. Bu değişim değeri etrafında bir araya gelenler için görece olarak

---

¹ Toroslar İlçe Belediye Başkanı Hamit Tuna ile görüşme 16.10.2009.

daha kolay bir durum olmakla birlikte hiçbir zaman güvence altına alınmış bir durum olarak değerlendirilemez. Eğer kullanım değerini ön plana çıkaranlarla karşılaştırıldığında değişim değerini savunanların bir projenin etrafında bir araya gelebilmesi görece daha kolay ise, bu büyük oranda yerel devlet etrafında ve içinde daha iyi örgütlenmiş olmalarından kaynaklanmaktadır (Şengül, 2001:35-36).

Ancak yerel devleti kentsel kapitalist kesimlerin basit bir aracı olarak görmemek gerekir. Yerel yöneticilerin ve siyasetçilerin özgünlüğü belli bir anda dağılık konumdaki grup ve projeleri bir araya getirmeye olanak sağlayan bir kurumsal yapılanmanın kilit noktalarında olmalarından kaynaklanmaktadır. Gerek daha genelde bağlamsal özellikleri yorumlayarak gerekse yerel dengeleri yorumlayarak geniş kitlesel destek görmeyi hedefleyen projeleri eklemleyebilirler ve bu projeyi belli bir toplumsal tabana tarafsız bir proje olarak tanıtabilirler. Bu projeler geniş kitleleri hedefleyen kullanım değerine yönelik taleplerle, değişim değerini ön plana çıkaran talepleri aynı projenin içinde, belli bir gerilim içinde de olsa, tutmaya çalışan “tek kent projesi” olabileceği gibi, belli bir kesimi dikkate alıp, örneğin değişim değerini baskın biçimde ön plana çıkaran bir “iki kent projesi ” de olabilir (Şengül, 2001:36).

Kentsel süreçleri anlamaya yönelik bir çabanın makro ekonomik bağlam çerçevesinde iki önemli değişkeni hesaba katması gerekir. Birincisi, kentsel gelişmeye aktarılan kaynakları dikkate almak durumundadır. Kent siyasetinin önemli ölçüde kentsel kaynakların paylaşımı üzerine verilen mücadelelerden oluştuğu düşünülürse, bu kaynakların büyüklüğünün kentsel dinamikler içindeki önemi kendiliğinden ortaya çıkar. Büyükşehir belediyelerinin kaynaklar konusundaki hareket kabiliyetlerinin gelişmesi, merkez onayı almadan dış kredilerle borçlanabilme imkânıyla gerçekleşmiştir. İkinci dikkate alınması gereken değişken ise, bu kaynakların hangi sektör ve alanlara

aktarıldığıdır. Sermayenin yeniden üretimine yönelik kaynak aktarımı ile emeğin yeniden üretimine yönelik kaynak aktarımında makro düzeyde, hem devlet hem de özel sermaye çerçevesinde yapılan ya da yapılmak zorunda kalınan tercihler, kentsel mücadelelerin niteliği üzerinde kayda değer bir etkide bulunmaktadır. Bu tür süreçlerin devlet müdahalesinin dışında belirlenmediğini de vurgulamak gerekir. Sermayenin çevrimler arasındaki hareketliliği daha somut bir anlatımla üretken sektörlerden kent mekânına sermaye akışı devlet stratejilerinden önemli ölçüde etkilenmektedir. Vergilendirme, özendirme ve benzeri politikalar çevrimler arasındaki ilişkiyi sürekli olarak yeniden tanımlamaktadır. Türkiye örneğinde olduğu gibi 1980 öncesinde sanayiye öncelik veren devlet stratejileri ithal ikameci politikaların sona erip, dışa açık büyüme modeline geçişle birlikte, rant sektörlerine ve özel olarak da kent mekanını çarpıcı biçimde daha karlı hale getirmiştir (Şengül, 2001:30-31).

Kentsel kaynakların paylaşımı mücadelesi, yukarıdan ve aşağıdan gelen talepler ekseninde gerçekleşmektedir. Yukarıdan gelen talepler sermayenin mekânda yeniden yapılandırılmasını içeren ekonomik gelişmenin birikim tarzına uygun olarak ileri götürülmesiyle, merkezin (devlet ve ulusal düzeyde örgütlenmiş partinin) mekân temsilinin yerel düzeyde toplumsal yeniden üretimin hâkim unsuru kılınmasıyken; aşağıdan gelen talepler yerel düzeyde halkın barınma, dinlenme, kolektif tüketim ve hizmet ihtiyaçlarının karşılanmasıyla toplumsal yaşam ve çevrelerinin korunması ve geliştirilmesi yani temsilin mekânlarının bozulmamasıdır. Yukarıdan gelen taleplerin sahiplerinin yalnızca yerel üstü güçler olmadığını da belirtmek gerekir. Yerel egemen sınıf ve grupların çıkar ve tavırlarının da belediyeyi toplumsal refahı artıran işlerden çok kentin ekonomik gelişimine kentsel rantların artırılmasına toplumsal mekân üretiminde belli bir temsil projesini

dayatmaya zorlayan istekleriyle, yukarıdan talepler haline geldiği görülmektedir (Doğan, 2007:21) .

Yerel yönetimlerin politika üretirken, yukarıdan gelen talepler doğrultusunda mı, yoksa aşağıdan gelen talepler doğrultusunda mı hareket edecekleri kararı bize, sermayenin mekânda yeniden yapılandırılması yönünde mi, yoksa temsilin mekânlarının bozulmaması yönünde mi politika üreteceğini göstermiş olur. Bu kesişim noktasında, kentsel mücadelelerin temel eksenini belirleyen soru, kentin somut yaşanılan bir mekan olarak, kullanım değeri etrafında mı yoksa soyut, alınıp satılan ve üzerinden rant elde edilen bir mekan olarak değişim değeri etrafında mı yapılanacağıdır. Kent sorununu şekillendiren bu iki mantık arasındaki mücadeledir. Bu mücadelede yerel yönetimlerin hangi tarafta durduğu, bir sonraki seçim dönemi için arkasına almak istediği destekler açısından önemlidir.

Sınıf mücadelesinin Batı'da gerileyişi ve Sovyet bloğunun çözülüşü, solda kapitalizmin aşılması sorunsalının yerine giderek mevcut yapılar içinde ne tür kazanımlar elde edilebileceği kaygısına bırakmıştır. Son yıllarda giderek artan biçimde Marksist paradigmadan kopan çevreler çoğulcu yaklaşımı kendilerine bir esin kaynağı olarak almışlardır. Burada sivil toplumcu anlayışlar olarak adlandıracağımız bu yaklaşımlar, çoğulculuğu radikalleştirerek yeni bir bakış açısı yaratmak uğraşı içindedirler. Bu bağlamda radikal çoğulcuların yeni sağ ile paylaştığı nokta merkezi yönetime duyulan tepkidir. Yerel yönetimler devletin merkezileşmiş gücünün kırılması yönünde önemli görülürken, asıl hedef sivil toplumun, daha özeldede yerel sivil toplum öbeklerinin güçlendirilmesidir (Şengül, 2001:55). Farklı bir bakış açısıyla konuya baktığımızda çoğulculuğun radikalleşmesi, sermayenin çoğulculaşması şeklinde de değerlendirilebilir.

Bu tür bir bakış açısının yönetim anlayışıyla da önemli benzerlikleri vardır. Yönetişim anlayışı piyasa ve devlet arasında bir üçüncü sektörün gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu üçüncü sektör, sivil toplum alanı olarak adlandırılan alandan çıkan örgütlenmelerdir. Cohen ve Rogers'ın yaklaşımı radikal demokrasi yaklaşımlarının tamamını temsil etmemekle birlikte radikal sol çevrelerde yaygınlık kazanmıştır. Böyle bir bakışın tüm özelliklerini taşımıştır. Bu yaklaşıma göre; demokrasinin radikalleştirilmesi geçmişte olduğu gibi işçi sınıfına tek başına yüklenebilecek bir görev değildir. Sivil toplum kuruluşları bu tür bir sürecin en asli elemanları olarak görülmelidirler. Siyasal sistemde büyük ölçekli sermaye lehine yaratılan eşitsizlikler, siyasal partilerin temsiliyet konusundaki başarısızlıkları, toplumun çoğunluğunu oluşturan kitlelerin siyasal sistemden dışlanması ve benzeri sorunların aşılması sivil toplum içindeki örgütlenmelerin harekete geçirilmesi ile mümkündür. Ancak Cohen ve Rogers birçok radikal çoğulcudan ayrılarak sivil toplumun harekete geçirilmesi konusunda (yerel) devlete önemli görevler yüklemektedirler. Çünkü sivil toplum kuruluşlarının harekete geçirilmesi sorunken diğer yandan da sivil toplum içinde potansiyellerin değerlendirilip örgütlü hale getirilmesi gerekmektedir (Şengül, 2001:55-56).

Sivil toplum içindeki oluşumların ortaya çıkmasının önündeki engeller göz önüne alındığında bu tür bir hareketlenme ancak dışarıdan bir müdahaleyle gerçekleştirilebilecektir. Bu müdahale ise daha çok devletin elindeki vergilendirme, teşvik ve benzeri mekanizmalar aracılığıyla yapılabilecektir. Sivil toplumun harekete geçirilmesi sonucunda birey temelli bir katılım değil örgüt temelli bir katılım modeli önerilmektedir. Diğer bir anlatımla daha önceki dönemin devlet, örgütlü sermaye ve emek modeline dayanan korporatist modelinin yerini bu üçlünün örgütlü emek boyutunu örgütlü sivil toplumla değiştiren yeni bir “demokratik” korporatist model almaktadır. Kuşkusuz bu

yaklaşımın çoğulculukla ilgili bütün problemlerin yanında en önemli sorunu devletin niçin bu tür bir sivil toplum örgütlenmesine gitmek ihtiyacına duyacağını açıklayamamasıdır (Şengül, 2001:56). Yerel ve merkezi düzeyde devlet otoritesi çoğulcu ve sınıf merkezli yaklaşımlarda reddedilmektedir. Örgütlü emek sınıfından alınan ve örgütlü sivil topluma verilen rol ile yaşanan değişimde, sivil toplum örgütlerinin içindeki demokrasi anlayışı ve emek sınıfını ne derece temsil edebilme kabiliyetine sahip olduğu belirsizdir.

Son dönemde kentlerin ve yerel yönetimlerin biçim ve işlevlerinde ortaya çıkan değişime Marksist paradigma içinde kalarak cevap veren yaklaşımlar da vardır. Bu yaklaşımlar içinde en öne çıkanı “Eşitsiz Gelişme Kuramı” olmuştur. Kapitalizm sadece sosyal eşitsizlikler değil aynı zamanda mekânsal eşitsizlikler de yaratmaktadır. Ortaya çıkan eşitsiz gelişmeyi ortadan kaldırmaya bile yönetilebilir bir hale getirmek ulusal devlet için bir zorunluluktur. Homojen olmayan bir mekânsal örüntüyle homojen bir devlet yapısının başa çıkabilmesi mümkün değildir. Tarihsel bir süreç içinde ve her toplumun kendi özgünlüklerinden de etkilenerek yerel devlet eşitsiz gelişmeye ulusal devletin bir yanıtı olarak gelişmiştir. Yerel devlet eşitsiz gelişmeye rağmen iç dinamiklerini etkin şekilde yöneterek eşitsizlikteki dengeyi kendi lehine çevirme şansına sahip olabilir. Yerelde bulunan farklı kimlik örüntüleri, farklı kültürleri ve o kültürlere ait ürünleri, coğrafi özelliklerine özgü değerleri ve benzeri artıları vardır. Bu artılar ekonomik değerlere çevrilebilirse yerel kendi iç dinamikleriyle daha sağlam ayakta kalabilir.

Ancak yerel devleti ulusal devletin yerel düzeydeki sıradan bir uzantısı olarak kavramak doğru değildir. Yerel devlet bir yandan sosyo-mekânsal eşitsizliklerle baş etmeye yönelik olarak düzenleyici roller üstlenirken, aynı zamanda bu yerel güçlerin de sözcüsü haline gelmektedir. Bu nedenle ne araççı Marksistlerin gördüğü gibi ulusal devlet aygıtının sıradan bir parçasıdır ne de çoğulcuların bizi inandırmaya çalıştığı gibi yerel

güçlerin temsilcisidir. Yerel devlet aynı anda bu iki çelişkili pozisyonu içselleştirirken, bu tür bir çelişkinin nasıl çözüleceği ise siyasal mücadeleler tarafından belirlenmektedir.

Eşitsiz gelişme yaklaşımının en önemli katkılarından birisi sermaye birikim süreçleri, sınıf ilişkileri gibi siyasal iktisat kategorilerinin bir yana bırakılıp, çoğulculuğun ve yarışmacılığın ön plana çıkarıldığı bir dönemde, yerel yönetimleri bu tür çoğulcu kavramlar çerçevesinde açıklamayı hedeflemesidir. Bunu yaparken, bir önceki dönemin indirgemeci ya da belirlenmecî anlayışlarının da ötesine geçmektedir. Bununla birlikte sermaye birikimi ve sınıf ilişkileri konusundaki yetkinliğine rağmen eşitsiz gelişme yaklaşımının iki temel noktada yetersiz kaldığını söyleyebiliriz. Birincisi yerel devletin ve yöneticilerin bu süreç içindeki özgünlükleri nedir sorusu büyük ölçüde yanıtız kalmaktadır. İkincisi, sivil toplum kavramı ile çoğulcu mücadeleleri içselleştirme yönünde bir çaba gösteriliyorsa da sivil toplumun yatay örgütlenmesi (dernekler, meslek odaları, kentsel sosyal hareketler vb.) ile dikey örgütlenmesi (sınıf örgütlenmesi ve ilişkileri) arasındaki ilişkinin nasıl kurulduğu belirsiz kalmakta, bu ise ortaya eklektik bir anlayış çıkarmaktadır. Kısacası, eşitsiz gelişme yaklaşımının da diğer yaklaşımlar gibi, kendi güç alanı olan sınıf ilişkileri ve sermaye birikim süreçleri alanından çıktıkça, gücünü yitirmekte ve eklektik bir içerik kazanmaktadır (Şengül, 2001:57-58).

Yerel yönetim/devlet kuramları konusunda yapmış olduğumuz değerlendirme göstermiştir ki bu alana ilişkin olarak birbirinden kalın hatlarla ayrılmış üç temel paradigma etrafında çeşitli kuramlar bulunmaktadır. Ancak her kuram kendisine güç alanı olarak belirlediği bir çerçeve içinde kalarak yerel süreçlerin belli boyutları üzerinde uzmanlaşmayı tercih etmiştir. Yerel yönetim süreçlerini bütünsel olarak algılamayı hedefleyen bir anlayış bu durumda iki seçenektan birisine yönelmek durumundadır. Birinci seçenek bu yaklaşımların eklektik olarak kullanılmasıdır. Yerel yönetim süreçlerinin farklı

boyutlarına ilişkin olarak hangi yaklaşım daha açıklayıcı bir çerçeve sunuyorsa bu durumda o yaklaşım tercih edilecektir. Bu yaklaşımın ciddi yöntem sorunları yaratıp sonunda ümitsiz bir eklektizmin içine düşmesi kaçınılmazdır. İkinci seçenek ise, her üç yaklaşımın güçlü alanlarını bir araya getirip, eklektizme düşmeden bütüncül bir yaklaşım geliştirmektir. Bu yönde çabaların varlığına rağmen kapsayıcı bir çerçevenin henüz ortaya çıkmadığını görüyoruz (Şengül, 2001:58.).

Özetlediğimiz yaklaşımların hemen hepsi belli bir dönemde belli toplumlarda yaşanan toplumsal süreçlerden yola çıkarak soyutlanmış ve genelleştirilmiş bir nitelik taşımaktadır. Batı merkezli olarak nitelendirilebilecek bu yaklaşımlar bu toplumların, belli bir dönemde (Keynesci refah devleti dönemi) yerel düzeyde yaşadıkları deneyimi genelleştirmiş ve bu çerçevede bir kuramsallaştırmaya gitmişlerdir (Şengül, 2001:50-51).

Refah devletinin çöküşü ile birlikte, özetlenen yaklaşımlar da kendi içlerinde önemli açmazlara düşmüşlerdir. Çünkü 1970’li yılların sonlarında batıda refah devletinin çözülüşü, bu çerçevede hizmet üretmekte uzmanlaşmış yerel devleti de biçim ve işlevlerinin yeniden tanımlanmasına yol açacak derin bir krize sokmuştur. Kolektif hizmetlerin üretiminden aşamalı biçimde çekilip, yerlerini pazar mekanizmalarına bırakmaları yerel yönetimlerin işlevleri çerçevesinde kuramsallaştıran yaklaşımların yetersizliğini ortaya çıkarmıştır. Bu anlamda 1980 ve 1990’lı yıllar yerel yönetim kuramları açısından da kendilerini sorguladıkları yıllar olmuştur.

Bu sorgulama süreci söz konusu kuramların yukarıda gözden geçirdiğimiz iki alanda da önemli değişimlere uğramaları ile sonuçlanmıştır. İlk olarak, yerel yönetim kuramları daha kapsamlı hale gelmeye zorlanmışlardır. Kendi güç alanlarının dışına çıkma ihtiyacı duyarak diğer yaklaşımların alanlarına da açılma eğilimine girmişlerdir. Bunun

sonucu bir yandan farklı yaklaşımların birbirlerine yaklaşmaları ise, diğer yandan da eklektizmin ortak bir özellik haline gelmesidir.

İkinci değişim, yerel yönetimlerin tanımlanmasında izlenen stratejiye ilişkindir. Yaklaşımlardan bir kısmı yerel yönetimleri işlevleri çerçevesinde tanımlama kaygısından uzaklaşırken, baskın eğilim, yerel yönetimleri yeni kazandıkları işlevler çerçevesinde tanımlamak yönünde olmuştur. Sonuç, kolektif tüketimi yerel yönetimlerin tanımlanmasında merkeze koyan bir anlayıştan, yerel yönetimlerin özgünlüğünü üretim ve birikim süreçlerinde oynadıkları rollerle açıklamaya çalışan bir anlayışa geçiştir (Şengül, 2001:51).

Kuramlaştırma çabalarının ilk dönemi yerel yönetimlerin refah devleti çerçevesinde düşünüldüğü Keynesci dönem: Keynesci dönemin kentler arası mekânsal işbölümü belli bir tamamlayıcılığa dayanan bir niteliktedir. Bazı kentler üretim merkezi niteliği kazanırken, diğerleri yönetim ya da dağıtım sürecinde rol alan kentler olarak belirginleşmektedir.

Keynescilik sonrası dönem: Keynescilik sonrası dönemin kentleri, aynı rolleri tamamlayıcılık değil birbirleriyle belli bir yarışmacılık içinde üstlenmeye çalışmaktadırlar.

Kentlerin, ya da günümüzdeki popüler ifadesi ile yerel birimlerin, diğer yerel birimlerle birlikte kendilerini ulus devletinin olmazsa olmaz bir parçası olarak gördükleri bir anlayıştan, küresel ölçekte gezinen sermayeyi kendi birimlerine çekmek için projeler geliştirip yarışma içine giren bir yerellik anlayışına geçmenin ipuçları ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu değişimin en çarpıcı sonucu kendisini kolektif hizmetlerin sunucusu olarak gören yerel yönetimlerin yerini, büyüme yanlısı, bu çerçevede sermayenin taleplerine duyarlı olan bir yerel yönetim anlayışının almasıdır (Şengül, 2001:52).

Kent mekânının üretim ve yeniden üretiminde bu derece merkezi bir konuma sahip olan sermaye birikim sürecinin diğer yüzünü de sınıf çelişkisi oluşturur. Mekânın kendisinin stratejik bir meta haline gelmesinin kaçınılmaz bir sonucu, sınıf temelli siyasal süreçlerin de parçası haline gelmesidir. Bu önerme, sınıf ilişkilerini sadece üretim süreciyle sınırlayan anlayışların ötesine geçerek yeniden üretim ilişkilerini de sınıf ilişkilerinin tamamlayıcı bir parçası olarak görmeyi gerektirmektedir.

Gerek sermaye birikim süreçleri gerekse de sınıf çelişkileri ve tüm bu süreçlerin sonuçları kendilerini nadiren kent mekânında doğrudan gösterirler. Çoğu durumda devlet bu ilişki ve süreçlere doğrudan ya da dolaylı biçimde müdahale ve aracılık etmektedir. Bu nedenle devletin kentsel süreçlerin merkezinde yer aldığını söylemek abartma olmayacaktır. Elinde bulundurduğu kaynakların dağıtımı ve düzenleyici rolü nedeniyle devlet bir yandan sınıfların oluşumu ve yeniden üretim sürecini esaslı bir biçimde etkilerken diğer yandan da meşru otoritesi sayesinde çatışan aktörlerin belli sınırlar içinde bir arada kalmasını sağlayan bir kurumsal çerçeve sunmaktadır.

Kentsel çalışmalar yazınında söz konusu üç boyutun incelenmesine yönelik olarak dikkate değer bir birikim oluşmuştur. Ancak tüm bu birikimin temel bir sorunu birbiri ile iç içe geçmiş bu süreç ve ilişkilerin birbirinden bağımsızlaşmasına değerlendirilmesidir. Bu nedenle ortaya birbirinden çok az etkilenen üç temel yaklaşımın çıktığını görüyoruz. Bir yanda devlet merkezli yaklaşım kentsel çelişkinin odağına devleti yerleştirirken sermaye mantığı yaklaşımından bakanlar sermaye birikim sürecini analizlerinin merkezine koymaktadır. Toplumsal çelişki üzerine odaklanan yaklaşımlar ise sınıf ve toplumsal hareketlere benzer bir rol atfetmektedir. Şengül, bu tür bir ayrışma ve uzmanlaşmanın kentsel süreçleri bir bütün olarak anlamak açısından ciddi sorunlar yarattığını düşünmektedir. Bu yapılanma ve süreçler eğer birbirlerinden bağımsız

değillerse yeterli bir çerçevenin bu ilişkileri aynı bütünsellik içinde kavraması gerekir (Şengül, 2001:10-11).

Konu yerel siyaset olunca sınıf kavramını iktidara ilişkin mücadelede çözümleyici bir dinamik olarak ele alan Marksist yaklaşımın üzerinde durulması zorunluluk olmaktadır. Marks ve Engels'in düşüncelerinde üretim araçlarına hâkim olan sınıf ve onun doğurduğu üretim ilişkileri sonucunda oluşan diğer bir sınıf arasındaki mücadele siyasal çatışmanın merkezinde yer aldığını söylemiştik.

Sınıf merkezli paradigma içinde yer alan araççı görüşe göre; yerel devlet hâkim sınıfların çıkarını gözeten bir araçtır. Kapitalist sınıf olarak adlandırılan sermayedarlar ile devlet arasındaki ilişki bizzat kapitalist sınıf kökenli devlet seçkinleri tarafından sağlandığından, devletin bu sınıftan özerkliği oldukça sınırlıdır. Bu önerme bir bakıma Çoğulcu paradigma içindeki temsiliyetçi yaklaşıma benzemektedir. Temsiliyetçi yaklaşımda da küçük bir ekonomik seçkin grubunun iktidara müdahale gücünden bahsedilmekteydi. Temsiliyetçi yaklaşımın farkı, diğer grupların da iktidara müdahale kanalları olduğunu savunmasıdır. Yerel devlet sermaye sınıfının bir aracı olarak ve bütünlüğü olan bir yapı olarak değerlendirilir. Mersin örneğinde yerel iktidarın tek başına Mersin Büyükşehir Belediyesi olduğunu ve belediye başkanının kurduğu ittifaklarda yer alacak olan aktör ve aktör gruplarını belirleme inisiyatifini bünyesinde saklamasından dolayı tam olarak sermaye sınıfının bir aracı olduğunu söylemek bu örnek olayda mümkün görünmemektedir. Farklı bir bakış açısıyla ittifaklar içinde sermaye sınıfı temsilcilerinin her zaman yer alıyor olması bir tesadüf değil. Bunun sebebi muhtemelen sermayenin çeşitli fraksiyonlarının ittifaklar içinde olmazsa olmaz konumlarıdır.

Yine sınıf merkezli paradigma içinde yer alan yapısalıcı yaklaşıma göre; devlet otomatik olarak sermayeye hizmet eden basit bir sınıf aygıtı olarak algılanamaz. Bu

yaklaşımına göre emek-sermaye çelişkisi bir yana, sermaye sınıfının kendisi de homojen bir yapıda değildir. Bu bağlamda devlet bir yanda emek-sermaye çelişkisini dengelerken, öte yanda sermayenin kendi içindeki bölünmeleriyle de başa çıkmak zorundadır. Mersin örneğinde sermaye sınıfının oluşturduğu birçok oda dernek ve sendika bulunmaktadır (PÜİS, MESİAD, MÜSİAD, MTSO, MEGİAD, Rotary, vb.) . Bu oluşumların bir kısmı akaryakıtçıların, bir kısmı inşaat sermayedarlarının, bir kısmı sanayi sektörü sermayesinin oluşturduğu örgütlerdir. Sermayenin bu çeşitli sektörlerdeki temsilcilerinin çıkarları her zaman uzlaşmamaktadır. Bundan dolayı yapısalıcıların öne sürdüğü gibi bu heterojen yapıyı bir arada tutmak görevi yerel devlete düşmektedir. Mersin Büyükşehir Belediyesi kentsel siyasaları oluştururken hepsinin çıkarlarını aynı anda gözetemeyebilir ancak kurduğu ittifaklar içinde bu aktörlere verdiği rollerle belli bir denge kurmaya çalışmaktadır¹.

Kentsel siyaset şekillendirilirken kurulan ittifakların kenti ne açıdan ele aldığı ve kente nasıl bir misyon ve vizyon yükleyecekleri ittifakların yapısını anlamamız açısından son derece önemlidir. Kenti kullanım değeri yönünde gelişime doğru mu yoksa değişim değeri yönünde bir gelişime doğru mu götürüleceği, kenti yöneten kesim hangi aktör veya aktör grubu olursa olsun bize önemli ipuçları vermektedir. Ancak değişim değeri artışı amaçlanan kent içindeki seçilmiş bölgeler ise bu konuda Marksist paradigmanın saptamalarının geçerliliği su yüzüne çıkmaktadır. Kentte yukarıdan gelen talepler doğrultusunda siyasa oluşturuluyor, aşağıdan gelen talepler yani kullanım değeri artışına yönelik çalışmalara öncelik verilmiyor anlamı çıkmaktadır. Bu da sermayenin mekânda yeniden üretilmesi, emeğin yeniden üretilmesi ve temsilin mekanlarının bozulmamasına tercih edildiğinin göstergesidir.

---

¹Hasan Kendir ile 09.09.2010 tarihli yüz yüze görüşme.

“Kentsel Siyaset ve Mersin’de Katı Atık Yer Seçimi Sorunu” çalışmamızda Mersin’de örnek olayımız ekseninde kentsel siyasetin aktörlerinin hangi kuram/kuramlar doğrultusunda siyasalar oluşturduklarını görmeye çalışacağız. Günümüz şartlarında değişikliğe uğrayan ve güncellik kazandırılan paradigmalardan refah devleti dönemi sonrası ortaya attıkları düşünceler ile günümüz Mersin’inde şekillenen siyaseti anlamaya çalışacağız. Ancak bu şekilde teorinin pratikteki yansımalarını görmüş ve somutlaştırmış oluruz.

Üzerinde daha çok durduğumuz, sınıf merkezli paradigma örnek olayımızı açıklama gücü açısından daha nitelikli bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle sınıf boyutunun kentsel siyasaların belirlenmesi sürecinde göz ardı edilmemiş olması yönetimi ve çoğulcu paradigmalardan önüne geçmesine neden olmuştur.

II. BÖLÜM

KATI ATIKLAR ÜZERİNE

Belediyelerin asli görevlerinden birisi çevre temizliğidir. Katı atıkların düzenli bir şekilde toplanıp, çevreye en az zarar verecek şekilde bertaraf edilmesi çevre temizliği açısından çok önemlidir. Bu bertarafın nerede ve hangi yöntemlerle yapılacağı, bu işi yapmakla yükümlü olan belediyeler kadar o kentte yaşayan insanlar açısından da önemlidir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde katı atıkların yarattığı sorunlar anlatıldıktan sonra, katı atık bertaraf yöntemleri (ayrı toplama - geri kazanma, yakma, kompostlaştırma, piroliz, plazma yöntemi ve düzenli depolama) anlatılacaktır. Düzenli depolama yöntemi, örnek olayımıza konu olan Mersin kentinde tercih edilen yöntem olmasından dolayı daha ayrıntılı anlatılacaktır. Katı atık bertaraf tekniklerinden bir kaçının bir arada bulunduğu entegre sistemlerin maliyet karşılaştırması yapılarak bölüm son bulmuş olacaktır.

II.1. Çevre Problemi Olarak Katı Atıklar

Çevre kirlenmesi, bunu etkileyen değişik faaliyetlerin çeşidi ile birlikte kirliliğin önemi, kirleticilerin cinsine, miktarına ve bunların bırakıldığı yere bağlıdır. Diğer tüm çevre sorunları gibi katı atık sorunu da artan bir şekilde toplumun dikkatini çekmekte, önemli çevresel etkilerinden kaynaklı olarak güncelliğini korumaktadır.

Ülkemizdeki hızlı nüfus artışı ve gelişen sanayileşmeyle birlikte, plansız şehirleşme ve halkın sosyal ve ekonomik durumlarındaki değişikliklere paralel olarak, katı atık üretimindeki artışlar, önemli çevre problemlerinden biri olmaya başlamıştır.

Bugün büyük küçük birçok yerleşim biriminin karşılaştığı en önemli çevre problemlerinden birisi de evsel katı atıklardır. Özellikle büyük şehirlerimizde ve turistik yörelerimizde bu problemler daha da artmaktadır. Bu atıkların değerlendirilmesi ve çevreye zarar vermeden bertaraf edilmesi gerekmektedir. Bu problemler belediyelerin uygulayacağı entegre bir katı atık yönetimi sistemi ile çözülebilir.

Bu sistem doğrultusunda, atıkların çevre ve insan sağlığına zarar vermeden toplanması, taşınması, geri kazanılabilir atıkların diğer yaş atıklardan ayrı olarak, kaynağında ayrı biriktirilmesi ve ayrılan bu kuru atıkların (cam, metal, plastik vs.) geri kazanım tesislerinde değerlendirilerek, ekonomiye tekrar kazandırılması gerekir. Yine atıklar içindeki organik karakterdeki atıkların da atık içindeki yüzdesi, kalitesi ve uygun pazar bulunması doğrultusunda kompost tesislerinde değerlendirilerek, kompost üretilmesi ve değerlendirilemeyen atıkların da düzenli depolama sahalarında depolanması en uygun yöntem olacaktır.

Atıkların geri kazanımı işlemi sonucu elde edilecek ekonomik değerlerin yanı sıra, en önemli faydası, depolanacak atık miktarı azalacak ve depo sahasında daha fazla atık depolanacaktır. Katı atık içindeki geri kazanılabilir atıkların ayrılması ile depo sahalarının ömrü ortalama %40 daha uzamakta olup, yatırım ve işletme maliyetleri de düşmektedir (Yeniçerioglu, 2006:5).

Katı atık; üreticisi tarafından atılmak istenen, insan ve çevre sağlığı açısından düzenli bir şekilde bertaraf edilmesi gereken katı maddeleri ve arıtma çamurlarını ifade eder.

Katı atıkları kısaca; evsel katı atıklar (çöp), iri katı atıklar, arıtma çamuru, özel atıklar (tıbbi atık, yakma tesisi külleri gibi), sokak süprüntüleri, inşaat ve hafriyat atıkları, endüstriyel ve ticari evsel katı atıklar olarak sınıflandırabiliriz.

II.2. Katı Atık Bertaraf Yöntemleri

Günümüzde evsel katı atıklara, sadece çöp olarak bakılıp, bunlar çevreye rastgele atılmamaktadır. Atıklar öncelikle geri kazanılmakta ve geri kalan kısımları çeşitli yöntemlerle bertaraf edilmektedir. Bu yöntemler kısaca şöyledir.

- Düzenli depolama
- Ayrı toplama ve geri kazanma
- Yakma
- Kompostlaştırma
- Piroliz
- Plazma yöntemi

Belediyelerin yerel öncelikleri; mali, idari, teknik ve donanım durumlarına göre bu sistemlerin biri veya bir kaçını birlikte uygulanabilmektedir. Birlikte uygulanan bu sistemlere Katı Atık Yönetimi Entegre Sistemleri adı verilir (Yeniçeriöglü, 2006:5). Adı geçen bertaraf yöntemlerini daha anlaşılabilir kılmak için ileriki bölümlerde anlatacağız.

Yeterli atık bertaraf altyapısının sağlandığı veya sağlanmak üzere olduğu bazı yerler bulunmakla birlikte, Türkiye'nin büyük kısmında bu altyapı halen çok yeterli değildir. Bu nedenle halk sağlığı ve çevrenin korunması açısından temel katı atık bertaraf altyapısının sağlanması için bir yatırım programının başlatılması gerekmektedir. Çevre ve Orman Bakanlığı'nın hibe programı ile ülke genelinde bertaraf tesisi hamlesi başlatılmış oldu (Yeniçeriöglü, 2006:14).

II.2.1. Düzenli Depolama Yöntemi

Seçilen atık işleme ve bertaraf yöntemi ne olursa olsun düzenli depolama tesislerinin, katı atık yönetim sisteminin temel bileşeni olduğu herkes tarafından kabul

edilmektedir. Evsel katı atık yakma tesislerinin yaygın şekilde kullanıldığı ülkelerde bile, yakma tesislerinden çıkan küllerin ve genel olarak işlenen atıklardan geri kalan artıkların düzenli depolama sahalarında bertaraf edilmesi gerekmektedir.

Düzenli depolama alanlarını açık çöp sahalarından ayıran fark, düzenli depolama sahalarında sızıntı sularının ve depo gazı emisyonlarının kontrol edilmesini sağlayacak bir tasarım kullanılması, işletme çalışmalarının rasyonel hale getirilmesi suretiyle bertaraf işlemlerinin veriminin artırılması ve aynı zamanda çevre sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerin en aza indirilmesidir. Düzenli depolama tesislerinin tasarımı ve çalıştırılması, mühendislik ve ekonomik prensiplerin uygulanması ile mümkündür. (Çevre Bakanlığı, 2002:12). Ülkemizde bulunan 3215 belediyeden sadece 11’inde düzenli depolama yapılmaktadır¹.

II.2.1.1. Düzenli Depolama Yönteminin Avantajları

Mevcut durumda Mersin Büyükşehir Belediyesi’nin “Çimsa Alanı” olarak isimlendirilen alanda atıkları düzenli depolama suretiyle bertaraf ettiğini söylememiz mümkündür. Düzenli depolama yönteminin diğer yöntemler gibi bazı avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır.

Avantajlarından birisi, en ekonomik yöntem olmasıdır. Ayrıca kullanılıp kapatılan araziden rekreasyon amacıyla istifade edilebilir. Bunun yanında ilgili belediye düzenli depolama sahasında ihtiyacı olan personeli istihdam etmek zorundadır. İşsizliği azaltıcı bir katkısı söz konusu olmaktadır. Eğer metan gazından istifade eden teknolojiler kullanılıp enerji üretimi sağlanabiliyorsa yöre halkı, elde edilecek enerji ve imkânlardan öncelikle istifade eder (Yeniçerioglu, 2006:15).

---

¹ <http://www2.cevreorman.gov.tr/KatiAtik.html> 01.09.2010

II.2.1.2. Düzenli Depolama Yönteminin Dezavantajları

Yöntemin ilk dezavantajı; her bakımdan uygun yer bulmak güçtür. Alternatif alanların değerlendirilmesi aşamasında maliyet ve çevre etki değerlendirmesi kriterlerinin göz önünde bulundurulması gerekir. Böyle bir alan tüm çevrelerce negatif dışsallık olarak algılandığından dolayı hiçbir kesim kendi bölgesinde katı atık depolama tesisi yapılmasını istemez. Nitekim Mersin örneğinde, benzer bir hukuki süreç hala devam etmektedir.

Depolama alanları için, başlangıçta psikolojik muhalefet ile karşılaşılabilir. Bunu aşmak ve bölgede yaşayan insanların her türlü olumsuz etkiden arındırılmasını sağlamak ve onları bu konuda ikna etmek çok kolay değildir.

Döküme kapatılmış katı atık depo alanlarında göçük ve yerel çökmeler olabileceğinden devamlı bakımı gereklidir.

Sıvı ve gaz sızıntıları kontrol altında bulundurulmalıdır. Sızıntıların kontrol altına alınması işi de projenin iyi tasarlanmış olması ve devamlı kontrol edilebilir bir durumda olmasını gerekli kılar (Yeniçerioğlu, 2006:15).

II.2.2. Ayrı Toplama ve Geri Kazanma

Kaynağında ayrılan farklı türlerdeki bazı geri kazanılabilir maddeler birbiriyle karışık olduğu için bunların nihai depolama noktasına getirildiklerinde birbirinden ayrılması gerekmektedir. Gelişmiş ülkelerde kamuoyunun evsel ve ticari atıkların geri kazanılması konusundaki baskıları arttıkça geri kazanım¹ tesisleri de yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu tesisler, manüel sistemlerin, mekanik sistemlerin veya bunların kombinasyonunun kullanılmasına göre üç genel gruba ayrılırlar. Mekanik geri kazanım

---

¹ Geri dönüşüm ve tekrar kullanımın ötesinde, atıkların özelliklerinden yararlanılarak içindeki bileşenlerin fiziksel, kimyasal veya biyokimyasal yöntemlerle başka ürünlere veya enerjiye çevrilmesine "geri kazanım" denilmektedir (<http://bitigenmetal.com> 10.09.2010).

tesislerinde; işe yarar maddeleri ayırmak için bu maddelerin büyüklük, boyut, yoğunluk ve manyetiklik gibi doğal özelliklerinden faydalanılan çeşitli süreçler kullanılmaktadır. Manüel sistemler toplama bantlarına ve diğer fiziksel ayıklama yöntemlerine dayanır. Geçmişte tamamen mekanik yöntemlere dayalı geri kazanım tesislerinin tasarım ve işletme prosedürleri açısından çok külfetli olduğu ve beklentileri karşılamadığı görülmüştür. Manuel ve mekanik sistemlerin bir karışımı ile işletilen tesisler bu aşamada Türkiye için en uygun teknoloji olarak görülmektedir (Yeniçerioglu, 2006:14).

Son yıllarda Mersin'de Akdeniz Belediyesi, geri dönüşüm kutularını işyerlerine dağıtarak, atıkların kaynağında ayrıştırılması ve geri dönüştürülebilir atıkların çoğaltılması adına olumlu çalışmalar yapmaktadır. Vatandaşların bu sisteme uyum sağlaması ve geri dönüştürülebilir atıkların kaynağında maksimum düzeyde toplanabilmesi için ülke düzeyinde tüm belediyelerin bu uygulamaya geçmiş olması gerekmektedir. Türkiye'de atıkların geri kazanımı konusunda uzun yıllardır süre gelen çalışmalar vardır. Cam, kâğıt, karton, plastik ve metal gibi atıklar özellikle çöp dökme sahalarından ve sokak toplayıcıları kanalıyla sokaklardan toplanmakta ve ham madde kaynağı olarak çeşitli sektörlerde kullanılmaktadır. Türkiye'de çöp miktarının yaklaşık % 15-20'sini geri kazanılabilir nitelikli atıklar oluşturmaktadır¹.

Geri dönüşüm ile elde edilen kazanma ekonomiye kattığı değer yanında atık miktarının azaltılması ve depolama sahasının kullanım ömrünün artması açısından oldukça anlamlıdır.

---

¹ <http://www2.cevreorman.gov.tr/KatiAtik.html> 01.09.2010 Bir ton kullanılmış kâğıt, geri kazanıldığında 16 adet çam ağacının, bir ton kullanılmış gazete kâğıdı kullanıldığında ise 8 adet çam ağacının kesilmesi önlenmiş olacaktır. Yeni üretime kıyasla, metal ve plastikte % 95 enerji tasarrufu sağlarız. Geri dönen her bir ton cam için yaklaşık 100 litre petrol tasarruf edilmiş olacaktır.

II.2.3. Yakma

Bertaraf yöntemlerinden bir diğeri yakma suretiyle katı atıkları azaltmaktır.

Çok sayıda ülkede, düzenli depolama sahalarında bertaraf edilmesi gereken atıkları azaltmak ve atıktan ısı ve/veya elektrik enerjisi elde etmek için kullanılan bir bertaraf yöntemidir. Yakma işleminin yaygın şekilde kullanıldığı ülkeler arasında Almanya, Fransa, Hollanda, Danimarka ve Japonya sayılabilir. Bu ülkelerin çoğunda atıklar; kağıt, plastik ve yanabilir diğer madde oranları yüksek olduğu için genelde yüksek kalori değerine sahiptir (6300-9400 kJ/kg arasında), nem oranları düşüktür (%35) ve kalıcı (inert) maddeler ile yanmaz nitelikteki diğer maddelerin oranı düşüktür.

Bu ülkelerde yakma teknolojisi oldukça gelişmiştir ve hala önemli bir sorun teşkil eden baca emisyonları bir kontrol teknolojisiyle denetlenmektedir (Yeniçerioğlu, 2006:24).

II.2.4. Kompost

Kompostlaştırma işlemi uygun yöntem ve donanımlar kullanarak, katı atık içinde bulunan organik maddelerin kontrollü bir şekilde mikroorganizmalar tarafından dekompoze (çürütülerek) edilerek, toprak için çok önemli olan humus ayarında bir maddeye dönüştürülmesidir. Kompostlaştırma sonucu elde edilen ürüne kompost denir.

Tüm dünyada ve özellikle Avrupa'da evsel atıkların kompostlaştırılması yakın zamanlarda tekrar gündeme gelen bir konudur. Bu ilginin nedeni bazı ülkelerde organik atıkların düzenli depolama tesislerinde bertaraf edilmesine sınırlama getirilmesinden kaynaklandığı gibi, kompost kalitesinde ve kompostlaştırma tekniklerinde sağlanan gelişmeler de bu teknolojinin tekrar gündeme gelmesine neden olmuştur. Kompostlaştırma işleminden verim alabilmek için organik atıkların kaynağında ayrılmış olmaları, özellikle

de tarım sektöründen, gıda endüstrilerinden, pazarlardan, otel ve restoranların mutfaklarından, park ve bahçelerden gelen atıkların kullanılması gerekir. Kompostlaştırma temel olarak bir bertaraf yönteminden öte geri kazanım yöntemidir. Bu sebeple eğer atık kompozisyonu uygun ise atık yönetiminde yer alması gereken bir sistemdir. Yatırım maliyetlerinin yüksek olmasına karşın, atıkların değerlendirilmesi ve tekrar ekonomiye katılması açısından ve çevre açısından önem arz eden bir sistemdir.

Kompostlaştırma yönteminin düzenli depolamaya bir alternatif değil, destekleyici bir sistem olarak görülmesi uygun olacaktır. Ayrıca evsel atıklar içindeki organik atıkların kompostlaştırılması sonucu, mevcut depo alanlarının kullanım ömürleri artar, hem de bu atıkların parçalanması sonucu ortaya çıkan zararlı gazlar en aza indirilmiştir olur.

Üretilen kompostun birçok kullanım alanı mevcuttur. Bu yüzden pazarlamada sıkıntı pek yaşanmaz. Özellikle tarla tarımında, bağlarda, arazi ıslahında, civcivler için yataklık olarak ve belediyelerin park ve bahçelerinde kullanılmasının yanı sıra yakıt veya gözenekli tuğla yapımında hammadde olarak da kullanılmaktadır. Bugün kompostlama tekniklerinde büyük gelişmeler sağlanmış olup birçok kompostlama tekniği mevcuttur (Yeniçerioğlu, 2006:25).

II.2.5. Piroliz

Piroliz, organik maddelerin gaz, sıvı ve katı bileşenler üretecek şekilde ısıl ayrışma uğramasıdır. Bu işlem daha sonra bu bileşenlerin ayrı ayrı yakılması ile devam eder.

Ürün üretimi ve işlemin ısıl verimliliği, beslenen malzemenin kalitesi ve işletme koşullarına bağlı olarak değişkenlik gösterir. Düşük sıcaklıklarda daha yüksek

miktarda zift ve kömür üretilirken, yüksek sıcaklıklar gaz üretimini artırmaktadır (Yeniçeriöglü, 2006:26).

II.2.6. Plazma Enerjisi Yöntemi

Plazma Enerjisi ile yakma yönteminin atık imhasına uygulanması ve klasik yakma fırınlarının yüksek teknolojisi ile tasarlanması sonucu plazma enerjisi yöntemi kullanılabilir hale gelmiştir. Plazma yakma yöntemi atık imhasında iki seçenek sunmaktadır.

Fosil yakıtlar kullanılarak yakılan atıklardan geri kalan ve hala zararlı durumda olan cürufu tamamen zararsız bir ürün haline getirmek ve atıkları doğrudan doğruya plazma yakma yöntemi ile yok etmek. Her iki yöntemde de çöpten geriye kalan, hiçbir şekilde çevreyle kimyasal tepkimeye girmeyen çakıl taşı özelliğindeki cüruf, çimento fabrikalarında dolgu maddesi olarak kullanılabilceği gibi stabilize materyali olarak da yol yapımı için inşaat sektörü gibi alanlarda da kullanılabilmekte ve bir ekonomik değer kazanmaktadır (Yeniçeriöglü, 2006:27).

II.3. Entegre Sistemler

Entegre sistemler olarak adlandırılan ve bertaraf yöntemlerinden bir kaçının birlikte uygulandığı durumlardır. Belediyeler olanakları doğrultusunda aşağıdaki yöntemlerden birini seçebilirler.

- Kaynakta Ayrı Toplama + Geri Kazanma + Düzenli Depolama
- Yakma + Düzenli Depolama
- Kompostlaştırma + Düzenli Depolama
- Kompostlaştırma + Yakma + Düzenli Depolama

- Ayrı Toplama ve Geri Kazanma + Kompostlaştırma + Yakma + Düzenli depolama

Görülüyor ki hangi tip entegre sistem seçilirse seçilsin düzenli depolama tesisine ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu bertaraf yöntemlerinin maliyetlerini karşılaştırabilmek için aşağıdaki bertaraf yöntemleri maliyet karşılaştırma rakamlarına bakabiliriz. 1 ton çöpün bertaraf maliyeti şöyledir: (Yeniçerioğlu, 2006:27).

Geri kazanım	2.19 \$/ 1 ton
Düzenli depolama	8.40 \$/1 ton
Kompostlaştırma	10.49 \$/1 ton
Yakma	80.97 \$/1 ton

Çizelge.2.1. Katı Atık Bertaraf Yöntemleri Maliyet Rakamları

Kaynak: İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 1992

Yukarıdaki tabloda geri kazanım yönteminin maliyetinin düzenli depolama, kompostlaştırma ve yakma yöntemlerine göre en ekonomik yöntem olduğunu görüyoruz. Entegre sistemlerde bertaraf yöntemlerinden birkaçının bir arada kullanılması söz konusu olduğu için maliyet hesaplaması değişiklik gösterebilir. Düzenli depolama yöntemi entegre sistemler içinde olmazsa olmaz bir uygulamadır. Atıkların geri kazanım ve bertaraf işlemlerinden geçirildikten sonra uygun bir yerde yer altı sızıntı suları kontrol altında tutularak çevreye en az zarar verecek şekilde depolanması zaruridir. Bununla birlikte düzenli depolama yöntemiyle depolanan atıklardan çıkan metan gazından enerji elde edebilme teknolojisine sahip tesislerde metan gazından elde edilecek olan enerji bölge halkı yararına kullanılabilir, bu durum maliyetleri düşürücü bir etkiye sahiptir.

III. BÖLÜM

MERSİN'İN BÜYÜKŞEHİR STATÜSÜ KAZANMASI VE KAT ATIK SORUNUNUN TARİHSEL ARKA PLANI

Mersin Belediyesi 1993 yılında büyükşehir belediyesi statüsünü almış, Akdeniz Belediyesi, Yenişehir Belediyesi ve Toroslar Belediyesi Mersin Büyükşehir Belediyesi'nin alt kademe belediyeleri olarak örgütlenmişti. 2009 yılı verilerine göre, Mersin Büyükşehir Belediyesi nüfusu 842.230'dur. Mersin ili nüfusu 1.640.888'dir¹. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasası ile birlikte büyükşehir belediyesinin sınırlarının genişlemesi ve alt kademe belediyelerinin ilçe statüsü almasıyla birlikte, Toroslar, Yenişehir, Akdeniz ve Mezitli belediyeleri ilçe belediyesi haline gelmişlerdir.

İlçe belediyeleri bazında atık durumlarına baktığımızda, 1990-1997 yılları arasında toplanan yıllık çöp miktarında %58,5 oranında artış olmuştur. Çöpün yapısı incelendiğinde ise en önemli yeri %72,69 oranında mutfak atıklarının tuttuğu görülmektedir. Organik (evsel) atıklar dışında %30 düzeyindeki inorganik atıkların önemli bir bölümü Akdeniz Belediyesi sınırları içerisinde ortaya çıkmaktadır. Bunun sebebi merkez ilçe olan Akdeniz Belediyesi sınırları içinde mesai saatlerinde insan sayısındaki belirgin artış olarak gözlemlenebilmektedir (Güler, 2001:165).

Kent genelinde kamu kuruluşlarının geri dönüşüm çalışmaları oldukça sınırlı olmasına rağmen, özel sektöre hizmet eden ve aktif olarak işleyen bir geri dönüşüm sistemi geliştirilmiştir. Özellikle boşaltım noktalarında geri dönüşümlü maddeler sokak toplayıcıları tarafından aktif olarak toplanmaktadır. Belediye yetkililerine göre sokak

---

¹http://report.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?adnksdb2=&report=turkiye_il_koy_sehir.RDF&p_il1=33&p_kod=2&p_yil=2009&p_dil=1&desformat=html&ENVID=adnksdb2Env 30.10.2010

toplayıcıları atığın %6,1'ini geri kazandırırken, kamu kesimince geri kazandırılan oran %4,6 toplam geri kazanım %10.7 dir (Güler, 2001:165).

1999 yılından bugüne üçüncü başkanlık dönemini yaşayan CHP üyesi Macit Özcan, Mersin Büyükşehir Belediyesi başkanıdır. Katı atıkların daha önceden depolandığı ve yer seçimi sorununda ismi sıklıkla geçen Çavuşlu Mahallesi, Toroslar Belediyesi sınırları içerisinde bulunmaktadır. Toroslar İlçe Belediyesi 2004 yılından bu yana MHP üyesi olan Hamit Tuna başkanlığında yönetilmektedir.

Katı atıkların sorun haline gelişi süreci daha eskilere dayanmakta olduğundan kompost tesisi döneminden itibaren Mersin Belediyesi ve büyükşehir belediyesi olduktan sonra büyükşehir belediyesi başkanlık koltuğuna oturan kişiler bu konuyla ilgilendikleri ölçüde ilgi alanımıza girmektedirler.

Tarih	İsim	Soyisim	Açıklama
1974-1980	Kaya	MUTLU	CHP
1980-1981	Fahri	ÖZTÜRK	(Vali) Askeri Yönetimce Atandı
1981-1982	Ferruh	GÜVEN	(Vali) Askeri Yönetimce Atandı
1982-1983	A.Nafiz	DEMİRÖZ	(Vali) Askeri Yönetimce Atandı
1983-1989	Okan	MERZECİ	ANAP
1989-1994	Kaya	MUTLU	SHP
1994-1997	Okan	MERZECİ	ANAP
1997-1999	Halil	KURİŞ	ANAP
1999-	Macit	ÖZCAN	DSP-CHP

Çizelge.3.1. Kompost Tesisi Yapımına Başlanan Dönemden İtibaren Belediye Başkanları

Kaya Mutlu dönemindeki katı atık depolama çalışmaları bugün yaşanan sorunları anlamamız açısından son derece önemlidir. 1977'de Fransa'dan transfer

anlaşması yapılan ve 1985'te kurulmuş bulunan kompost fabrikasında ayrıştırılan atıklar işlenerek gübre haline getirilmekteydi. Mersin Belediyesi yönetiminin katı atıkları kullanarak briket, gübre, kâğıt yapma seçenekleri arasından gübreyi seçmiştir. Gübre tercihinin nedeni, dönemin Mersin Belediye Başkanı Kaya Mutlu'nun kişisel olarak verdiği karardır¹. Çiftçinin gübreye olan ihtiyacını karşılamak konusundaki tercihi kendisinin DPT'de tarımsal planlama konusunda çalışmış olmasına ve ziraat yüksek mühendisi olmasına bağlanabilir.

III.1. Mersin'de Katı Atıkların Sorun Haline Geliş Süreci

Belediyelerin yerine getirmekle yükümlü oldukları görevlerin başında temizlik hizmetleri gelmektedir. Belediyelerin kurucu yasalarında bu görev açıkça belirtilmiştir². Görev, genel sağlığın korunması amacıyla, kentte üretilen çöp ve süprüntüleri düzenli olarak toplamak, taşımak, depolamak ve geri kazanılabilecek olanların değerlendirilmesini sağlayarak çöpleri yok etmek işinin tümü olarak tanımlanmıştır (Güler, 2001:1).

Temizlik hizmetlerinin genel sağlık sorununun parçası olarak sınıflandırılması merkezi yönetim düzeyinde bu görevin Sağlık Bakanlığı tarafından izlenmesi sonucunu doğurmuştur. 1930'da temeli atılan bu yaklaşım hıfzıssıhha (kamu sağlığı) odaklıdır.

¹ Kaya Mutlu ile 25.01.2010 tarihli yüz yüze görüşme; o dönemde, günün koşullarında son derece modern sayılan kompost tesisinin kurulum aşamasında çok büyük güçlükler aşılmış, maddi manevi büyük fedakarlıklar yapılarak tesis Çavuşlu'da kurulmuştur. Ancak bir sonraki dönemde seçim kaybedilerek yeni belediye başkanı Kaya Mutlu'nun projelerini kullanmamış, kompost tesisi bakımsızlıktan kullanılmaz hale gelmiştir.

²5216 sayılı kanunun 7. maddesinin i bendi: "Sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunmasını sağlamak; ağaçlandırma yapmak; hafriyat toprağı, moloz, kum ve çakıl depolama alanlarını, odun ve kömür satış ve depolama sahalarını belirlemek, bunların taşınmasında çevre kirliliğine meydan vermeyecek tedbirler almak; büyükşehir katı atık yönetim plânını yapmak, yaptırmak; katı atıkların kaynağa toplanması ve aktarma istasyonuna kadar taşınması hariç katı atıkların ve hafriyatın yeniden değerlendirilmesi, depolanması ve bertaraf edilmesine ilişkin hizmetleri yerine getirmek, bu amaçla tesisler kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek; sanayi ve tıbbî atıklara ilişkin hizmetleri yürütmek, bunun için gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek; deniz araçlarının atıklarını toplamak, toplatmak, arıtmak ve bununla ilgili gerekli düzenlemeleri yapmak. İkinci b bendi ise; ilçe ve ilk kademe belediyelerinin görev ve yetkileri şunlardır: Büyükşehir katı atık yönetim plânına uygun olarak, katı atıkları toplamak ve aktarma istasyonuna taşımak."

1960'lı yılların ikinci yarısında genelgede su, atık su, çöp ile ilgili işler oldukça teknik denebilecek bir şekilde “çevre odaklı” yeni bir yaklaşım ile tanımlanmaya başlanmıştır.

1980'li yıllarda “çevre odaklı yaklaşım” Çevre Müsteşarlığı ve daha sonra 1991 yılında Çevre Bakanlığı'nın kurulması ile birlikte daha önemli bir hale gelmiştir. Ancak çöp hizmetlerine yaklaşım dikkat çekici bir biçimde aynı tarihlerde değişmiş ve “çevre odaklı” bakış açısının yerini bu bakış açısının içinden doğduğu söylenebilecek olan “ürün odaklı” yeni bir yaklaşım almıştır. Günümüzde geçerli olan ürün odaklı yaklaşım kendisini öncelikle hizmet alanının adını değiştirerek ortaya koymuştur. Geleneksel temizlik hizmetleri yönetimi, bir tür endüstrileşmiş hizmet sektörü biçiminde yeniden tanımlanarak “katı atık yönetimi” olarak anılmaya başlanmıştır. Çevre sorunu bağlamında ve ürün odaklı yaklaşım temelinde yeniden kavramsallaştırılan temizlik hizmetlerinin yasal temeli Belediye Kanunu ve Hıfzıssıhha Kanunu'ndan Çevre Kanunu'na; merkezi yönetimdeki sorumlusu ise, Sağlık Bakanlığı'ndan Çevre Bakanlığı'na kaymıştır.

Çavuşlu'da Kaya Mutlu döneminde yapılan ancak daha sonraki dönemde yeni yönetimler tarafından makinelerin bakımlarının yapılmaması nedeniyle kullanılamaz hale gelen kompost tesisi, katı atıkların Mersin'de sorun haline gelişi sürecinin başlangıç noktası olarak kabul edilebilir. Kaya Mutlu'nun ilk başkanlık döneminde Fransızlara proje yaptırılmıştır. Kompost tesisinin Okan Merzeci döneminde kullanılamaz hale geldiği Kaya Mutlu tarafından iddia edilmektedir¹. Kullanılamaz hale geldikten sonra Mersin kentinde toplanan çöpler kentin 8,5 km kuzeyinde bulunan Çavuşlu Mahallesi'ndeki kullanılmayan kompost tesisinin yanı başında bulunan depolama alanına taşınmaktaydı. Depolama alanı

---

¹ Kaya Mutlu ile 25.01.2010 tarihli yüz yüze görüşme.

orman, otlak ve kısmen konut bölgesi olarak tanımlanacak 60 hektarlık düzensiz örtü uygulamalı açık depolamanın yapıldığı lokal sızıntı suyu drenajı olan bir yerdi.

Aralık 1991’de Çukurova Kentsel Gelişme Projesi kapsamında Mersin Kompost Fabrikası’ nın rehabilitasyonu ve düzenli depolama projesi çalışması yapılmıştır. Bu durum büyükşehir belediyesinin çöp fabrikası kapasitesinin artırılması ve yeni depolama alanlarının oluşturulması için kredi arayışına girmesine neden olmuştur. Bu çerçevede Japon Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA) ile yeni bir atık yönetimi çalışması yürütülmüş, altı ciltlik bir fizibilite raporu hazırlanmıştır. 18.09.1999 tarihinde DPT’ye sunulan ve dış kredi kullanımı için onay beklediği belirtilen bu proje, “Çukurova Kentsel Gelişme Projesi” kapsamındaki “Mersin Katı Atık Yönetimi Projesi”nin daha da geliştirilmiş bir biçimidir. Türkiye’deki altyapı finansmanı alanına Japonların girme çabası olarak değerlendirilebilecek bu çalışmalarda Çevre Bakanlığı ile Adana ve Mersin Büyükşehir Belediyeleri yetkilileri birlikte çalışmış 28-35 milyon dolara mal olacak “Mersin - Adana Büyükşehir Katı Atık Yönetimi Projesi” ortaya çıkmıştır. Projenin finansmanı için JICA, Japon hükümetinden yedi yıl ödemesiz yirmi beş yıla yayılan bir geri ödeme planı ile kredi sağlamayı taahhüt etmiştir (Güler, 2001:166).

Proje kapsamında, yer etütleri yapılarak, kent merkezinin kuzeydoğusunda (merkeze 19 km uzaklıktaki) Tekke Köyü civarındaki “Çimsa Alanı” olarak tanımlanan yerin yeni düzenli depolama alanı olarak belirlenmesine karşın bu bölgenin Mersin Valiliği tarafından 2. Organize Sanayi Bölgesi (OSB) olarak ilan edilmesi, proje ile ilgili önemli bir sorun yaratmıştır.

Büyükşehir belediyesinin “Çimsa alanı”¹ üzerinde ısrarla durmasının bir sebebi, alanın Hazine mülkiyetinde olmasıdır. Alternatif alanlardan hiçbirinin mülkiyetinin

---

¹ Ek-3 Yeni Katı Atık Düzenli Depolama Sahası ve Çevresinin Uydu Görüntüsü

tamamı Hazineye ait değildir. Alternatif alanlardan herhangi birinin seçilmesi durumunda kamulaştırma yapmak gerekecektir¹. Kamulaştırma maliyetleri ve sürecin daha da uzayacak olması Mersin Büyükşehir Belediyesi açısından istenilmeyen bir durum arz etmiş olabilir. Aynı zamanda ulusal sermayenin temsilcisi olan şirketin katı atık yeni düzenleme sahası olarak seçilen alandan almış olduğu toprakların bedeli “Katı Atık Düzenli Depolama Sahası Yer Seçimi” tartışmaları içinde eritmeye çalışıldığı düşünülebilir. Alandan alınan topraklar neticesinde oluşan dev çukurlar büyükşehir belediyesinin düzenli depolama yapması için elverişli bir alan haline gelmesi sonucunu doğurmuştur.

Dikkat edilecek olursa, yerel devlet (Mersin Büyükşehir Belediyesi) ile ulusal sermayenin Mersin’de bulunan bir yansıması olan bir holding şirketinin gizli bir ittifakı gündeme geldiği düşünülebilir. Gizli bir ittifak iddiası ispat edilemese de karşılıklı çıkarların örtüşmesi durumu söz konusudur. İlgimizi çeken diğer bir konu; ulusal sermayenin temsilcilerinden birisiyle ittifak oluşturan veya çıkarları örtüşen büyükşehir belediyesinin çıkarları, bu kez Mersin’de önemli yerel sermaye odaklarından birisi olan, Mersin Ticaret ve Sanayi Odası (MTSO) ile çatışmıştır. Sermayenin farklı boyutlardaki temsilcilerinin kentsel siyasaların oluşumu sürecinde farklı gruplar içinde yer almaları diğer bir deyişle, çıkar çatışması içine girmeleri yerel siyaset kuramları açısından değerlendirilen ilginç bir pratiktir. Bu değerlendirmeyi sonuç bölümüne bırakıp Çukurova Kentsel Gelişme Projesi’nin başlatılmaması sonrasında katı atıkların durumuna geri dönüş yapalım.

Zaman içerisinde Çavuşlu’da düzenli depolamadan da vazgeçilmiş vahşi depolamaya (düzensiz depolama) dönülmüştür. Düzenli depolama yönteminden yine Kaya Mutlu’nun vermiş olduğu bilgilere göre Okan Merzeci döneminde vazgeçilmiştir. Bölgede

---

¹ Gazeteci İrfan Demirbiçer ile 14.04.2009 tarihli yüz yüze görüşme.

nüfusun artışı ve yerleşimin kuzeye kaymasıyla beraber, çöpün varlığından kaynaklanan negatif dışsallıklar (kötü koku, haşere, metan gazı patlamaları, çöp sızıntı suları vb.) bölgede yaşayan ve çalışan insanların sağlığını ve yaşam kalitesini tehdit eder duruma gelmiş ve bölgede yaşayan insanlar için çöpün bölgeye yaymış olduğu koku dayanılmaz hale gelmiştir. Akciğer rahatsızlığı yaşayan insanların sayısında artış olduğu yapılan yüz yüze görüşmelerde dile getirilmektedir¹. Ayrıca söz konusu depolama alanının dolma sınırına yaklaşmış olması nedeniyle acilen yeni bir düzenli depolama alanına gereksinim duyulmakta, mevcut depolama alanının kapatılması gerekmektedir.

Çöpün Çavuşlu'dan bir an önce kaldırılması talebinde bulunan vatandaşlarla birlikte Büyükşehir Belediyesi ve Toroslar Belediyesi yetkililerinin en önemli dayanağı rehabilite edilmeden önce meydana gelen metan gazı patlamaları olarak ifade edilmekteydi. Bununla birlikte çöp sızıntı sularının yer altı sularına karışıyor olması, bölgede uçuşan haşere ve sineklerin hastalık taşıyor olması, nefes almayı bile neredeyse imkânsız hale getiren yanan çöp ve gaz kokuları çöpün bölgeden taşınması için ileri sürülen diğer olumsuzluklardır.

Metan gazının ortaya çıkışı ve arz ettiği sakıncalar son derece önemlidir. İstanbul'un Ümraniye İlçesi'nde gerçekleşen çöp faciası² Mersin'in ders çıkarması gereken önemli bir olaydır.

Depo gazı, depolanan organik atıkların mikrobiyolojik ayrışma sonucunda ortaya çıkan veya depolanan atığın gaz fazına geçen kısmı olarak isimlendirilir. Depo dolgusunun teşkil edilmesinden sonra gövde içine hava girişi olmadığından, ortamda daha

¹ Muhammed Hançer ve Ümit Tor ile 20.03.2009 tarihli yüz yüze görüşme.

² <http://www.umraniye.bel.tr/proje/projedetay.asp?caid=622&prid=5594> 28 Nisan 1993 tarihinde, İstanbul tarihinin en büyük çöp faciası yaşandı. Ümraniye İlçesi sınırlarında bulunan Hekimbaşı Mahallesi mevkiinde bulunan çöplükte biriken metan gazının patlaması sonucu çöp dağları 13 gecekonduyu yutmuş, 39 vatandaşımız hayatını kaybetmişti. 1994 Yerel Yönetimler Seçimi akabinde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığına gelen Recep Tayyip Erdoğan, Hekimbaşı çöplüğünü büyük bir spor tesisi haline getirdi.

önceden mevcut bulunan oksijenin bitmesinden sonra gövde içinde anaerobik reaksiyon başlar. Bu reaksiyon sonucu ortamdaki organik maddeler parçalanarak H₂S, CO₂ ve CH₄ (Metan) gazları ortaya çıkar. Gaz çıkışı atık stabilize oluncaya kadar devam eder. Metan çıkışı depolama yapılmasından itibaren, birkaç ay sonra başlayarak iki yıl boyunca artarak çıkar. Yaklaşık yirmi yıl sonra stabil hale gelebilir. Bu sürede gazın % 75'i çıkar. Mutlak anaerobik şartlarda çöp deposunda % 54 metan, % 45 CO₂ ve az miktarda da diğer gazlar bulunur. Metan hariç diğer gazlar kokulu olduğundan hemen fark edilirler. Ortalama 1 m³ çöpten 100-400 m³ gaz çıkmaktadır. Bu gazlar çevreye yayılarak koku, yangın, patlamalar ve zehirlenmelere sebep olabilirler. Depo gazları (özellikle metan) kanalizasyon, telefon ve elektrik kabloları boruları vasıtası ile yeraltından 200 m. mesafelere kadar yayılabilmektedir. Depo sahası çevresindeki binalara aynı yollar ile yayılarak çeşitli patlamalara, boğulma ve zehirlenmelere de sebep olabilirler.

Depo gazının, hem çevreye yayılıp tehlike oluşturmasını önlemek ve hem de toplanan gazı değerlendirebilmek için bir gaz toplama sistemi ile bu gazların toplanması gerekmektedir. Toplanan bu gazlar değerlendirilmeyecek ise Mersin örneğinde olduğu gibi kontrollü olarak atmosfere verilirler (Yeniçerioğlu, 2006:20).

Macit Özcan da sakıncaların farkında olup, çöpün Çavuşlu'dan kaldırılması konusunda hemfikir olmasına rağmen sorunun dokuz yıl sürüncemede kalması Mersin Ticaret ve Sanayi Odasının (MTSO) açtığı davalara bağlanmaktadır.

Açılan davalar sağlık koruma bandının (yerleşim yerine uzaklık asgari 1000 m) ihlal edilmesi, ilk etapta çevre etki değerlendirmesi (ÇED) raporu alınmamış olması, bölgede tarımsal faaliyet yürüten çiftçilerin karşılaşacağı olumsuzluklar, Bağcılar, Bahçeli ve Yenitaşkent belediyelerinin sosyal ve ekonomik gelişimlerinin önünün kesilmesi, Mersin sanayisinin çöpün gelişiyile uğrayacağı zararlar (özellikle gıda üreticisi firmaların

organize sanayi bölgesinden çıkışı ve yeni yatırımcıların bölgeye gelmekteki endişeleri sebebiyle OSB'nin cazibesini kaybedecek olmasıyla istihdam olanaklarının azalacak olması) hâkim rüzgâr yönü ve taşıma mesafesinin rasyonel olmayışı ile ilgili itirazlardır.

Ancak Mersin Ticaret ve Sanayi Odası (MTSO) yetkililerinin ifadesine göre¹, sorunun sürüncemede kalmasının nedeni, büyükşehir belediyesinin alternatif alanları değerlendirmeden, katı atıkların MTSO bünyesindeki Mersin sanayisinin önemli bir bölgesi olan Huzurkent Organize Sanayi Bölgesi (II. OSB) genişleme sahası içine taşınmak istenmesidir. Aynı yetkililerin ifadesine göre, çöpün Çavuşlu'dan bir an önce kaldırılması zaruri görülmektedir. Ancak “Yeni Çavuşlu”ların yaratılmaması için hukuk mücadelelerini sürdürdüklerini belirtmektedirler. Yapılan yüz yüze görüşmelerde “Yeni Çavuşlu”ların yaratılmamasından kastedilen; verilen uzun bir hukuk mücadelesi sonrasında birkaç yıl geçtikten sonra Tekke Köyü civarındaki insanlar için de aynı sorunların yaşanmaması, düzenli depolama olarak başlanıp, vahşi depolamaya dönülmesi durumunda benzer olumsuzlukların farklı bölgede yaşayan insanlar için söz konusu olabilme ihtimalidir. Bu konuda kimilerine göre beklenen sonuç erken gerçekleşmiştir. Yeni depolama alanında düzenli depolama yapılmadığı rastgele boşaltım işlemi gerçekleştirildiği iddia edilmektedir².

MTSO Kadri Şaman döneminde katı atıkların yer seçimi konusunda büyük bir kararlılıkla hukuki mücadelesini sürdürmekteydi. Diğer hiçbir aktörün desteğine gerek kalmayacak şekilde tüm hukuksuzlukları su yüzüne çıkarıp katılımı sağlanmayan bu “mega projenin” sürecine sonradan da katılma amacındaydı. Bu geciken katılım “zorla katılım” olarak isimlendirdiğimiz dava sürecinde sürece müdahil olma şeklinde gerçekleşmiştir. Bilirkişi heyeti incelemeleriyle mekânın çöp dökmeye elverişli olmadığı saptanmış

¹ MTSO Avukatı Dilek Kurtuluş ile 17.04.2009 tarihli yüz yüze görüşme.

² Mersin Tarsus Organize Sanayi Bölgesi Büyükşehir Belediyesini Temsilen Müteşebbis Teşekkül Üyesi Servet Koca ile 10.09.2010 tarihli yüz yüze görüşme.

olmasına ve yürütmenin durdurulması kararı verilmesine rağmen büyükşehir belediyesi yürütmenin durdurulmasına karşı hareket etmenin önemli bir cezai yaptırımını olmadığı için dava sonuçlanmamasına rağmen Tekke Köyü'nde bulunan OSB genişleme sahası içindeki alana çöp dökmeye devam etmektedir¹. Yerel sermayenin Mersin'deki etkin aktör gruplarının başında yer alan MTSO'nun başkanı Kadri Şaman'ı kaybetmesi dava sürecinde kararlılık açısından güç yitimine uğramasına neden olmuştur. Yerine seçilen Şerafettin Aşut yapılan görüşmelerden alınan bilgilere göre² seçim sürecinde diğer aday Mahmut Arslan'a karşı Macit Özcan'dan destek alarak seçim kazanmıştır. Kadri Şaman döneminde MTSO ile Mersin Büyükşehir Belediye Başkanı Macit Özcan arasındaki gergin olan ipler bu dönemde yumuşamıştır. Şerafettin Aşut döneminde MTSO çöp konusunda sessizliğini korumaktadır³.

Resim 3.1. Yeni Katı Atık Depolama Sahası

Kaynak: <http://www.mersinistikbal.net>

1 Özcan, “Yaklaşık 4 ay önce bu bölgede tesis çalışmalarına başladık. Bu bölgede inşa edeceğimiz düzenli katı atık depolama tesisi 3 etaptan oluşuyor. Bu etaplardan 1. Lot olarak adlandırılan bölüm bitti. Bu ayın sonuna doğru artık çöpler 1. Lot'ta depolanmaya başlanacak. 1. Lot'un hemen yanında ise sızıntı sularını toplayacak havuz inşaatı tamamlandı. 1. Lot olarak adlandırılan bölüm, 7 aylık katı atık depolama kapasitesine sahip. 2. Lot'ta ise çalışmalar halen devam ediyor ve bu çalışmalar da yaklaşık 3 ay sonra bitecek. 2. Lot ise 6 yıllık katı atık depolama kapasitesine sahip. Tüm bunlara 3. Lot'u da eklersek bu bölgede 13-15 yıl arası katı atık depolayıp, daha sonra üstünü orman alanı haline getireceğiz” dedi.

² Servet Koca ile 10.09.2010 tarihli yüz yüze görüşme.

³ Şerafettin Aşut ile birden fazla defa görüşme talebinde bulunmama rağmen beni MTSO içinden başka bir makama yönlendirmiştir.

Mersin Üniversitesi Şehir ve Bölge Plancılığı Bölümü Öğretim Üyesi ve Mersin Şehir Plancıları Odası temsilcisi Tolga Ünlü'nün ifade ettiğine göre¹ Bağcılar Belediyesi gelişme planını yaparken yanlış bir öngöründe bulunarak gerektiğinden daha büyük bir alan belirlemiş ve Mersin Büyükşehir Belediyesi tarafından da onaylanmıştır. Bu gelişme planına göre Bağcılar Belediyesi çarşısı, camisi sağlık koruma bandı içerisinde kalmış bulunmaktadır. Ancak Bağcılar Belediyesinin gelişmesi planlandığı gibi olmamıştır. Bu sorunun aşılması büyükşehir belediyesinin proje tadilatı yoluna gitmesiyle aşılmıştır. Böylelikle açılan davaların dayanak noktalarından birisi yani sağlık koruma bandının ihlal edilmesi durumu ortadan kalkmıştır.

Çavuşlu'da kompost tesisi ile başlanıp vahşi (düzensiz) depolama ile devam eden sorun, Bağcılar Belediyesi, Bahçeli Belediyesi, Yenitaşkent Belediyesi, Mersin Ticaret ve Sanayi Odası (MTSO) tarafından açılan davalar sebebiyle, sürüncemede kalmıştır. Sorunun sürüncemede kalması bölgede ikamet eden ve çalışan insanlar tarafından yoğun tepkiyle karşılanmıştır.

Tepkiler, Kemal Dama başkanlığındaki Akdeniz Sosyal Forumu bünyesinde toplanmıştır. Bu platform örgütsüz Çavuşlu mağdurları için güçlü bir ses haline dönüşmüştür. Toroslar Belediyesi Başkanı'nın² ifade ettiğine göre çöpün Çavuşlu'dan kaldırılması konusunda en büyük destek ilçede ikamet eden vatandaşlardan gelmiştir. Çöpün bir an önce taşınması için kamuoyu oluşturan bu sivil toplum örgütleri, "Çöpte Beş Çayı" gibi yüzlerce insanı bir araya getiren protestolar düzenleyip soruna dikkat çekmişlerdir. Yerel Günden 21 Mersin Kent Konseyi Genel Sekreteri Nuri Özdemir'in ön ayak olduğu bir başka protestoda MTSO hizmet binası önüne çöp dökülmüştür.

¹ Yrd. Doç. Dr. Tolga Ünlü ile 12.10.2009 tarihli yüz yüze görüşme.

²Toroslar İlçe Belediye Başkanı Hamit Tuna ile 16.10.2009 tarihli yüz yüze görüşme.

Resim 3.2. Çavuşlu'da Vahşi Depolama Yöntemiyle Depolanan Çöpün Durumu

Resim 3.3. Çavuşlu'da Vahşi Depolama Yöntemiyle Depolanan Çöpün Durumu 2

Hamit Tuna kentin adeta kanayan yarası haline gelen çöp sorununun çözümü noktasında Büyükşehir Belediyesi üzerinde “mahalle baskısı” oluşturduklarını ifade ederek bunun yanında yapılan çalışmalarla sorunun çözüldüğü ve artık Toroslar’da çöp ile ilgili her hangi bir sıkıntı yaşanmayacağını iddia etmiştir¹

III.2. Çavuşlu Katı Atık Depolama Alanının Rehabilitasyonu

Resim 3.4. Çavuşlu’da Rehabilitasyondan Sonraki Durum

Çavuşlu Çöp Depolama alanı rehabilitasyonu işi yaklaşık 200 dönüm arazide bulunan 22 yıllık depolanmış çöp kütlesi (yaklaşık 5 milyon ton) üzerinde Mersin Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılmıştır. Alanın tahsisi on yıllık süre için Toroslar Belediyesi tarafından Büyükşehir Belediyesine yapılmıştır. Rehabilitasyon projesi kapsamında yıllardır depolanmış çöpün üzerinde ve etrafında;

- Şev Düzenlemesi,
- Sedde Yapımı,
- Süzüntü Suyu Drenajı ve Toplama Havuzu Yapımı,
- Yüzey Suyu Drenajı,
- 41 adet Gaz Drenaj Kuyuları ve Bertarafı

¹ Mersin Tercüman 05.10.2009, sayı:316

- Son Örtü (Dengeleme Tabakası + Jeotekstil + Gaz Drenaj Tabakası + Jeosentetik Kil + Jeosentetik Drenaj Tabakası + Toprak Tabakası) yapılmıştır.

Peyzaj çalışmaları kapsamında, üç adet futbol sahası, iki adet basketbol sahası, tenis kortu, giyinme soyunma kabinleri, iki adet kafeterya, idari bina, yürüyüş yolları, çocuk oyun parkı, spor ve piknik alanları bulunmaktadır¹.

Rehabilite edilen ve Macit Özcan'ın ismi verilen Çavuşlu eski katı atık depolama alanı tarafımdan defalarca ziyaret edilip gözlemlenmiştir². 20 milyon TL harcanarak rehabilitasyonu gerçekleştirilen alanın insan ve toplum sağlığı açısından gözle görülür derecede sakıncalar içerdiği ve aceleyle getirilmiş bir proje olduğu kanısındayım. Altında 5 milyon ton çöp bulunan ve üzeri örtülmüş alanın yer altı sızıntı sularının alelade bir şekilde akıtılıyor olması telafisi mümkün olmayan ve neticesi belirlenemeyecek derecede zararlara yol açabilir. Drenaj kuyularının merkezi bir şebekeyle yer üstünde tek bir bacadan çıkışı sağlanmış ve metan gazı düzenli olarak yakılmaktadır. Mevcut alandaki çöp kokusu zaman zaman dayanılmaz seviyelere çıkmaktadır. Ayrıca sosyal bir alan olarak projelendirilen, insanların piknik, spor, gezinti aktivitelerinde bulunabileceği hedeflenen alana, vasıtası olmayan vatandaşların ulaşabilmesi çok zor görünmektedir. Alanın ancak vasıtası olan vatandaşlar tarafından ziyaret edilip, gözden uzak bir yerlerde vasıtalarının içinde alkol tüketmek suretiyle kullanıldığını gözlemlemiş bulunmaktayım. Günün değişik saatlerinde çeşitli kereler yaptığım ziyaretlerimden hiçbirinde spor sahalarının kullanıldığına tanık olmadığımı da belirtmek isterim.

Bugün bulunulan durumda, Danıştay 6. dairesinin 21.11.2008 tarihinde itirazları yerinde görüp yürütmenin durdurulması kararı olmasına ve dava devam etmesine rağmen taşınan çöpler Akdeniz ilçe Belediyesi'ne bağlı Mersin-Tarsus Organize Sanayi

---

¹ <http://www.mersin.bel.tr/>

² Ek-4 Çavuşlu Eski Çöp Depolama Alanı ve Çevresinin Uydu Görüntüsü

Bölgesi'nin genişleme sahası içinde düzenli depolama şeklinde depolanmaktadır. Macit Özcan yeni düzenlenen çöp alanına yürütmenin durdurulması kararına rağmen çöp dökülmeye devam edileceğini söylemiştir (Mercek Dergisi, sayı 10, s.8). Mevcut alanda büyükşehir belediyesi entegre tesis projesi yapmıştır. Ancak henüz hayata geçirilmemiştir. Trafik yoğunluğunun azaltılması ve büyükşehirin en batı ucu olan Tece Mahallesi'nden yaklaşık 40 km yol kat etmesi gereken çöpün taşıma mesafesini aşağı çekmek için düşünülen ara istasyonlar aracılığıyla çöplerin taşınması da planlanmıştır. Ancak mevcut durumda herhangi bir ara istasyon bulunmamaktadır. Bu konuda Mezitli Belediyesi yetkilisinin ifadesine göre¹ Mezitli Belediyesi çöplerini "Çimsa Alanı" olarak isimlendiren alana nakledebilmek için tır satın alma yoluna gitmeyi planlamış, ancak büyükşehir belediyesi ara istasyon kurup tırlar aracılığı ile taşıma işini kendilerinin üstleneceğini bildirmişlerdir. Bunun üzerine Mezitli İlçe Belediyesi tır satın almaktan vazgeçmiştir.

III.3. Depo Sahasının Kapatılması

Mersin Büyükşehir Belediyesi'nin rehabilitasyonunu yaptığı Çavuşlu Katı Atık Depolama Sahası'nın tekniğine uygun olarak kapatılıp kapatılmadığını sorgulamak tezimizin sınırlarını aşmaktadır. Konuyla ilgili genel bilgi sahibi olmak tezimiz için yeterli görünmektedir. Rehabilitasyon Projesi için harcanan yaklaşık 20 milyon TL'lik paranın amacına uygun ve rasyonel şekilde harcanıp harcanmadığı da önemlidir. Bu bakımdan yapılmış olan ve yapılması gerekenlerin karşılaştırılması ile yetinilecektir.

Depolama işlemlerini önceki bölümlerde anlatmaya çalıştık. Depolama işlemi kadar depolama sonrası işlemler de önem arz etmektedir. Depolama işleminin tamamlanmasından sonra, çöp dökümüne kapatılacak sahalarda, tekniğine uygun olarak

---

¹ Mehmet Yalçın ile 12.10.2009 tarihli yüz yüze görüşme.

kapatılmalıdır. Bunun için önce depo sahası üst yüzeyine şekil verilir ve geçirimsiz hale getirilerek yağmur sularının depo içine girmesi engellenir.

Depo sahasının kapatılmasında şu sıra takip edilir:

- Sıkıştırılmış ve düzeltilmiş çöpün üzerine 50 cm kalınlığında dengeleme tabakası serilir.

- Burada kullanılan toprağın çeşidi fark etmez. Yalnız homojen olmasına dikkat edilir. Bu tabaka üzerine 60 cm sıkıştırılmış mineral (kil) geçirimsizlik tabakası serilir. Ayrıca kil tabakası ile birlikte veya sadece 2 mm kalınlığında HDPE folye de kullanılır.

- Bu tabakanın permeabilitesi 1×10^{-8} m/sn olmalıdır.

- Bu geçirimsiz tabakanın üzerine 30 cm kalınlığında drenaj tabakası inşa edilir. Bu tabakanın teşkilinde genellikle kireç oranı düşük çakıl kullanılır. Bu tabaka sayesinde, yağış ve sulama suları çöp gövdesine intikal etmeden toplanarak, tahliye edilir.

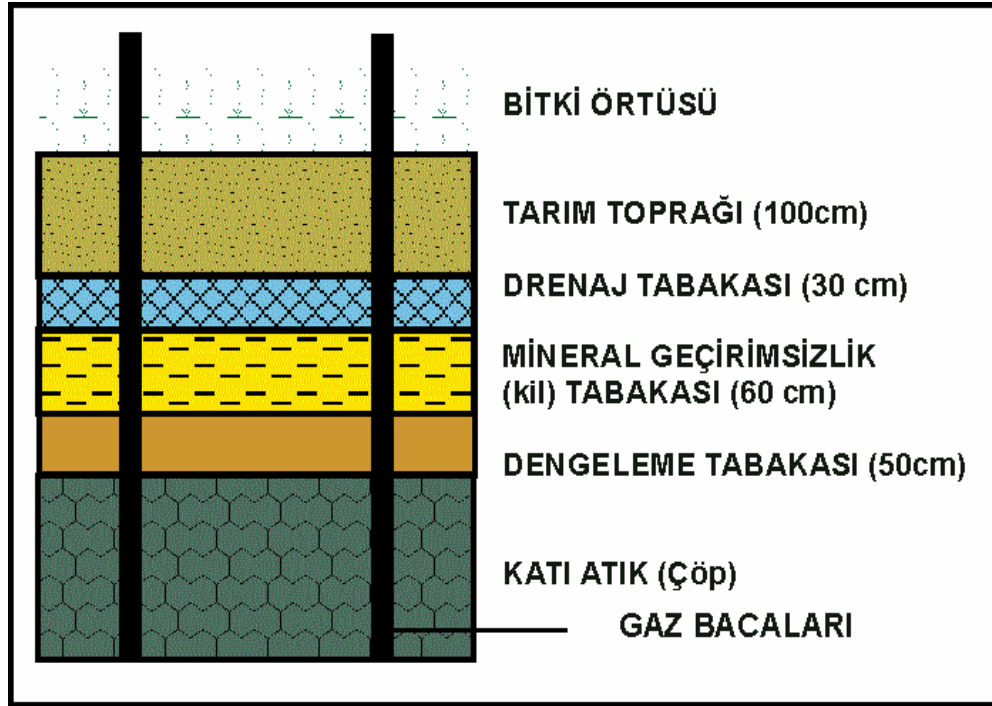
- Bu tabakanın permeabilitesi 1×10^{-3} m/sn olmalıdır.

- Bu tabakanın üzerine, ekilecek ve dikilecek bitkilerin kök derinliğine göre en az 1 metre kalınlığında tarım toprağı serilir.

- Depo kütlesine düşen yağmurun kısa sürede sahayı terk etmesi için bu tabakanın eğiminin %3'den büyük olması gerekir.

- Bundan sonra depo sahası, bölgenin iklim şartlarına uyum sağlayan bitki ve ağaçlar ekilerek/dikilerek yeşillendirilir.

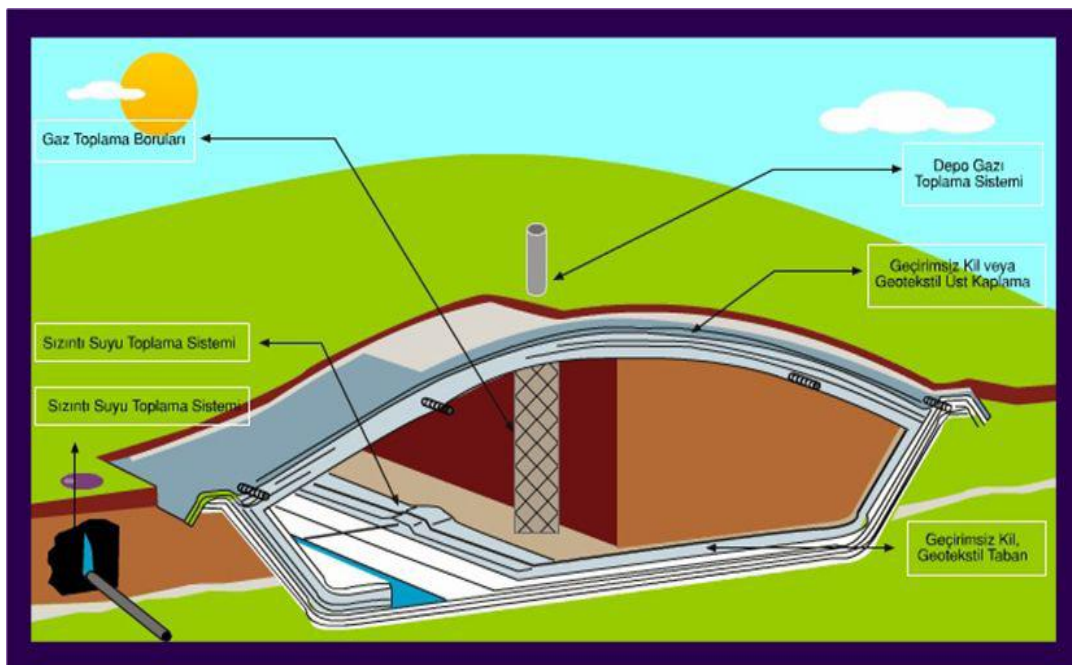
- Ayrıca kapatılmış bu depo sahalarından; yeşil alan, park ve spor alanları gibi rekreasyon amaçlı olarak da faydalanılabilir. Ancak bu sahaların yanına veya üzerine kesinlikle bina, tesis yapılamaz. (Çevre Bakanlığı, 1996)

Şekil 3.1. Katı Atık Depolama Sahası Örtü Tabakası Kesiti

Kaynak: Yeniçerioğlu, 2006:22

Yukarıda sayılan maddeler doğrultusunda kapatılan çöp depolama alanları nizami sayılmaktadır. Konunun uzmanı ve teknik bilgiye sahip kişiler tarafından denetlenebilir olması gereken projelerle bu tip katı atık depolama alanları kapatılmalıdır. Aksi durumda kamuoyu proje tamamlandıktan sonra kendisine sunulan bilgilerle yetinmek zorunda bırakılmaktadır. Hal böyle olunca, şeffaflık, denetlenebilirlik gibi liberal kavramlar ve bununla birlikte çoğulculuk söylemleri kâğıt üzerinde kalmaya devam etmektedir.

Şekil 3.2. Depo Sahası Üst Geçirimsizlik Sistemi

Kaynak: (<http://www.istac.com.tr>)

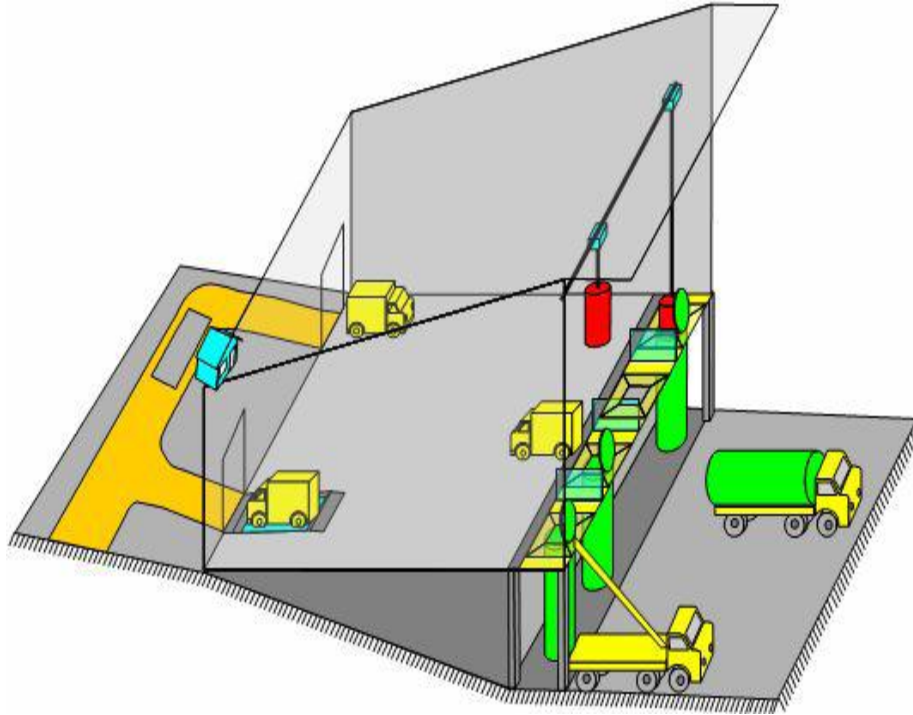
III.4. Aktarma İstasyonları

Mevcut toplama sistemleri incelendiğinde, katı atık toplama sistemlerinin ayrılmaz bir bölümünü teşkil eden aktarma istasyonlarının Türkiye’de özellikle büyükşehir belediyeleri ve atık yönetimi hizmetleri için birlik kuran belediyeler için bir ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Mersin Katı Atık Entegre Tesis ve Düzenli Depolama Projesi kapsamında aktarma istasyonları bulunduğu görüşme yapılan farklı kişiler tarafından ifade edilmiştir. Mersin şartlarında katı atıkların Tece'den Tekke Köyü'ne taşınması hem yakıt, hem zaman bakımından ekonomik olmayacaktır. Bununla birlikte Mersin'de özellikle yaz aylarında şehirlerarası ve şehir içi yollarda yaşanan trafik sıkışıklığı da göz önünde bulundurulmalıdır.

Belediyelerdeki mevcut çöp toplama araçlarının çoğu küçük ve eski araçlardır. Bunlar özellikle bertaraf sahası uzakta ise taşıdıkları az çöp ile sahaya ulaşmak için uzun mesafeler kat etmelerinin yanı sıra, eski olmaları sebebiyle sık sık da arızalanmaktadırlar. Böylece zaman ve akaryakıt tüketimi artmakta ve belediyenin atık hizmetlerinin yürütülmesinde performansı düşmektedir. Bugün akaryakıt girdileri belediyeler için büyük bir yük teşkil etmektedir. Bu doğrultuda günümüzde belediyeler için aktarma istasyonlarının önemi hızla artmaktadır.

Şekil 3.3. Aktarma İstasyonu

Kaynak: Yeniçerioglu, 2006:28

İlk etapta aktarma istasyonu belediyeye bir yük getirirse de tesis işletmeye açıldığında, akaryakıt, zaman, amortisman ve işçi gibi girdilerin düşeceği ve belediyenin atık yönetimi hizmetlerinde performansının artacağı görülecektedir. Ancak yapılacak araştırmalar sonucu aktarma istasyonu belediye için verimli ve gerekli görülürse tercih edilmelidir.

Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliğine göre; katı atıkların taşınmasının ekonomik olmasını sağlamak, taşıma hattındaki trafiğe fazla yüklenmemek için şehirlerin merkezi yerlerinde aktarma istasyonları kurulabilir. Bu istasyonlarda küçük hacimli araçlarla toplanan katı atıkların daha büyük hacimli araçlara aktarılarak, bu araçlarla işleme ve depo yerlerine taşınması sağlanır. Aktarma direkt taşıma aracına yapılabileceği gibi, bir ara depoya boşaltıldıktan sonra, yeni araca doldurmak şeklinde dolaylı olarak da gerçekleştirilebilir. Aktarma istasyonlarının koku, toz, gürültü ve görünüş yönünden

çevreyi kirletmemesi için boşaltma ve yükleme işlemlerinin yapıldığı yerler, kapalı olarak inşa edilmelidir.

Aktarma istasyonlarının çeşitli tasarım esaslarına göre ve düşük seviyedeki basit teknolojilerden son derece gelişmiş yüksek teknolojilere kadar çeşitli seviyelerde projelendirilmeleri ve inşa edilmeleri mümkündür.

Aktarma istasyonu planlanıyor ise özellikle küçük belediyeler için işletme maliyeti düşük ancak temel unsurları taşıyan aktarma istasyonu teknolojisi seçilmelidir. Büyük belediyeler için daha komplike ve gelişmiş yüksek teknolojilerin seçilmesi daha verimli olacaktır¹.

III.5. Katı Atık Yeni Düzenli Depolama Sahası

Resim 3.5 “Çimsa Alanı”nda Hazırlık Çalışmaları

Kaynak: (<http://mersin.bel.tr>)

¹ İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 1992 CH2M – Antel İstanbul Anakenti için hazırlanan katı atık yönetim etüdü teknik rapor no:2 İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul.

Resim 3.6 “Çimsa Alanı”nda Hazırlık Çalışmaları 2

Kaynak: <http://www.mersinistikbal.net>

Kent merkezinin kuzeydoğusunda, merkeze uzaklığı 19 km olan Tekke Köyü civarında Çimsa alanı olarak tanımlanan yerin yeni düzenli depolama alanı olarak belirlenmesine karşın bu bölgenin Mersin Valiliği tarafından II. “Organize Sanayi Bölgesi” olarak ilan edilmesi, proje ile ilgili önemli bir sorun yaratmıştır. (Güler, 2001:165-167).

Mersin Büyükşehir Belediyesi tarafından tespit edilen ve büyükşehir belediyesinden alınan kaynaklara göre¹ ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından da uygun bulunan katı atık düzenli depolama alanı projesinde; ÇED olumlu belgesi alınmış ve uygulama projeleri tamamlanarak Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından onaylanmıştır. Temmuz 2008’de inşaat başlanmıştır.

Toplam büyüklüğü 70 hektar olarak planlanan bölge Mersin kentinin 30 yıllık atığını depolayacak kapasitede olduğu Mersin Büyükşehir Belediyesi yetkililerince

¹ <http://www.mersin.bel.tr/>

söylenmektedir. Ancak konunun uzmanı olan kişilerle yapılan görüşmelerde alınan bilgilere göre bu alanın kapasitesinin beyan edilenin çok daha altında olduğu belirtilmektedir¹.

Katı atık düzenli depolama alanı projesi kapsamında; tesis girişi ve bekçi binası, kantar, idari bina, tamir atölyesi, tekerlek yıkama ünitesi, yangın suyu deposu, örtü malzemesi depolama alanı, otopark, atık pil geçici depolama alanı, tıbbi atık sterilizasyon alanı, ambalaj atıkları ayrıştırma tesisi alanı, atık su arıtma tesisi alanı, gaz yakma tesisi alanı ve gözlem kuyuları bulunmaktadır.

III.6. Yer Seçimi Kriterleri

Düzenli depolama, depo sahası için uygun yer seçimi ile başlar. Yer seçiminde dikkat edilecek hususlar şunlardır:

- Yerleşim birimlerine uzaklık,
- Havaalanına uzaklık,
- İçme ve kullanma suyu ile su toplama havzaları arasındaki ilişki,
- Çevredeki yeraltı suyu hareketi,
- Jeolojik, jeoteknik ve hidrojeolojik yapı,
- Tektonik yapı,
- Kırık ve çatlaklı bölgeler,
- Sel, çığ, heyelan ve erozyon bölgeleri,
- Çevredeki trafik ve ulaşım yollarının durumu,
- Hâkim rüzgâr yönü,
- Sulak alanlar,

---

¹ Prof. Dr. Halil Kumbur ile 27.03.2009 tarihli yüz yüze görüşme.

- Taşıma mesafesi,
- Sahanın toplam depolama kapasitesi,
- Sahanın çevreden görünüşü,

gibi faktörler dikkate alınmalıdır.

- Katı Atık döküm sahaları, en yakın yerleşim birimine en az 1000 metre

mesafede olmalıdır.

- Havaalanına en az 5000 metre uzaklıkta olmalıdır.

- İçme, kullanma ve sulama suyu temin edilen yeraltı ve yerüstü sularını

koruma bölgelerinde inşa edilmemelidir.

- Deprem bölgelerinde fay üzerinde inşa edilmemelidir.

- Taşkın riskinin yüksek olduğu yerlerde, çığ, heyelan ve erozyon

bölgelerinde inşa edilmemelidir.

- Sulak alanlarda hiçbir şekilde inşa edilmemelidir.

- Şehircilik açısından, Katı Atık depo sahaları hâkim rüzgâr yönünde inşa

edilmemelidir.

- Kurulan tesisin konumu, imar planında belirtilerek, işletmeye kapatıldıktan

itibaren en az 40 yıl yerleşime açılmaması sağlanmalıdır.

- Depolama sahası en az 10 yıllık ihtiyaca cevap verecek kapasitede

olmalıdır. (Çevre Bakanlığı, 1996)

Yeni katı atık düzenli depolama sahasının yer seçiminde bu kriterlerin hangilerine riayet edilip edilmediği çevre mühendisliği bölümünün alanına girmekle beraber, bariz bir şekilde sakıncalı olan durumlar göze çarpmaktadır. Çevredeki ulaşım yollarının durumu hâlihazırda kalabalık olan trafiği daha da sıkıştıracak gibi görünmektedir. Hâkim rüzgâr yönü akşam saatlerinde o bölgede kuzeyden güneye

doğru estiği için, koku ve özellikle yaz akşamlarında uçan haşereler ilerde sıkıntı yaratabilir gibi görünmektedir. Katı atıkların taşıma mesafesi konusunda da sıkıntılar en baştan beri karşı çıkılan bir durumdur. Mezitli'den yaklaşık 40 km yol kat edecek olan katı atıklar için ara istasyon kurulmamıştır.

III.7. Mersin' de Yer Seçimi Sorunu

Katı atık yer seçimi sorunu organize sanayi bölgesi genişleme sahası içinde cereyan ettiği için Tarsus-Mersin Organize Sanayi Bölgesi kurulması sürecine değinmek istiyoruz.

Mersin-Merkez OSB'nin yer seçimi için Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın 14 Mayıs 1997 tarihli yazısına istinaden oluşturulan Yer Seçim Komisyonu 24 Haziran 1997'de çalışmalara başlamıştı. Yapılan alışmalar süresince alternatif alanlar Büyükşehir Belediyesi'nce değerlendirilmiş ve şu anki yerde karar kılınmıştır. Yer seçimi yapılır yapılmaz, bölgenin kurulması ile ilgili çalışmalara başlanmıştır.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, 02.12.1998 ve 13.05.1999 tarihlerinde Mersin-Merkez OSB'de çöp depolama alanı olamayacağını belirtmiştir. Mersin-Merkez OSB, Bahçeli Belediyesi sınırları içinde yer aldığından Bahçeli Belediyesince 1580 sayılı belediyeler kanunu ve 3194 sayılı imar kanunu gereğince, başka bir belediye tarafından Katı Atık Depolama Tesisi'ne izin verilmeyeceği bildirilmişti.

Halen görevine devam etmekte olan Mersin Büyükşehir Belediye Başkanı Macit zcan, seçim öncesi hazırladığı ‘‘DSP Büyükşehir Belediye Başkan Adayı Macit zcan'ın 1999-2004 programı’’ adlı broşurde ‘‘2. OSB'de çöp fabrikası yaptırmayacağım’’ açıklamasında bulunmuştu. 12 Mart 1999 tarihinde Mersin Ticaret ve Sanayi Odası, Konrad Adenauer Vakfı TOSYÖV' n ortaklaşa düzenlediği ‘‘Yerel

Yönetimler ve Kobiler” sempozyumunun ikinci oturumunda büyükşehir belediye başkanlarının seçim taahhütlerinde, Macit Özcan “2. OSB’de çöp fabrikası yaptırmayacağım” diyerek bu konudaki kararlılığını göstermişti.

Ancak, Özcan belediye başkanı olunca, seçim öncesi verdiği taahhütlerin aksine çöp fabrikasının 2. OSB’de kurulması gerektiğini, hiçbir arayışa girmeden başka alternatifinin olmadığını belirtmiştir. Bu alternatifsizlik, yapılan yüz yüze derinlemesine görüşmelerde “Çimsa Alanı” olarak adlandırılan bölgenin hazine arazisi olması nedeniyle maliyetlerin düşük olacağı sebebine bağlanmaktadır. Aşağıda gözden geçireceğimiz alternatif alanların mülkiyetlerinin hazine arazisi oranlarının düşük olması nedeniyle maliyetlerinin yüksekliği yer seçimi konusunda belirleyici olmuştur.

Kurumlar arasında anlaşmazlık devam ederken, valiliğin tavsiyesi üzerine “Mersin Alternatif Çöp Bertaraf alanları Tespit Komisyonu” oluşturuldu. Yenişehir Belediye Başkanı (İbrahim Genç-CHP) başkanlığında, Mersin Büyükşehir Belediyesi, Mersin Üniversitesi, OSB Müdürlüğü ve MTSO’ nun katılımıyla oluşan komisyon çeşitli kereler toplanıp, alternatif alanları gezmiştir. Daha sonra büyükşehir belediyesi, alternatif alanların maliyetini çıkarmıştır.

Mersin’de kentsel siyasetin içinde olan ve konuyu takip eden kişilerle yapılan görüşmelerde sıklıkla telaffuz edilen konu, yer seçiminin yanlış olduğu ve karar alma sürecinde kentin diğer aktörlerinin katılımının sağlanmadığıdır. Büyükşehir Belediyesi, kentte bulunan aktörlerin “Katı Atık Yer Seçimi Sorunu” çözümünde gerçek bir katılımçılık sağlayamamıştır. Katılımçılık düzeylerinin en alt seviyesinde bulunan “görüş isteme” yoluyla eksik bir katılımçılık gerçekleşmiş, bildirilen görüşler kararı etkilememiştir. Bu şekilde bir katılımçılık gerçek bir katılımçılık olarak adlandırılmaz.

“Çimsa Alanı” olarak adlandırılan yeni katı atık düzenli depolama sahasına olan itirazlar, katı atıkların, II. OSB genişleme sahası içinde yer alması, depo alanının kentin en doğu uç noktası olması ve kamyonların kat edeceği mesafe, hala aktarma istasyonları ve entegre tesis yapılmamış olması, çevrede bulunan tarımsal üretimin sekteye uğrama ihtimalleri üzerinde toplanmıştır.

III.8. Alternatif Alanlar¹

Mersin Ticaret ve Sanayi Odası (MTSO) tarafından yaptırılan alternatif alanlar çalışmasında Mersin kentinin 15-30 yıllık ihtiyaçları göz önüne alınarak muhtelif alanlar tespit edilmiştir. Bazı alanlar içinde özel şahıslara ait arazilerin çok olması nedeniyle ilk etapta depolama işleminin söz konusu bölgeler içindeki kamu arazileri içerisinde yapılabileceği düşünülmüştür. Bu alanlar içinde sadece kamu arazisi içersinde depolama yapılması durumunda en az 5 yıl süreyle kullanılmalrı mümkündür. Bazı alternatiflerde orman arazileri çoğunluktadır.

Çevre Bakanlığı'nca hazırlanan katı atık yönetim metodolojisinin depolama alanına ilişkin yönteminin uygulanması sonucunda son aşamada beş alternatif alan belirlenmiştir.

III.8.1. Alternatif Bir: Emirler Köyü Batısı

Bunlardan ilki; Emirler Köyü batısında şehir merkezine 13 km uzaklıktaki toplam 220 hektarlık alandır. En yakın yerleşim birimine uzaklığı 1000 m olan alana erişim mevcut köy yolundan sağlanabilmekte ancak yol iyileştirmesi veya güney yönünde Yenişehir'e bağlanan 4 km' lik yeni bir yol açılması gerekmektedir. Emirler Köyü ve

---

¹ Ek-2'de alternatif alanları bir arada görebileceğiniz harita bulunmaktadır.

Karahacılı Köyünden iki ayrı alternatif yol bir miktar iyileştirmeye kullanıma açılacaktır. Alanın bir bölümü eski taş ocağı arazisiyken tapulama harici alanlar ve orman alanı dışında kalan özel şahıs mülkiyetindeki arazinin toplamı 166 hektardır. Depolama için gerekli malzemeyi temin edebilecek toprak yapısıyla, elverişlidir. 6.000.000 metreküp depolama hacmi ve 9 yıllık bir depolama ömrü kapasitesine sahiptir.

III.8.2. Alternatif İki: Kerimler Köyü Güneyi

Alternatifler arasında ikinci sırada yer alan Kerimler Köyü güneyindeki 230 hektarlık alan şehir merkezine yaklaşık 15 km uzaklıktadır. En yakın yerleşim birimine olan uzaklığı yaklaşık 1000 m olan alan Aslanköy yolu üzerinde bulunmakta bu bakımdan büyük bir erişilebilirlik sıkıntısı çekmemektedir. 55 hektarlık kısmı özel mülkiyette bulunan arazinin kalan mülkiyeti bozuk orman ve tapulama harici alandan oluşmaktadır. Mevcutta taşlık- kayalık ve kırmızı topraktan oluşan ve depolama için elverişli şartlar sağlayan alanda 8.000.000 metreküplük depolama kapasitesi 11 yıl süreyle hizmet verebilecektir.

III.8.3. Alternatif Üç: Dorukkent Kuzeyi

Üçüncü sırada uygun görülen bölge ise; Dorukkent kuzeyinde şehir merkezine 15 km uzaklıktadır. Alanın en yakın yerleşim birimine olan uzaklığı ise yine yasal mevzuatta belirlenenin üstündedir (en az 1000 m). Toplam 278 hektarlık alana, Gözne yoluna 2 km.lik yeni yol ilavesi ile erişilebilmektedir. Bunun yanında alana doğu istikametinden Camili köyüne 3 km. lik ilave yol yapımıyla bu seçenek ikiye çıkmaktadır. Alandaki 118 hektar özel mülkiyet dışında alanın tamamı orman arazisinden oluşmaktadır. Alan yapısal olarak elverişli ve örtme işlemi için gerekli malzeme alan zemininden temin

edilebilmektedir. 20.000.000 metreküp toplam depolama hacmi kapasitesi 27 yıl süreyle hizmet verebilecektir.

III.8.4. Alternatif Dört: Camili Köyü Kuzeyi

Dördüncü sırada alternatif olarak sunulabilecek alan ise Camili Köyü yerleşim alanının kuzeyinde, şehir merkezine 17 km uzaklıkta kalmakta olan toplam 253 hektarlık bir alandır. Alanın en yakın yerleşim birimine olan uzaklığı 1200 m civarındadır. Alan için köy yoluna Arpaşakarlar köyünden sonra 5 km'lik iyileştirme yapılması şartıyla sorunsuz olarak erişilebilmektedir. Alanda 76 hektarlık özel mülkiyet dışında, eski taş ocakları ve orman alanları bulunmaktadır. Depolama için elverişli alan 17.000.000 metreküp depolama hacmi 24 yıl süreyle hizmet verebilecektir.

III.8.5. Alternatif Beş: Hebilli Köyü Kuzeyi

Son olarak alternatifler arasında öngörülen Hebilli Köyü kuzeyinde şehir merkezine 21 km. mesafedeki alan toplam 244 hektarlık büyüklüğüyle en yakın yerleşim birimine 1000 m mesafededir. Ulaşım mevcut köy yoluna rağmen Dikilitaş Beldesinden sonraki 5 km'lik kısımda iyileştirme, Hebilli Köyünden sonra 2 km.lik ilave yol gerekmektedir. Toplam alanın 168 hektarlık kısmı özel mülk bunun dışında kalan alan ise tapulama harici arazilerden ve kısmen orman arazisinden oluşmaktadır. Alan 13.000.000 metreküplük depolama hacmi ile 18 yıl hizmet verebilecek niteliktedir (Mersin Katı Atık Depolama Tesisi Alternatif Ön Çalışması, 2005:1-10).

Alternatif alanların depolama sahası kapasiteleri ile kullanım ömürleri arasında orantısızlık söz konusudur.

Macit Özcan, İçel Valiliği, Mersin-Merkez OSB Müteşebbis Teşekkül Başkanlığı, Bahçeli Belediyesi, Bağcılar Belediyesi ve sivil toplum kuruluşlarını karşısına alarak, Organize Sanayi Bölgesi (OSB) genişleme sahası içindeki alan kararında ısrarcı olmuştur. Açılan davaların taraflarının çoğu kapatılan belediyelere ait olduğu için MTSO dışında davacı kalmamıştır. Çöpün Huzurkent Organize Sanayi Bölgesi (II. OSB) genişleme sahası içindeki alana dökülmesi ile ilgili Danıştay yürütmeyi durdurma kararı vermiştir. Ancak ülkemizde yürütmenin durdurulması kararının bir cezai yaptırım olmamasından dolayı yirmi milyon liradan fazla para harcayarak yapılan alana çöp dökmeye devam edilmektedir. Davanın Mersin Büyükşehir Belediyesi aleyhine sonuçlanması durumunda; Mersin Büyükşehir Belediyesinin yaptığı rasyonel olmayan harcamalar ve yer seçimi konusunda bir B planı olup olmadığı sorusu konuyu takip eden birçok kimsenin ilgisini çekmektedir.

Alternatif alanlar çalışması, Mersin Valiliği tarafından “Alternatif Alanlar Tespit Komisyonu” oluşturulup komisyon başkanlığına Yenişehir Belediyesi Başkanı İbrahim Genç getirilmesiyle başlamıştır. Ancak büyükşehir belediyesi alternatif alanların maliyetlerinin (kamulaştırma, yol yapımı, toprak taşıma vb.) yüksek olduğu gerekçesiyle değerlendirmeye almamıştır. Tekke Köyü’nde bulunan Çimsa’nın kuzeyindeki alanın tam istenildiği gibi kamulaştırma maliyeti olmadan ve Çimsa’nın almış olduğu topraklar ile hazırdaki çukurları kullanmak suretiyle uygun bulmuştur. OSB’den MTSO’dan Bağcılar Bahçeli, Yenitaşkent Belediyelerinden, bölge halkından gelen tepkilere bu nedenle kayıtsız kalınmıştır.

IV. BÖLÜM

MERSİN'DE KATI ATIKLARIN SORUN HALİNE GELİŞ SÜRECİ VE BU SÜREÇTE ROL OYNAYAN SİYASİ AKTÖRLER

Bu bölümde yerel siyasetin değişim sürecine kısaca değinildikten sonra, Mersin kentinde yaşanan eşitsiz gelişme anlatılmaya çalışılacaktır. Daha sonra kentsel siyasete katılma potansiyelleri olan aktörler ile son olarak Mersin'de yaşanan kentsel siyaseti kent kuramları ışığında tartışmaya çalışacağız.

IV.1. Yerel Siyasetin Değişimi

Hızlı bir dönüşüm içinde olan Türkiye toplumunda siyaset süreci de değişim yaşamaktadır. Toplum adına karar veren otoritelerin belirlenmesi, kararların etkilenmesi, kaynakların dağıtımında stratejik bir konum edinme çabası, toplum için hayati önem taşımaktadır. Bu nedenle değişimin her yönü siyaset sürecinde yansımaları bulan, gerilim doğuran unsurlarla yakından ilgilidir. Güncel anlamda toplumsal değişim, yerel etkileşim ilişkilerini üç açıdan etkilemektedir (Alkan ve Taş, 2007:9).

- 1) Göçün değişen biçimleri ile yereli sürekli olarak yeniden şekillendirmesi ve bu sürecin yakın bir zamanda son bulacağına ilişkin herhangi bir işaretin bulunmamasıdır.
- 2) Devletin değişim sürecinde ortaya çıkan sorunlarda dengeleyici rolünden adım adım geri çekilmektedir. Yerel, sorunlarının üstesinden gelmede önemli bir partnerini kaybetmek üzeredir. Küresel politikalar gelişme gösterdikçe sürece entegre olma ile süreçten dışlanma arasında oluşan gerilim birçok toplumsal grubu, kenti ve bölgeyi etkilemektedir.

- 3) Yerel düzeyde grupların kendilerini, sanayileşme ve göç ile birlikte ortaya çıkan farklılaşmaya dayalı mesleksel veya ekonomik konum dışında din ve etnik kimlikler üzerinden tanımlamaya yönelmiş olmalarıdır. Bu durum birçok yerel sorunun, dinsel veya etnik bağlamda dile getirilmesine neden olmakta, toplumsal gerilimi tırmandırmaktadır (Alkan ve Taş, 2007:10).

Alkan ve Taş'ın önermesinin Mersin'de aynı şekilde yaşandığı söylenebilir. Mersin kentinde göç, kentin temel sorunlarından biri olmaya devam etmektedir. Yakın gelecekte bu sorunun ortadan kalkacağına dair bir ipucu bulunmamaktadır.

Mersin kentinin yerel siyasetinin oluşumuna baktığımızda Alkan ve Taş'ın ikinci önermesinin de geçerli olduğunu görüyoruz. Mersin özelinde AKP'nin söz sahibi ol(a)maması¹ belediyelerin yalnızlaşmasına etki ediyor olabilir. Mersin Büyükşehir Belediyesi'nin CHP'li Macit Özcan yönetiminde oluşu ve il genel meclisindeki çoğunluğun MHP'nde olması AKP'nin Mersin'e desteğini gereği gibi gerçekleştirememesine etki ediyor olabilir².

¹ Mersin Büyükşehir 2009 yerel seçimi sonuçlarına baktığımızda CHP 135.083 oy ile %31 oranında, MHP 109.583 oy ile %25,1 oranında, AKP 93.037 oy ile %21,3 oranında oy almıştır. Mersin ilinin büyük ilçelerine baktığımızda Tarsus, Erdemli ve Toroslar İlçelerinde AKP ikinci, Silifke, Mezitli, Anamur, Yenişehir, Akdeniz ilçelerinde AKP oy oranlarında üçüncü sırada yer almıştır. Birinci sırada oy oranına sahip olduğu ilçeler; Mut, Aydıncık ilçeleridir. Kaynak: <http://secim.haberler.com/2009/sonuc>.

²http://www.mersinistikbal.net/Siyaset/8063-Mersinliler'den-intikam-mi-aliniyor_.html. Mersin İl Özel İdaresine yeterli kaynağın aktarılmayacağı iddiasında bulunan MHP Grup Başkanvekili Fahrettin Kılınç, hükümetin Mersin'i intikam duygularıyla cezalandırdığı kanaatinde olduklarını söyledi. Kılınç, “ Yeni dönem itibariyle; hükümetin hem geçtiğimiz yıl hem de bu sene görüldüğü kadarıyla, bugüne kadar bize intikal etmiş bilgiler çerçevesinde, özel idarelere Mersin merkezi olarak yeterli kaynaklar oluşturulabileceği kanaatinde değiliz. Hükümetin de bu anlamda ciddi istismarlar yaptığını düşünüyoruz. Geçtiğimiz yıl içerisinde köylere hizmet çerçevesi adı altında kaynaklar transfer edilirken; hükümetin yaptığı ciddi haksız değerlendirmeler var. Mersin cezalandırılıyormuş gibi bir anlayışla çok sembolik rakamlarda bir hizmet oluşturulabilmek adına paralar aktarılmıştır.

Hükümet çok siyasi ve intikam duygularıyla bakıyor seçmene vatandaşa. Bundan da biz MHP olarak muzdarip, rahatsız oluyoruz, bizim de bunun karşısında bulabildiğimiz tek çare yetkilerimiz ve kaynaklarımız dâhilinde bunu en uzantılı en doğru şekilde değerlendirilebilmesine katkı vermek, desteklemek. Bu konuda mevcut iktidarı hem genelde hem yerelde daha dikkatli davranmaya zorlamak. Bu süreçte böyle işleyeceği kanaatindeyiz.

Dileriz hükümet biraz daha bu önyargılarından arınır, intikam duygularından kendini sıyrabilirse Mersin'e daha ciddi bir hizmet oluşturabilmek için kaynak transferi yapılır diye umut ediyoruz. Bu konuda ilgili makamları uyarmaya devam edeceğiz.”dedi.

Etnik gerilim, göçün Mersin’de yarattığı sıkıntılar ile bağlantılıdır. Ülkenin farklı coğrafyalarından farklı kimliklerin işsizlik, sermaye ve devlet yatırımları, gibi ekonomik nedenlerle başka bir kentte bir araya gelmeleri ve yeni kentin yaşam tarzına, etnik yapısına, siyasi yapısına sorunsuz bir şekilde uyum sağlamak her zaman mümkün olmamaktadır. Ortaya kendilerini farklı biçimlerde tanımlamaya yönelik topluluklar çıkmakta ve toplumsal gerilimin yaşanması kaçınılmaz olmaktadır¹.

IV.2. Mersin de Sosyoekonomik Durum ve Oluşan Eşitsiz Gelişme

Mersin kenti doğu ve güneydoğu illerinden yoğun göç almış ve almaya devam eden bir kenttir. Göçle gelen kesimlerin yerleştiği mahalleler genelde Akdeniz ve Toroslar ilçe belediyeleri sınırları içerisinde bulunmaktadır. Mersin kentinde göç almış ve göç almaya devam eden mahallelerin bulunduğu belediyelerde iktidar mücadelesi vermekle, daha az göç alan ve göçle gelen kesimlerin nispeten daha yüksek gelir düzeylerine sahip insanlardan oluştuğu diğer belediyelerde siyasa oluşturmak ve iktidar mücadelesi vermek arasında belirgin farklar vardır. Kentsel gerilime etki eden unsurlardan biri bu farklılıktır.

Konuyu emeğin yeniden üretilmesi bağlamında değerlendirecek olursak yoğun göç almış, ortalama gelir düzeyleri görece düşük kesimlerin bulunduğu bölgelerde popülist politikalar üretilmesi gözlemlenebilmektedir. Belediyelerin cenaze çadırları, ucuz ekmek satış büfeleri, ramazan ayında uygulanan iftar çadırları kentin her bölümüne kurulmamaktadır. Akdeniz ve Toroslar Belediyelerinin bu tür uygulamaları görece daha fazla gerçekleştirdikleri söylenebilir. Mersin kentinde mahalleler arası sosyokültürel ve ekonomik farkların uçurum denilebilecek seviyede farklı olduğu uydu kent ve işçi mahalleleri belirgin şekilde ortaya çıkmıştır. Bu karşılaştırmayı Mezitli İlçe Belediyesi’nin

---

¹İBBS 3. düzeyde ceza infaz kurumuna giren hükümlüler 2007 verileri
<http://tuikrapor.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?adaletdb2=&report>

kuzey kesiminde bulunan Kuyuluk Mahallesi'nde gruplaşmış site içi konaklar, villalar ve Yenişehir Belediyesi sınırları içinde bulunan sahil boyunca çok katlı ve lüks plazalar, yine Yenişehir Belediyesi sınırları içinde bulunan kentin kuzey kesimine denk gelen ikinci ve üçüncü Çevre Yolu'ndaki birçoğu yeni tamamlanmakta olan inşaatlardan oluşan son derece lüks konutlar, Toroslar İlçe Belediyesinin kuzey kısmında yer alan Dorukkent'de bulunan villalar ile diğer taraftan Akdeniz Belediyesi sınırları içinde bulunan Çay, Çilek, Portakal, Demirtaş, Kurdali, Siteler Mahallelerinde çoğu düşük gelir düzeyine sahip insanların bulunduğu ve bu farklı gelir düzeylerine sahip olan insanların kentsel siyasetten beklentileri, kentsel siyasaların oluşturulmasında tüm kesimlere hizmet götürme sorumluluğu taşıyan Mersin Büyükşehir Belediyesi'nin inisiyatifindedir. Bölgeler arası ekonomik farklılaşmayı anılan yerlerdeki arsa, konut ve kira bedellerinden kolayca ayırt edebiliriz.

Kentin güney ve kuzey çizgisi arasında batı tarafında yerleşmiş bulunan, kentsel kaynakların dağıtımını sürecinde etkin rol oynama potansiyeline sahip ve daha çok ekonomik düzeylerindeki belirgin farktan dolayı kentin hemen hemen tüm olanaklarından yararlanan bir kesim barınmaktadır. Orta sınıflar da genel olarak kentin aynı bölümlerinde ikamet etmektedirler. Son yerel seçimlerde MHP'den büyükşehir belediyesi başkanlığına adaylığını koyan Mahmut Tat Mezitli'de Liparis Sitesinde ikamet etmektedir. Mersin Büyükşehir Belediyesi Başkanı Macit Özcan'ın Adnan Menderes Bulvarı'nda ve Denizhan Sitesinde daireleri bulunmaktadır. Mezitli Belediye Başkanı Uğur Yıldırım Mezitli'de ikamet etmektedir. Mezitli Belediye Başkan Yardımcısı Mehmet Yalçın Mezitli'de ikamet etmektedir. Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi Hikmet Koç ikinci çevreyolu kavşağında ikamet etmektedir. Bu örnekler çeşitlendirilip çoğaltılabilir¹. Mersin'de yerel siyasetin

---

¹ Örneğin Mersin'de 37 ve 40 yıldır inşaat ve dekorasyon sektöründe hizmet veren iki firmanın sahibiyile yapılan görüşmelerde motorlu pancur ve cam balkon kapama sistemi gibi maliyetli işleri Mersin'in en çok

aktörlerinin gelir düzeyi olarak genelde yüksek gelir düzeyine sahip olduğunu söylemek mümkündür. Mezitli’de ikamet eden çok sayıda emekli, ücretli çalışan, orta ve düşük gelir düzeyine sahip insanlar da vardır, ancak Mezitli İlçesi içerisinde bulunan yüksek emlak fiyatlarına sahip sitelerin çok sayıda olması ve anılan kişilerin bu gibi yerlerde ikamet ediyor olması değerlendirmemiz açısından önemlidir.

Mersin’in diğer yüzü olarak adlandırılabilir, göçle gelen kesimlerin kentin doğusu ile kuzeyi arasında yoğun olarak yerleşmiş bulunduğu ekonomik yönden belirgin derecede düşük seviyede bulunan, kentsel siyasete müdahil olma kanalları son derece zayıf olan, ancak seçim dönemlerinde seçmen sayılarındaki azımsanamayacak ağırlıklarından dolayı - daha çok dikkate alınan kesimler barınmaktadır.

Marks ve Engels’in düşüncelerinde üretim araçlarına hâkim olan sınıf ve onun doğurduğu üretim ilişkileri sonucu oluşan diğer bir sınıf arasındaki mücadele siyasal çatışmanın merkezinde yer almaktadır demiştik. Sermaye ve emek sınıfının mekânsal eşitsizlikleri Mersin örneğinde yansımasını mekânlar arasındaki değişim ve kullanım değeri farklılaşması şeklinde göstermiştir. En basit örneğiyle Çay, Çilek, Kurdalı, Demirtaş mahallelerinde halkın sokakta spor yapması için belediyeler tarafından kurulan spor aletlerine rastlanmamaktadır. Ancak benzer spor aletlerinden oluşan alanlar Adnan Menderes sahilinden Tece’ye kadar belirli aralıklarla düzenli olarak kurulmuştur.

Eşitsiz Gelişme Kuramı’na göre kapitalizm yalnızca sosyal eşitsizlikleri değil mekânsal eşitsizlikleri de yaratmaktadır. Ortaya çıkan eşitsiz gelişmeyi ortadan kaldırmaya bile yönetilebilir bir hale getirmek ulusal devlet için bir zorunluluktur. Ulusal devlet bu zorunluluğu devletin değişim sürecinde yerele devretmiş, yerel yönetimler mekânsal

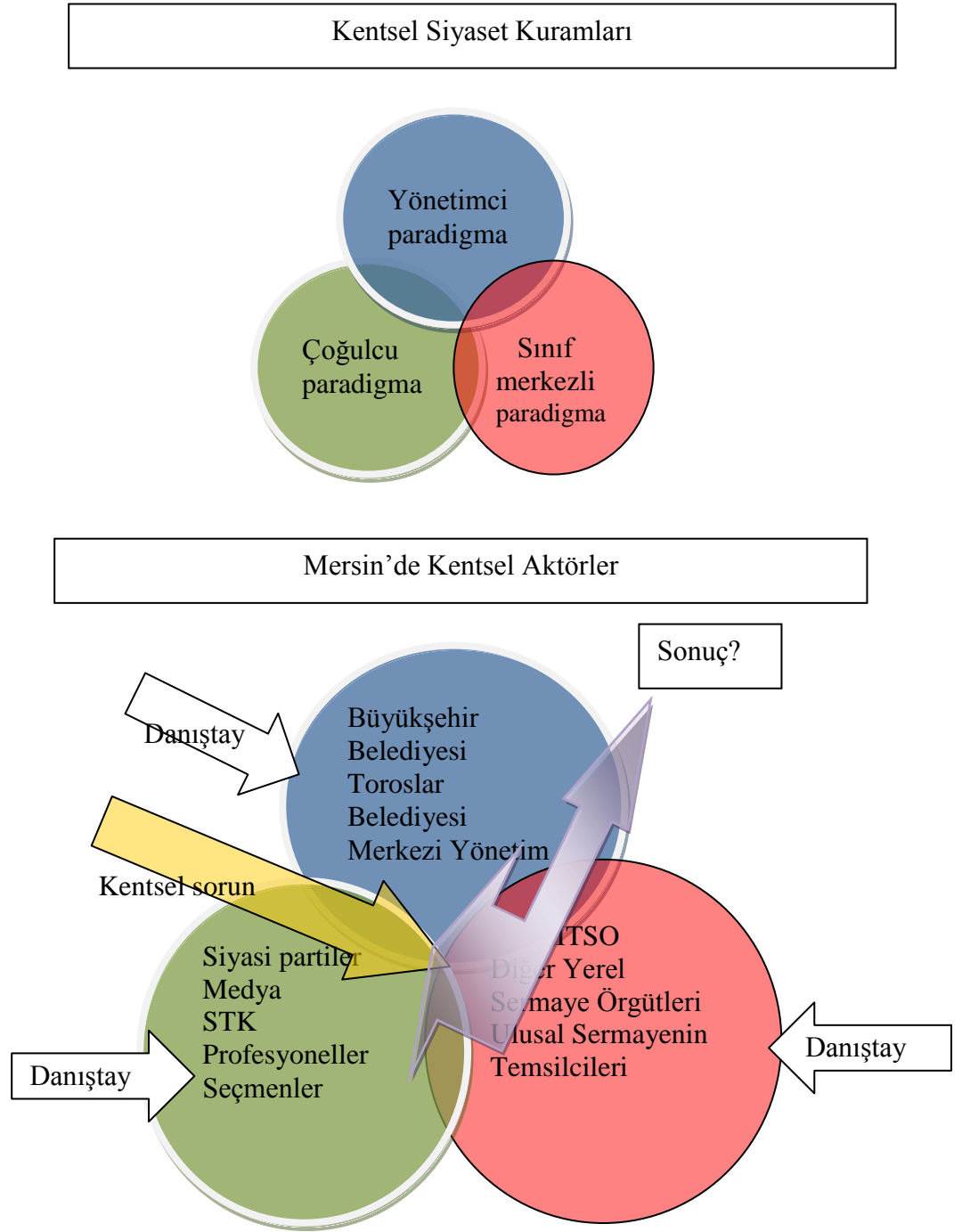
---

hangi bölgesine uyguladıkları sorusunun cevabı olarak Kuyuluk, Adnan Menderes Bulvarı, ikinci ve üçüncü çevre yolunda yeni yapılan plazalar ile Mezitli sahil kesimi taraflarına uyguladıkları cevabı alınmıştır. Güneykent, Kurdalı, Çay, Çilek, Portakal, Demirtaş Mahallelerine cam balkon kapama sistemi ve motorlu pancur uygulaması bugüne kadar hiç yapmadıklarını öğrendik.

eşitsizlikleri yönetilebilir hale getirmek yerine mekânsal farklılaşmayı derinleştirme yolunda ilerlemektedir. Yeni sağın öngördüğü birbirleriyle her anlamda yarışan, halka en iyi hizmeti en ucuz yolla sağlama şeklinde bir misyon üstlenen yerel eşitsiz mekansal ve dolayısıyla eşitsiz sosyal ve ekonomik gelişmeye neden olmaktadır. Bu eşitsizliğin doğmasına etki eden unsurlardan biri, yetersiz kaynakları ve kısır dinamikleriyle yalnızlaşan yerel yönetimler ile uluslararası bir aktör olma potansiyeline iç dinamiklerine ve kaynaklarına sahip yerel yönetimlerin aynı imkânlara sahip olmasıdır.

IV.3. Siyasi Aktörler

Siyaset olgusu iktidar çevresinde onu elde etmek isteyenlerle, iktidarı ellerinde tutanlar arasındaki karmaşık bir etkileşim sürecinin çevresinde şekillenir (Alkan ve Taş, 2007:11).

Şekil 4.3 Kentsel Siyaset Kuramları ve Mersin'de Kentsel Aktörler

Kentsel siyaset kuramları ve kentsel aktörleri kentsel siyasa oluşum süreci örnek olayımız bağlamında şekillendirdiğimizde yukarıdaki şema oluşmaktadır. Farklı sınıflar içerisinde yer alan aktör grupları karar alma sürecinde etkide bulunabilme potansiyeline sahiptir. Ancak siyasaları etkileme gücünü katı atık yer seçimi sorunu örneğinde kullanamayan aktörler Danıştay’a açılan dava aracılığıyla sürece katılmışlardır. Danıştay’dan çıkacak netice itibariyle sürece sonradan dâhil olan aktörlerin ne derece etkili olabildikleri ortaya çıkacaktır. Çıkan sonuç Mersin Büyükşehir Belediyesi aleyhine olduğu takdirde yeni düzenli depolama alanı için harcanan paralar ve o alana dökülen çöplerin ne olacağı muammadır. Yeniden seçimi yapılacak olan depolama alanının hem kamulaştırma hem altyapı maliyetleri yine belediyenin kasasından çıkacaktır. Davanın büyükşehir belediyesi lehine sonuçlanması durumunda ise süreci dokuz yıldır sürüncemede bırakmış olan MTSO yalnızca yeni alana taşınmayı geciktirmiş olacaktır. Yukarıdaki şekilde görülen aktörler sürece zorla katıldıkları halde bile sürecin sonucunu değiştirememiş olacaklardır.

Kentin “çelişen çıkarların en önemli çatışma alanlarından biri” tanımını merkeze koyarak kenti ele aldığımızda, çelişen çıkarlar ve çatışan aktörlerin daha vurgulu hale getirilmesi gerekmektedir. Kent mekânında ve kent üzerine yapılan mücadeleler genelde iktidar olmak amacını taşır. İktidar olmak amacı taşımayan aktörlerin bazıları, karar sürecine etkide bulunabilme mücadelesi verirler. Bu mücadele de bir nevi, siyasaların oluşturulması sürecinde etkin rol oynama mücadelesidir. Bir başka deyişle ikincil liderler iktidarın en önemli işlevi olan karar alma yetkisini paylaşmaya istekli ve gönüllü olmaktadır. Hunter’ın Atlanta’da yapmış olduğu araştırma¹ sonucu yaptığı değerlendirme de asıl gücün gündemi yapan aktörlerde olduğu ve karar aldırmanın önemli

---

¹ Hunter, F., 1953, Community Power Structure: A Study of Decision-Makers, Chapel Hill: University of North Carolina Press

bir güç olduğu ifade edilmektedir. Biz de bu bölümde kentsel siyasetin aktörlerini yalnızca görünen, bilinen aktörler olarak değil, ikincil liderler olarak adlandırılan, gündemde bulunmayan ve genelde görünmek istemeyen aktörleri de dikkate alarak değerlendireceğiz.

Siyasal açıdan, çeşitli araçlarla donatılmış bir toplumda bireyler, otoriteyi değiştirebilme ve kendi tercih ve çıkarları doğrultusunda kararları etkileme sürecinde inisiyatiflerinin olamayacağını düşünüyorlarsa veya bu süreçlerin dışında tutuluyorlarsa iktidar sahipleri ve sosyal otoriteler tarafından yönlendirilebilir bir konuma düşerler (Alkan ve Taş, 2007:12). Bu konumdaki bireylerden siyasal bireyler olarak söz edilemez, siyasal katılım sağlayamayan bu toplulukların yarattığı en açık sonuç, uyarılmış kitle oylarıdır. Böyle bir ortamda siyaset bireysel ve gruba ait bir etkinlik olmaktan çıkar, toplum üzerinde azınlık grupların arasındaki bir çekişmeye veya etkileşime dönüşür. Bu ilişki yeterince örgütlenmemiş, toplumsal çıkar ayrımlarının netleşmediği, nüfusun büyük bir bölümünün kırsal alanda yoğunlaştığı toplumlarda daha açık görünür. Eğer ülke, çok partili bir yarışmacı sisteme sahipse, merkezi siyasal otoriteler ile yerel seçkinler arasındaki ilişkiler önem kazanır ve yerel seçkinler veya eşraf belirleyici siyasal aktörler olarak öne çıkarlar. Alkan ve Taş'ın ifade ettiği gibi siyasal hayat genellikle bu etkileşim çevresinde şekillenir (Alkan ve Taş:12-13).

Mersin kentinde Büyükşehir Belediyesi ile çoğulcu paradigma çerçevesinde katılımları öngörülen aktörler arasında; Mersin Valiliği, Mersin Milletvekilleri, görev ve yetki alanları dahilinde ilçe belediyeleri ve kaymakamlıklar (Akdeniz, Yenişehir, Toroslar, Mezitli), siyasal partilerin il ve ilçe yönetimleri, üniversite, meslek odaları, sendikalar, sermaye grupları, yerel basın temsilcileri sayılabilir. Yerelde oluşturulacak siyasaların niteliğine göre teknokratlar ve üniversite dışında konunun uzmanı kişilerden yararlanılması da sağlanabilirdi.

Mersin Valiliği'nin süreç içerisinde somut olarak yapmış olduğu katkı “Mersin Alternatif Çöp Bertaraf Alanları Tespit Komisyonu” oluşturulması konusunda tavsiyede bulunmuş olmasıdır. Bununla birlikte muhtelif basın açıklamaları dışında sürece önemli bir katkı sağlayamamıştır. Mersin milletvekillerinin süreç içerisinde katkıları gözlemlenememiştir. Toroslar Belediyesi eski katı atık depolama alanının kendi sınırları içinde bulunmasından dolayı vatandaşların tepkilerini büyükşehir belediyesine iletmiştir¹. Macit Özcan'ın basında yer alan açıklamalarına göre Toroslar Belediyesi çöp sorununu biz çözdük iddiasında bulunmuştur². Yenişehir Belediyesi Başkanı İbrahim Genç Mersin Valiliği'nin tavsiyesi üzerine “Mersin alternatif çöp bertaraf alanları tespit komisyonu” başkanlığı yapmıştır. AKP ve MHP il teşkilatları sürece katılımlarını sorunu “o” çözmedi sorunu biz çözdük tartışmalarıyla gerçekleştirdiler³. Mersin Üniversitesi yer belirleme ve seçilen alanları değerlendirme işleri açısından yetkin bir kurum olmasına rağmen Çevre Mühendisliği Bölüm'ünden bu konuda bilgi ve yardım alınmamıştır⁴. Aynı şekilde Mimarlar Odası'ndan da yer seçimi ile ilgili bilgi alınmamış ve bu gibi önemli aktörler sürecin dışında bırakılmıştır⁵.

Yerelde alınacak kararları yerel üstü güçlerin etkileyebilmesi de zaman zaman gerçekleşen bir durumdur. Mersin örneğinde bu aktörler, ulusal sermayeyi temsil eden bir holding şirketi, merkezi hükümetin çeşitli düzeylerdeki temsilcileri (Devlet Bakanı, Çevre ve Orman Bakanı, Sanayi ve Ticaret Bakanı) ile süreci sonlandıracak olan kararı vermesi beklenen Danıştay 6. Dairesi olarak sayılabilir. Bu aktörlerin her biri ayrı bir başlıkta

¹ Toroslar Belediye Başkanı Hamit Tuna ile yüz yüze görüşme.

² <http://www.mersinistikbal.net/Siyaset/1273-Cop-alanlari-gezi-turu-basladi.html>.

³ AKP il başkanı Abdullah Altun ile 20.03.2009 tarihli yüz yüze görüşme.

⁴ Mersin Üniversitesi Çevre Mühendisliği Bölüm Başkanı Prof. Dr. Halil Kumbur ile 27.03.2009 tarihli yüz yüze görüşme.

⁵ Mersin Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğr. Üyesi Yrd. Doç. Dr. Tolga Ünlü ile 12.10.2009 tarihli yüz yüze görüşme.

incelenebilir niteliktedir. Ancak biz bu aktörlere Mersin örneğinde kentsel siyasaları etkileyebilme potansiyellerine göre ileriki sayfalarda başvuracağız.

IV.4. Diğer Aktörler ve Mersin’de Kentsel Siyasaları Etkileme

Potansiyelleri

Kentsel siyasaların oluşumu sürecine siyasi aktörlerle birlikte siyaset dışı aktörler de dâhil olabilmektedir. Mersin örneğinde bu aktörler profesyoneller, yargı, potansiyel gruplar ve ikincil liderler olarak kısaca anlatılmıştır.

IV.4.1. Profesyoneller (Belediye, Meslek Odaları veya Merkezi Yönetime

Bağlı Teknokratlar)

Kamu kurum ve kuruluşlarının, belediyelerin, meslek örgütlerinin, üniversitelerin veya merkezi hükümetin bünyelerinde bulunan profesyoneller olarak adlandırılan kişiler tam anlamıyla siyasal aktör sayılmazlar. Ancak yerel karar alma süreçlerinde teknik bilgi, tecrübe ve donanımlarına her zaman ihtiyaç duyulabilmektedir. Profesyoneller grubu içinde bulunan kişiler kendilerine verilen görevler doğrultusunda önemli projelere imza atabilirler. Sorumluluğun daha üst düzeyde üstlenilmesi halinde görüşlerine başvurularak uzmanlık sahibi olduğu konularda projeyi geliştirip, daha etkin ve verimli bir şekilde sonuçlanmasına katkı sağlayabilirler. Kentsel siyaset içerisinde profesyonellerin sürece dâhil edilmesi katılım kanallarının kapalı olmadığını işareti olarak yorumlanabilir.

Mersin örneğinde katı atıkların yer seçimi sürecinde, Mersin Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümüne, Çevre Mühendisliği Bölümüne ve Şehir Plancıları Odası’na başvurulabilir, karar alma sürecine katılımları sağlanabilirdi. Yapılan yüz yüze

derinlemesine görüşmelerde, kendilerinin sürece dâhil edilmediğini ifade eden Şehir Plancıları Odası Mersin temsilcisi ve Mersin Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç Dr. Tolga Ünlü, Mersin Büyükşehir Belediyesi'nin katılımcı bir uygulama göstermediğini belirtmiştir¹. Mersin Üniversitesi Çevre Mühendisliği Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Halil Kumbur da benzer biçimde bilim adamlarının sürece dâhil edilmesi gerektiğini ancak bugüne kadar kimsenin kapısını çalmadığını özellikle katı atıklar ile ilgili çok detaylı çalışmaları olduğunu belirtmiştir².

IV.4.2. İdari Yargı (Danıştay 6. Dairesi)

İdari yargı Mersin'de örnek olayımız olan katı atık yer seçimi sorunu sürecinde yerel siyasetin aktörleri arasında sayılamaz. Yüksek yargının siyasi bir aktör olduğu da söylenemez. Ancak konumuzdaki ehemmiyeti, katılımı normal yollarla sağlanmayan aktörlerin yargı süreci üzerinden sürece müdahil olmalarındandır. Mersin Ticaret ve Sanayi Odası ile Mersin Üniversitesi, Bağcılar, Bahçeli ve Yenitaşkent belediyeleri sürece daha sonradan yargı kanalıyla katı atıkların OSB'nin genişleme sahası içine taşınmasına karşı dava açarak müdahil olmuşlardır.

Ayrıca Danıştay 6. Dairesi'nin vereceği karar, kentsel siyasaların oluşumu sürecinde uzlaşmayan, çıkarları çatışma halinde olan aktörleri (Mersin Büyükşehir Belediyesi, Mersin Ticaret ve Sanayi Odası, Tarsus- Huzurkent Organize Sanayi Bölgesi, kapatılan ve davaları düşen Bağcılar, Bahçeli ve Yenitaşkent Belediyeleri Mersin Büyükşehir Belediyesi'nin ittifak kurduğu tahmin edilen ulusal sermayenin temsilcisi olan holding şirketi, Akdeniz Sosyal Forumu, Toroslar Çevre Meclisi ve davanın

¹ Yrd. Doç. Dr. Tolga Ünlü ile 12.10.2009 tarihli yüzyüze görüşme.

² Prof. Dr. Halil Kumbur ile 27.03.2009 tarihli yüzyüze görüşme.

sonuçlanmasını bekleyen yeni katı atık depolama sahası çevresinde tarımsal faaliyet sürdüren çiftçileri) doğrudan etkilemektedir.

IV.4.3.Potansiyel Gruplar

Örgütsüz, ancak çıkarları tehdit edildiğinde kısa sürede organize olup kalabalık yığınlar oluşturabilen, siyasete katılımları alt düzeyde olup, seçim dönemlerinde oylarıyla tepkilerini gösteren gruplardır. Çıkarlarının ciddi bir şekilde tehlikeye girdiği durumlarda iktidarı yerinden edebilecek derecede büyük sayılara ulaşmış bir araya gelme potansiyellerine sahiptirler. Mersin Örneğinde Çavuşlu'da yapılan “çöpte beş çayı” protesto gösterisi, nükleer karşıtı yürüyüşler gerçekleşmiştir. Ancak yakın geçmişte potansiyel grupların organize olduğu iktidarı tehdit edebilecek seviyede büyük kalabalıklar oluşmamıştır. Mersin örneğinde potansiyel gruplardan şu an için söz etmek mümkün değildir. Potansiyel gruplar başka kentler için yapılacak değerlendirmelerde göz ardı edilmemeli, dikkate alınmalıdır.

IV.4.4.İkincil Liderler

İkincil liderler kentte yaşayan az sayıda kişi tarafından bilinen, kimliklerinin genelde deşifre olmasını istemeyen, (deşifre edildiğinde malvarlıklarındaki değişimin ve gizli ittifakların çözümlenebilmesi kolaylaşır) siyasete en üst düzeyde katılan ve belediye başkanına seçim dönemlerinde maddi kaynak sağlayan kişilerdir¹. Verilen bu desteğin karşılığını seçim kazanıldığı takdirde verdiği destek oranında ve miktar olarak fazlasıyla

¹ İşadamı - MHP 2009 Yenişehir Belediyesi meclis üyesi adayları Göktay Yanık ile 01.09.2010 tarihli yüzyüze görüşme. Bu görüşmede yıllarca partisine iyi ve kötü gününde hizmet etmiş olduğunu beyan eden Göktay Yanık, partiyle uzaktan yakından ilgisi olmayan ve genelde zengin işadamlarından oluşan kişilerin seçim dönemlerinde ortaya çıkıp başkan adaylarına veya il başkanlarına cömert tekliflerde bulunan, seçim harcamalarını üstlenen kişilerin parti içinde çok belirleyici roller üstlendiklerini hatta ön sıralardan meclis üyesi adaylıklarına sahip olduğunu anlatmıştır.

alan kişilerdir¹. Bu kişilerin siyasete müdahil olma gayretleri de varsa, oluşan ittifaklar içinde kendilerine kolayca yer bulabilmektedirler. İkincil liderler genelde sermayenin kentte yeniden üretilmesi, başka bir deyişle kentin değişim değerine yönelik politikalarda ittifaklar içinde yer alıp katılımlarını maddi kazanç elde etmek suretiyle daha karlı hale getirmektedirler.

---

1 AKP 2009 Toroslar Belediyesi Başkan Aday Adayı Servet Koca ile 10.09.2010 tarihli yüzyüze görüşme.

SONUÇ

Dahl, *Who Governs* isimli çalışmasında resmi makamlardaki stratejik pozisyonların belirlenmesinde bir takım unsurların etkili bir biçimde rol oynadığına işaret ederek, demokratik mekanizmaları gerçekte kimin yönettiği sorusunu sormuştur. Dahl'a göre yönetsel kaynakların eşitsiz bir şekilde dağılımı söz konusudur ve iktidar küçük gruplar ve yönetici seçkinler arasında paylaşılmıştır.

Mersin Büyükşehir Belediyesi bünyesindeki stratejik pozisyonlarda bulunan kişiler, Macit Özcan'ın yakın çevresinden oluşmaktadır¹. Yapılan yüz yüze görüşmelerde de sıklıkla telaffuz edilen; Macit Özcan'ın Mersin'de yerel iktidara geldiği günden beri asla yanından ayrılmayan küçük bir grubun varlığıdır². Her siyasa oluşum sürecine aktif olarak katılan ve kararları etkileme potansiyeline sahip olan bu grup, seçim dönemlerinde ikincil lider olmanın sorumluluklarını yerine getirmektedirler. İkincil liderler başlığında yapmış olduğumuz tanıtımda, ikincil liderler denilen kimselerin resmi makamlarda genelde bulunmadığını belirtmiştik. Ancak Mersin örneğinde kentsel siyasetle ilgili kişilerin üzerinde durdukları kişiler Mersin Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na Macit Özcan'ın boşluğunda vekâlet etmektedirler. Mersin örneğinde ikincil lider olarak adlandırdığımız kişilerin bir kısmı kendilerini deşifre etmekten kaçınmamaktadırlar. Macit Özcan ile baş başa görüşme yakınlığı olan kişiler bile başkanla makamında yalnız başına özel görüşme yapma şansına çoğu zaman sahip olamamaktadırlar³. İkincil liderler olarak adlandırılan kişiler makamında bile başkanı yalnız bırakmamaktadırlar.

¹ İşadami AKP 2009 Toroslar Belediyesi Başkan Aday Adayı Servet Koca ile 06.08.2010 tarihli yüz yüze görüşmede; büyükşehir belediye başkanı makamında olmadığı zamanlarda vekâlet eden kişilerin belediye yönetiminde önemli payları olduğunu, ancak kritik konularda başkana danışmadan karar almadıklarını beyan etmiştir.

² Hasan Kendir ile 09.09.2010 tarihli yüz yüze görüşme.

³ MHP Mersin İl eski başkanlarından İ. Uğur Karamehmetoğlu ile yüz yüze 25.01.2010 tarihli görüşme.

Bu çalışmada, kent yönetiminde kim ya da kimlerin daha etkili olduğunun “Katı Atık Yer Seçimi Sorunu” örneğinde tartışılması hedeflenmiştir. Danıştay 6. Dairesi’nde devam eden davaya rağmen yeni katı atık depolama alanının kullanıma girdiğinden bahsedilmişti. Yetki konusunu merkeze alarak yapacağımız değerlendirmede katı atık depolama sahası yer seçimini belirleme yetkisi Mersin Büyükşehir Belediyesi’ne aittir. Yönetimci paradigma yansıması olarak, büyükşehir belediyesinin bu planı kendi kadrosunda bulunan bir şehir plancısına mı (teknokrat), yoksa profesyoneller grubuna da dâhil edebileceğimiz birçok plancının bulunduğu bir planlama şirketine mi yaptırdığı ayrı bir tartışma konusudur. Sürecin en başından beri Macit Özcan, katı atıkları “Çimsa Alanı” olarak adlandırılan alana taşıyacağını beyan etmiş ve bir kent için “mega proje” olarak nitelendirilen katı atık depolama sahası projesinde dahi diğer aktörlerin katılımını sağlamaya gerek duymadan (görüş isteme¹ ile yetinerek) yürütmenin durdurulması kararına rağmen yetkisini kullanmıştır. Bu gibi mega projelerde yönetime gerçek bir katılım sağlayarak kararlar alınması, kamusal kaynakların daha etkin ve verimli bir şekilde kullanılması açısından son derece önemlidir. Mersin Büyükşehir Belediyesi’nin siyasa oluşumunda sürece dahil etmediği aktörler, Danıştay’da (yargı sürecinde) gecikmeli olarak sürece müdahil olmuşlardır. Sürece en baştan gerçek katılımı sağlanması gereken dinamikler (OSB Müdürlüğü, Bağcılar, Bahçeli, Yenitaşkent Belediyeleri, Mersin Üniversitesi, MTSO, Mimarlar ve Mersin Şehir Plancıları Odası vb.) içinde bir kısım aktörler telafisi mümkün olmayacak zararların doğmasını engellemek adına problemi Danıştay’a taşımışlardır. Konunun Danıştay’a taşınması iki açıdan önem taşımaktadır.

Birincisi Mersin Büyükşehir Belediyesi kent içindeki önemli sayılan bir sermaye örgütü olan MTSO ile davacı-davalı duruma gelmiştir. Hipotezlerimizden birisi

---

¹ Görüş isteme katılımçılık piramidinin en alt basamağında yer alan düşük seviyede bir katılım şeklidir.

Mersin’de kentsel siyasalar belirlenirken kurulan ittifaklar içerisinde sermaye sınıfının değişmez bir yeri olduğudur. MTSO Mersin sermayesinin her ne kadar önemli bir grubu olsa da tek sermaye grubu MTSO değildir. Ayrıca bu örnek olayda çıkarları çatışan iki aktörün çıkarları her zaman çatışmamaktadır¹.

Önem taşıyan ikinci durum ise, Mersin Büyükşehir Belediyesi tarafından sağlanması gereken katılımcılık uzun bir süre sonra zorla katılım şeklinde Danıştay’da gerçekleşmiştir. Buna rağmen büyükşehir belediyesi yürütmenin durdurulmasına karşın yaklaşık yirmi milyon TL harcayarak yeni katı atık düzenli depolama sahasını hizmete açmıştır. Konuyu daha ilginç bir hale getiren durum ise katılımı sağlanmayan diğer kentsel aktörler bu konuda sessiz kalmayı tercih etmişlerdir².

Çoğulcu paradigmanın temel varsayımına göre, iktidarı kullanma gücü toplumsal kurumlar ve gruplar arasında dengeli bir şekilde dağılmış olmalıdır. Ancak Mersin’de örnek olay incelememiz doğrultusunda bunu iddia edebilmek mümkün görünmemektedir. İktidarı kullanma gücü yalnızca iktidarın kendi bünyesinde toplanmıştır. Bu gücünü diğer kurumlar ve gruplarla paylaşmamıştır. Ancak Mersin Büyükşehir Belediyesi’nin çıkarlarının örtüştüğü (örnek olayımızda ulusal sermayenin yerelde bulunan bir temsilcisi) ölçüde ve çıkarlarının gerektirdiği yönde hareket etme yönünde eğilimi olduğu söylenebilir.

Keynescilik sonrası dönemde ortaya çıkan Clarence Stone’un ortaya koyduğu Rejim Teorisinin öne sürdüğü varsayımına göre devlet, klasik çoğulcu yaklaşımın varsaydığı gibi bir hakem değildir. Yerel devlete atfedilen rol, giderek karmaşıklaşan ilişkiler içinde kaynakları harekete geçirmek ve koordinasyonu sağlamaktır. Ancak çoğulcu yaklaşımın

¹ Bölgesel Havaalanı, Nükleer Santral konularında kentnin neredeyse tüm dinamikleri bir araya gelip hemfikir olmuşlardır.

² Mersin Üniversitesi, diğer sermaye grupları, çevreciler (ASF dışındaki) sivil toplum kuruluşları. Siyasi partilerin il örgütleri ise (AKP ve MHP) çöpün Çavuşlu’dan kaldırılması başarısını! kendilerine mal edip 2009 yerel seçimleri öncesi suskunluklarını kısa bir süreliğine bozmuşlardır.

öne sürdüğü şekilde Mersin kentinde siyasa oluşum sürecinde başkan “lider” rolünü üstlenmemiştir. Liderlik rolünü üstlenen başkan çoğulcu yaklaşıma göre kentsel siyasette aktif rol oynayan aktörlerin koordinasyonunu sağlamakla yetinecek bir görev üstlenecektir. Ancak Mersin kentinde yeni sağın ileri sürdüğü gibi bir yönetim şekli de mevcut değildir.

Bu örnek olayımızda Tekke Köyü civarındaki bölgenin (yukarıdan gelen talepler doğrultusunda) kullanım ve değişim değeri önemsenmeyip mekânın temsilleri bozulmuştur. Bununla birlikte kentin gelişim ve büyüme dinamiklerinden birisi olmaya aday olan Huzurkent Organize Sanayi Bölgesi'nin yanı başına kurulan düzenli depolama tesisi gibi bir negatif dışşallığın OSB'ni ve dolayısıyla kente gelecek olan sanayi yatırımcılarını ne yönde etkileyeceğini göreceğiz. Aşağıdan gelen istekler olarak nitelendirilen istekler bu örnek olayda Mersin Büyükşehir Belediyesi tarafından göz ardı edilmiştir. Tekke Köyü civarında tarım ile uğraşan çiftçiler hem hava kalitesinin bozulma ihtimali, hem yer altı sızıntı sularının kirlenme ihtimali, hem de tüketicilerin o bölgeden tarımsal ürün talebinden vazgeçmesi ihtimali göz önüne alındığında maddi ve manevi olarak en olumsuz etkilenen kesim olarak göze çarpmaktadır.

Kentsel siyasaların oluşumu sürecinde kurulan ittifaklar aracılığıyla bazı önemli projeler yürütülebilmektedir. Katı atık yer seçimi sorununda bu ittifak ulusal sermayenin yereldeki bir temsilcisi ile kurulmuştur. Bu ittifak yerel sermaye grubunun Mersin'de önemli bir kısmını temsil eden Mersin Ticaret ve Sanayi Odası (MTSO) ile çıkar çatışması içine girmiştir. Ancak MTSO eski başkanı Kadri Şaman'ın vefatının ardından odanın karşı duruşu güç yitimine uğramıştır. Başkan değişikliği ile birlikte odanın duruşunu değiştirmesi yönetimci paradigmanın sivil toplum kuruluşları içindeki yansımaları olarak değerlendirilebilir.

Sermaye grubunun homojen olmadığını yerel devletin sermaye içerisindeki bu heterojen yapıyı ve çelişkileri giderme görevi olduğunu öne süren marksist paradigma içindeki yapısalcı yaklaşımın Mersin örneğindeki yansımalarını görmekteyiz. Sermayenin değişik ölçeklerdeki iki temsilcisinin çıkarları çatışma içine girmiştir. Sorunu çözmesi gereken merci Mersin Büyükşehir Belediyesi'dir ve sorun bu kez ulusal sermayenin temsilcisi lehine sonuçlandırılmıştır. Oluşan siyasadan olumsuz etkilenen yerel sermaye temsilcisi belki de bir başka ittifak içinde yer alarak kendi grubu lehine karara etkiye bulunabilecektir.

MTSO yetkilisiyle yapılan görüşmede vurgulanan ilginç bir durum da; MTSO'nun dava nasıl sonuçlanırsa sonuçlansın başarıya ulaştığını iddia etmiş olmasıdır. Mersin'de kentsel siyasetin belirlenmesi sürecinde MTSO ve ilgili aktörlerin sürece katılması gerekliliği mesajı ilgililere iletiildiği düşünülmektedir.¹ Bu bir bakıma doğru bir saptamadır. Mersin'in yer seçimi sorunu sürecini takip eden başka yerel yöneticiler benzer kararlar alırken dahi sürecin içerisinde olması gereken dinamikleri en azından bir defa daha düşüneceklerdir. Bu çelişkili durum yalnızca sermaye sınıfı içinde değil üniversiteler içinde de gerçekleşebilmektedir. Bir kentte veya ülke sınırları içinde bulunan birden fazla üniversitenin kentsel siyasete müdahil olurken farklı ittifaklar içinde konumlanmaları da sivil toplum içindeki çelişkiye bir örnek oluşturabilir.

Mersin örneğinde kentsel siyaset, mekân üretimi çerçevesinde değerlendirildiğinde; kentsel siyasalar oluşturulurken, Macit Özcan hem yukarıdan hem aşağıdan gelen taleplere yanıt üretmek durumunda kalmaktadır. Yukarıdan gelen talepler sermayenin mekânda yeniden üretilmesi yönünde ve kentin değişim değerine yönelik talepler iken aşağıdan gelen talepler emeğin yeniden üretilmesi yönünde ve kullanım

---

¹ MTSO Avukatı Dilek Kurtuluş ile 17.04.2009 tarihli yüz yüze görüşme.

değerine yönelik taleplerdir. Kentin değişim değerine yönelik talepler; kenti yatırım aracı olarak gören kentin yaşam standartlarının yükselmesini daha iyi bir yaşam için değil daha fazla rant olarak değerlendiren taleplerdir. Kentin ekonomik gelişimi hedeflenmektedir. Ancak kentin kullanım değerine yönelik aşağıdan gelen talepler, kentin daha yaşanabilir kılınması, sağlıklı çevre, barınma, güvenlik, doğal hayatın mümkün olduğunca korunması, görüntü ve ses kirliliğinin azaltılması gibi taleplerdir. Kimi aşağıdan gelen talepler olarak değerlendirilen kentin kullanım değeri öncelikli değişim değeri öncelikli de olabilmektedir. Kentin belli bir bölgesinde küçük bir arsası veya birkaç tane mülkü bulunan orta gelir düzeyine sahip kimseler mülklerinin değerlerinin artışını talep ederler. Bu nedenle oluşturulan siyasaların değişim değeri öncelikli olması bu kesimlerin çıkarlarını temsil eder nitelikte olabilecektir.

Bir kentte alınan kararların sonuçlarına baktığımızda orta vadede hangi grupların veya sektörlerin veya bölgelerin yararına projeler üretildiğini anlayabilmek zor değildir. Bir kentte görev süresi boyunca yapılan projeler değerlendirilirken beş yıl önceye kıyasla kentin hangi mahalle ve semtleri kullanım değeri açısından geliştirilmiş hangi mahalle ve semtleri değişim değeri açısından geliştirilmiş karşılaştırmak gerekmektedir.

Katı atık yer seçimi sorunu sürecinde Çavuşlu'da ikamet eden vatandaşların büyükşehir belediyesinden talebi aşağıdan gelen taleplere örnek olarak gösterilebilir. Ancak aşağıdan gelen talepler dokuz yıl boyunca devam edip Çavuşlu eski çöp alanı dolduktan ve açık bir şekilde insan sağlığına olumsuz etkileri yaşanmaya başladıktan sonra dikkate alınmıştır. Katı atıkların Çavuşlu'dan kaldırılması konusunda herkesin hemfikir olmasına rağmen bu konuda çok fazla bilgi sahibi olmayan vatandaşlar MTSO'nun Mersin Büyükşehir Belediyesi'ne dava açmasına tepki göstermişlerdir. Hatta çöpün oradaki varlığı MTSO'nun üzerine atılmış, kentin ekonomik olarak bir ivme yakalayacağı dönemde tüm

kentlilerin çıkarına bir davayı savunan MTSO Toroslar halkından beklediği desteği görememiştir¹. MTSO yer seçimi sürecini olumsuz yönde etkilediği için MTSO hizmet binası önüne çöp dökme şeklinde bir protesto gerçekleştirilmiştir. Bu gibi olaylar büyükşehir belediyesinin dava devam ederken zaman kazanmasına neden olmuş, aynı zamanda çöpün Çavuşlu'dan kaldırılmasının her geçen gün zaruretinin artması yine büyükşehir belediyesinin amacına hizmet etmiş ve alternatif alanlar değerlendirmeye alınmadan önceden belirlenmiş olan Tekke Köyü'ne ivedi bir şekilde taşınmıştır. Bu da gösteriyor ki; Mersin kentinin kentsel siyasetlerinin belirlenmesinde Mersin Büyükşehir Belediyesi tek başına belirleyici konumdadır.

Yönetimci paradigma çerçevesinde Mersin kentsel siyasetine baktığımızda, öncelikle yönetimci paradigmanın çoğulcu paradigma karşıtı olduğu göze çarpmaktadır. Bunun nedeni, yönetimci paradigmanın güç alanının devlet aygıtı ve iç işleyiş mekanizmaları olmasına bağlanabilir. Bu yaklaşım yönetimin işlevlerini, yöneticiler-bürokratlar, tarafından tanımlanmış ulusal ya da yerel çıkarların savunuculuğu biçiminde görür ve kamusal politikaların oluşumunda dışsal siyasi etkilerin bir rolünün olmadığını kabul eder. Mersin özelinde bu paradigmanın öne sürdüğü varsayımların yansımaları görebilmek mümkün gözükmemektedir. Kamu yönetimi reformu kapsamında çıkarılan muhtelif yasalarla, yerelin güçlendirilmesi ve özerkleşmesinin sağlandığını biliyoruz. büyükşehir belediyesinin merkezileşmeyi desteklemediği görüşündeyim. Ayrıca kentsel politikaların oluşumunda yöneticiler-bürokratlar dışında hiçbir siyasi etkinin olmadığını öne sürmenin de geçerli olabileceğini düşünüyorum.

Pahl'ın öne sürdüğü gibi kent yöneticileri kentsel kaynakların dağıtımında çoğu zaman merkezi bir öneme sahiptir. Merkezde oluşunun yansıması, kurduğu

---

¹ MTSO Avukatı Dilek Kurtuluş ile 17.04.2010 tarihli yüz yüze görüşme.

ittifaklardaki inisiyatiflerine bağlanabilir. Bazı süreçlere MTSO'nı bazı süreçlere MESİAD'ı bazı süreçlere üniversiteyi dâhil edebilir. İttifak ortağını kendisi belirler.

Yerel yönetimler, yeni kazandıkları işlevler çerçevesinde tanımlanmaya başlanmıştır. Kolektif tüketimi yerel yönetimlerin tanımlanmasında merkeze koyan bir anlayıştan, yerel yönetimlerin özgünlüğünü üretim ve birikim süreçlerinde oynadığı rollerle açıklamaya çalışan bir anlayışa geçilmiştir. Sermayenin mekânda yeniden yapılandırılması bu gidişatın kaçınılmaz sonu gibi görünmektedir.

Çalışmamızın sonuç bölümünü noktalamadan önce birkaç çıkarımda bulunmak istiyorum. Öncelikle Mersin Büyükşehir Belediyesi yönetiminin kentsel siyasaları belirlerken katılım kanallarını açık tutması gerektiği yönünde bir görüş birliği olduğunu tekrarlamak istiyorum. Özellikle Mersin Kent Konseyi gibi birçok farklı kesimi bir arada tutan bir platform önemli projelerin yapım aşamasında daha işlevsel hale getirilip değerlendirilebilir diye düşünüyorum. Mersin Milletvekilleri, Toroslar, Mezitli, Yenişehir ve Akdeniz Kent Konseyleri ile birlikte Mersin'in geleceğe dönük planlarını değerlendirebilme potansiyeline sahiptirler. Konseyin önemi Macit Özcan'ın da toplantılara iştirak etmesidir. Farklı siyasal partilerden üyelerin bulunduğu konsey çoğulculuk ve katılımcılık adına olumlu işler yapma yetisine sahiptir. Yerel siyasetin tıkandığı nokta bence bu platformun tam anlamıyla kullanılamamasıdır. Böyle biz oluşum gerçekleşmişken demokratik bir katılımın sağlanamıyor olması yerel iktidarın sahibi olan büyükşehir belediyesinin tercihidir. Bu tez kentsel siyasetin dinamiklerine Mersin örneğinde ışık tutabilmek amacıyla ortaya çıkmıştır. Örnek olayımız sınırları dışına çıkmamak konunun sığlaşmaması adına baştan verilmiş bir karardır. Yerel Gündem 21 Mersin Kent Konseyi kentin nabzını tutmak açısından çok önemli bir fırsattır. Kentin geleceğiyle ilgili tüm konularda tartışma zemini oluşturulabilir. Yerel iktidarın siyasa

oluşturmasında sonuca gitme sürecinin uzamasını dahi göze alıp bu platformun işlevselleştirmesi gerektiğini düşünüyorum. İktidarın Mersin kentine gerçek katkıyı ancak dinamikleri harekete geçirerek sağlayabileceği kanısındayım. Çalışmamız çerçevesinde görüşme fırsatı bulduğum kentsel siyasetin içinde ve yakınındaki kişilerin üzerinde en çok durduğu nokta tam olarak katılım konusudur. Tüm kenti etkileme potansiyeli olan, muazzam projeler ve kentin geleceğini belirleyen önemli kararlar belediye meclisinde kurulan ittifakların tekelinden çıkmalı diğer aktörlerin de değerlendirilmesine sunulmalıdır. Gözlemlerimiz sonucunda, yerel yönetimin ciddi bir karar alma sorunu yaşadığını iddia etmek yanlış olmayacaktır. Siyasi kararlar alınırken Mersin kentinin karmaşık bir yapıda olduğunu göz önünde bulundurmak gerekir. Etnik olarak yaşanan karışıklığın var olan kentsel gerilimi derinleştirmeden mümkün olduğunca azaltarak yönetilebilir seviyede tutulması çok önemlidir.

Yapısalcı bakış açısıyla kentin ve kentselliğin temelde ideolojik içeriğe sahip kavramlar olduğunu sınıf merkezli paradigma bölümünde söylemiştik. Bu görüş mekânın biçimlenmesinin, kentsel yaşamın ve kent sorunlarının ancak kapitalizm ile kentsellik arasındaki ilişkiler çerçevesinde anlaşılabilceğini öne sürmekteydi. Nasıl kapitalist üretim biçiminde fabrika üretimin kaynağı ise; kent de emeğin yeniden üretilmesini sağlayan sürecin kaynağıdır. Eğer sermaye emeğin yeniden üretimi gereksinimine yanıt vermezse ve bu alanda etkili bir devlet müdahalesi de söz konusu değilse ortaya çıkacak bunalım önemli siyasal sonuçlar doğurur. Mersin kentinde göçle gelmiş bulunan azımsanamayacak sayıda insan yaşamaktadır. Emeğin yeniden üretilmemesi durumunda, mekanda yeniden üretilen sermaye ile (emek olmadan çok zor oluşabilecek bir durum) bu ekonomik ve toplumsal düzeni sağlama konusunda başarısız olan yerel yönetimin kentsel gerilim sonucu yaşacağı başarısızlık çok daha büyük tehlikeleri bünyesinde taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Adalet ve kalkınma partisi (AKP) il başkanı M. Muhammed Gültak: “çöp’te Özcan’ın çaresizliğini keyifle izleyebildik.” (2008, Kasım 10). *Mersin Tercüman Gazetesi*, s.5.
- Akdoğan, Y. (2008). *Yerel siyaset*. İstanbul: Okutan Yayıncılık.
- Alkan H. ve Taş, E. (2007). *Yerel siyasetin dönüşümü: Afşin örneği*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Bal, H. (2002). *Kent sosyolojisi*. Isparta: Fakülte Kitabevi. Castells, M. (1997). *Kent sınıf iktidar*. (Çev. Asuman Erendil) Ankara: Bilim ve Sanat Yayıncılık.
- Cockburn, C. (1977). *The local state*. London: Pluto Press. Çevre Bakanlığı, (1996). *Küçük ve orta ölçekli belediyelerde katı atık bertaraf sahaları*. Ankara.
- Çevre Bakanlığı, (2002). *Düşük ve yüksek bütçeli belediyeler için katı atık depolama sahalarının standart olarak planlanması ve tasarımı*. Ankara.
- Çiftçioğlu, H. (2006). *Yerel siyaset: Göksun örneği*. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Çöp kavgası büyüyor. yerel gündem 21 Mersin kent konseyi genel sekreteri Nuri Özdemir: “bakan şov yapmasın”. (2008, Mayıs 22). *Özgür Haber*, s.1.
- Çözüldü yaygarasına rağmen sorun devam ediyor. (2009, Kasım-Aralık). *Mersin Mercek Dergisi*, 10, 8.
- Dahl, R. A. (1968). *Who governs: democracy and ower in an American city*. New Haven: Yale University Press.

- Devellioğlu, F. ve Kılıkçıını, N. (1974). *En yeni okul sözlüğü*. İstanbul: Rafet ZaimlerKitabevi.
- Doğan, A. E. (2007). *Eğreti kamusalılık: Kayseri örneğinde islamcı belediyeçilik*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Doğan, A. E. (2002). *Birikimin hamalları kriz, neo-liberalizm ve kent*. İstanbul: Donkişot Yayınları.
- Dunleavy, P. ve Oilearly, B. (2000). *Theories of the state; the politic of liberal democracy*. Newyork: New Amsterdam Books Mc Millan.
- Dunleavy, P. ve Oilearly, B. (1987). *Theories of the state Londra*: Mcmillan. Erder, S. ve İncioğlu, N. (2008). *Türkiye' de yerel politikanın yükselişi İstanbul büyükşehir belediyesi örneği, 1984-2004*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Güler, B. A. (2006). *Yerel yönetimler liberal açıklamalara eleştirel yaklaşım*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Güler, B. A. ve Atlı, A. (2001). *Çöp hizmetleri yönetimi*. (Ed. Birgül Ayman Güler), Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yerel Yönetimler Araştırma ve Eğitim Merkezi.
- Güler, B. A. (1996). *Yeni sağ ve devletin değişimi: yapısal uyarlama politikaları*. Ankara: TODAİE Yayını.
- Harvey, D. (2006). *Sosyal adalet ve şehir*. İstanbul: Metis Yayınları. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, (1992). *CH2M-ANTEL İstanbul anakenti için hazırlanan katı atık yönetim etüdü teknik rapor. (Rapor No. 2)*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi.
- Keleş, R. (2000). *Yerinden yönetim ve siyaset*. İstanbul: Cem Yayınevi.

- Keleş, R. (1998). *Kentbilim terimleri sözlüğü*. Ankara: İmge Kitabevi. Kumbur
- “Mersin’de hava kirliliği, ilçeleri bile etkiler hale geldi.”. (2010, Mart 1).
Mersin Tercüman Gazetesi, s.5.
- Kurtlar vadisi-çöp. (2008, Mayıs 22). *Özgür Haber*, s.5.
- Kurtoğlu, A. (2004). *Hemşehrilik ve şehirde siyaset*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mersin Büyükşehir Belediye Başkanlığı. (2005). *Alternatif katı atık depolama alanları yer araştırması ön çalışması*.
- Mersin’in çevre sorunları masaya yatırıldı. (2009, Kasım 2). *Mersin Tercüman Gazetesi*, s.2.
- Miliband, R. ve Poulantzas, N. (1990). *Kapitalist devlet sorunu*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mutman, M. ve Kalaycıoğlu, E. (1998). *Sivil toplum için kent, siyaset ve demokrasi seminerleri*. İstanbul: Demokrasi Kitaplığı.
- Olson, M. (1993). *Dictatorship, democracy and development*. American Political Science Review.
- Özcan, “İkinci dönemde daha fazla iş yaptık.”. (2008, Mayıs 22). *Özgür Haber*, s.4.
- Stroker, G. (1995). *Regime theory and urban politics*. Londra: Sage.
- Şengül, H. T. (2001). *Kentsel çelişki ve siyaset*. İstanbul: Demokrasi Kitaplığı.
- Şengül, H. T. (1997). *Yerel üzerine bir tartışma*. İstanbul: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Yayınları.
- Tuna, “büyükşehir üzerinde mahalle baskısı oluşturduk.”. (2009, Ekim 5). *Mersin Tercüman Gazetesi*, s.5.

- Türk Belediyecilik Derneği – Konrad Adenauer Vakfı Mahalli İdareler Eğitim Araştırma Geliştirme Merkezi, (1994). *Yerel yönetimlerde katı atıkların toplanması, imhası ve değerlendirilmesi*. Ankara: Berk Yayıncılık.
- Yeniçeriöğlu, M. (2006). *Katı atık yönetimi yasal düzenlemeler ve Sinop örneği*. Erişim Tarihi: 29 Kasım 2009, <http://www.mahalli-idareler.gov.tr/Projeler.aspx>
- Yıldırım, S. (1993). *Yerel yönetim ve demokrasi*. İstanbul: Iula- Emme Yayınları. Yılmaz, E. (2004). *Hukuk sözlüğü*. Ankara: Yetkin Yayınları.

Ek-1

Yüz Yüze Derinlemesine Görüşme İçin Sorulan Sorular

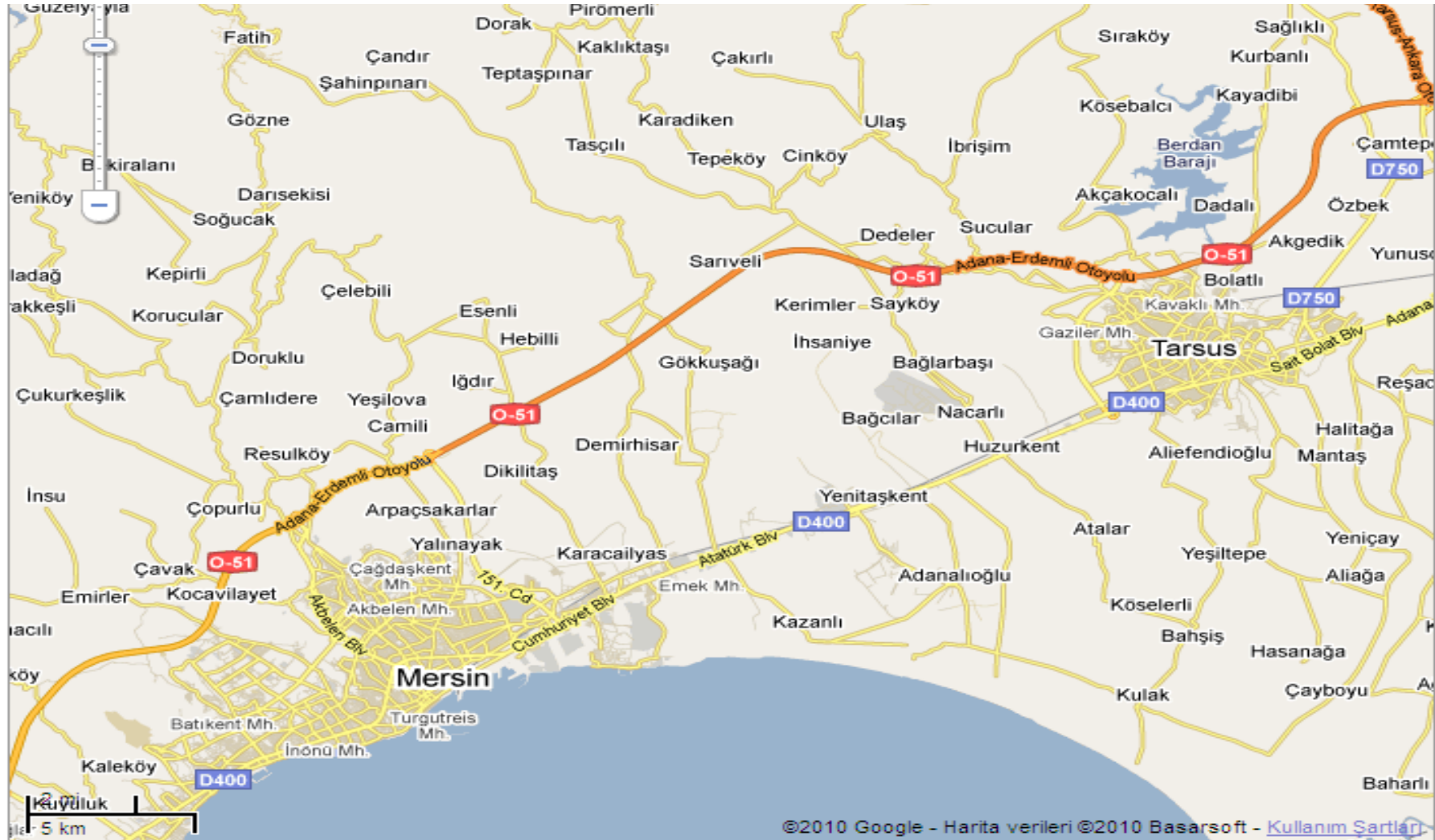
- **Siyasetçilere (Bakan, MV, Belediye Başkanı, Meclis Üyesi)**

- 1) Sizce Mersin'in en önemli ve öncelikli sorunu nedir?
- 2) Sizce Mersin'de "Katı Atık Yer Seçimi Sorunu" çözüme ulaştı mı?
- 3a) Evet ise, çözüm için en önemli adım ne oldu?
- 3b) Hayır ise, tamamen çözüldü diyebilmek için ne/neler yapılması gerekir?
- 4) Bir kentin kentsel politikalarının belirlenmesinde hangi aktörler daha etkin rol oynarlar?
- 5) Mersin'de "Katı Atık Yer Seçimi Sorunu"nda hangi aktörler ön plana çıkmıştır?
- 6) Mersin'de "Katı Atık Yer Seçimi Sorunu" neden sürüncemede kalmıştır?
- 7) Alternatif alanlar tarafınızdan değerlendirildi mi? (ilgili ise)
- 8) Mevcut düzenli depolama sahası kaç yıl kullanılabilecektir?
- 9) Mevcut düzenli depolama sahası dolduktan sonra uzun vadede çözüm üretildi mi?
- 10) OSB içinde kurulan bir katı atık depolama sahasının ne gibi avantaj ve dezavantajları olabilir?
- 11) Mevcut katı atık depolama sahasının yer seçimine en çok kimler tepki gösterdi?

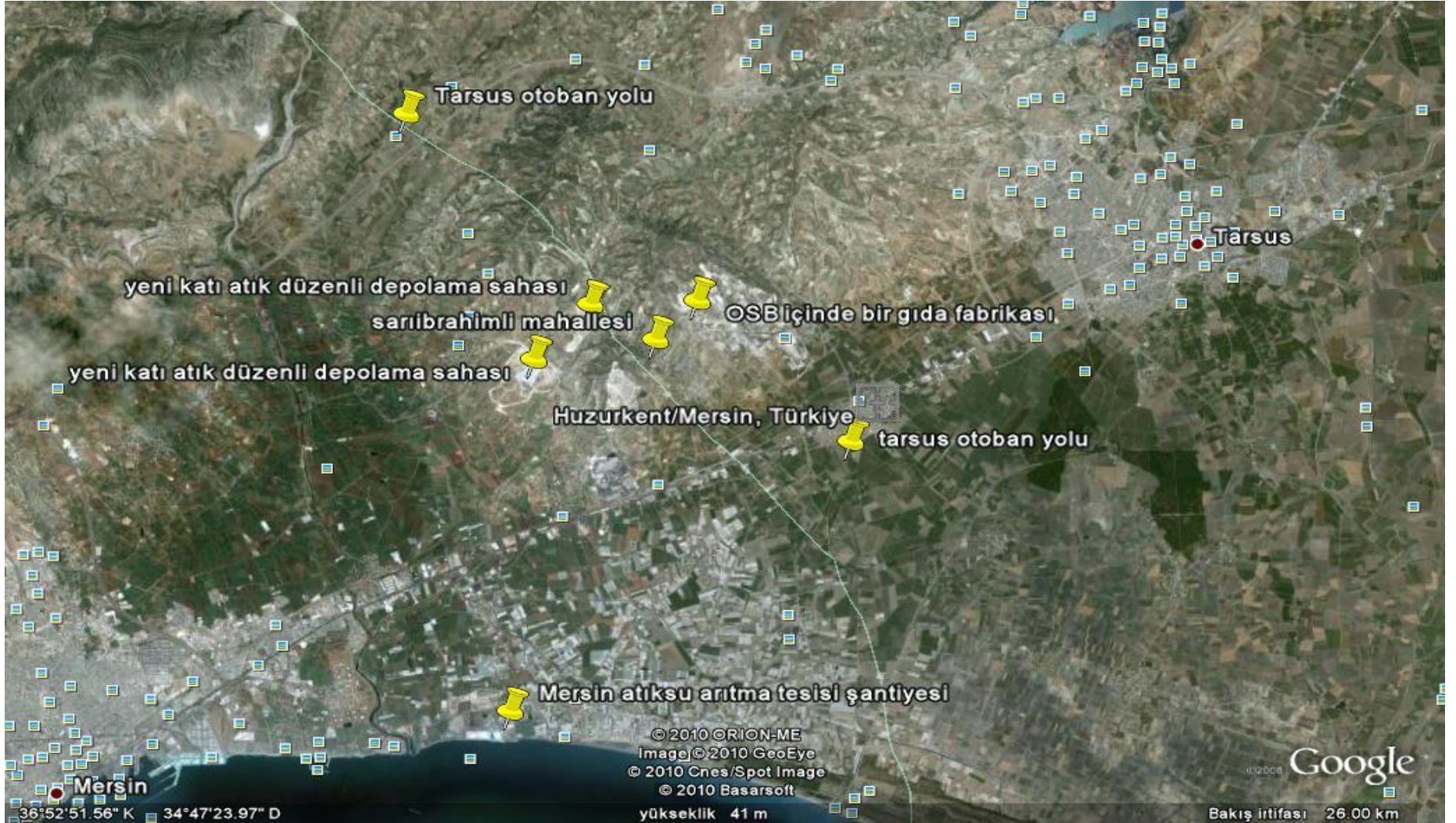
- **Davaya Taraf Olan Meslek Örgütleri, STK Üye ve Yöneticilerine**

- 1) Sizce Mersin'in en önemli ve öncelikli sorunu nedir?
- 2) Sizce Mersin'de "Katı Atık Yer Seçimi Sorunu" çözüme ulaştı mı?
- 3a) Evet ise, çözüm için en önemli adım ne oldu?
- 3b) Hayır ise, tamamen çözüldü diyebilmek için ne/neler yapılması gerekir?
- 4) Bir kentin kentsel politikalarının belirlenmesinde hangi aktörler daha etkin rol oynarlar?

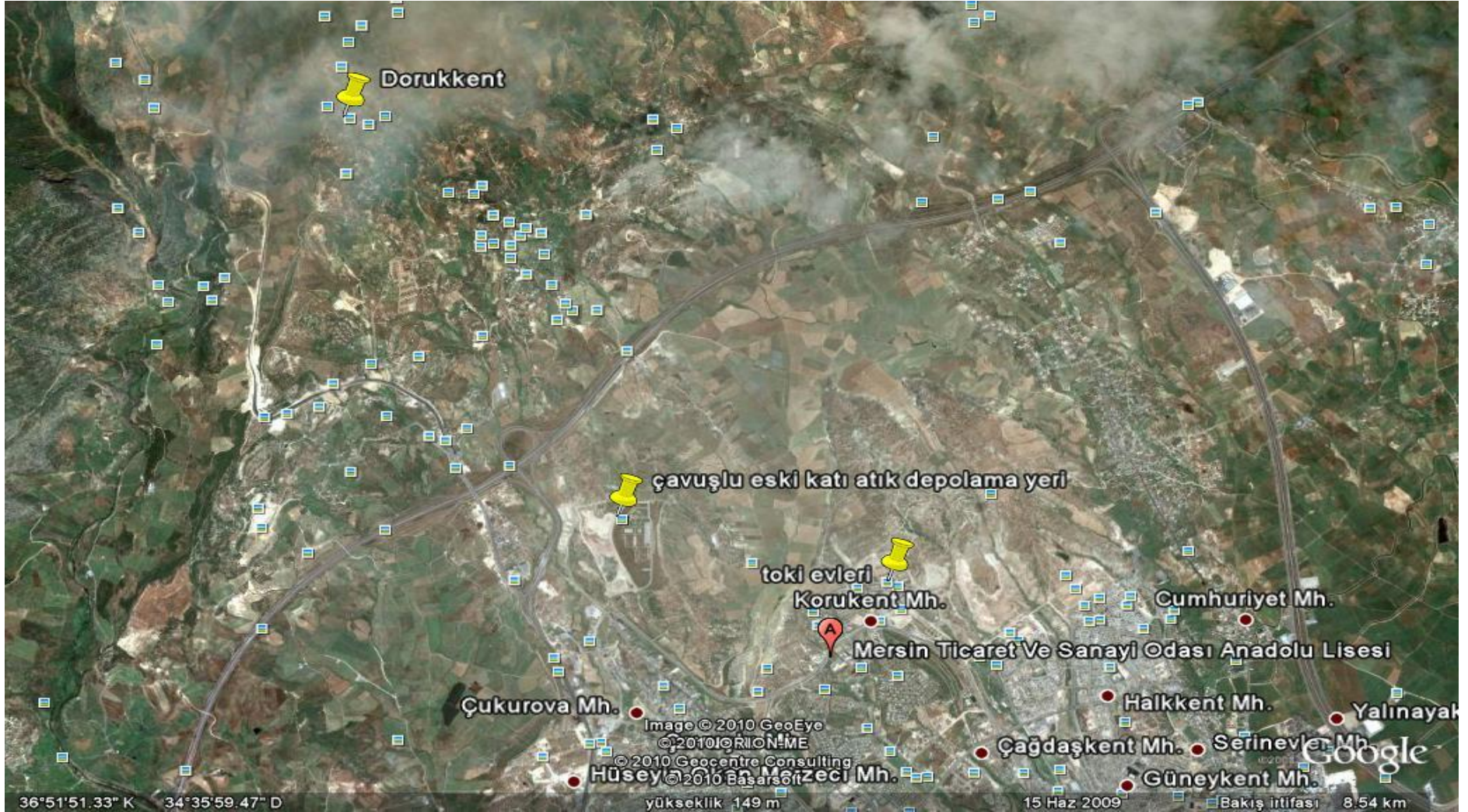

Ek-2 Alternatif Alanları Görebileceğiniz Harita

Ek-3 Yeni Katı Atık Düzenli Depolama Sahası ve Çevresi

Ek-4 Çavuşlu Eski Çöp Depolama Alanı ve Çevresi

Yüz yüze Yarı Yapılandırılmış Derinlemesine Görüşmeler Listesi

	İsim soyisim	Görevi	Tarih
1	Abdullah Altın	AKP Mersin Eski İl Başkanı	20.03.2009
2	Yrd. Doç Dr. Ali Ekber Doğan	Mersin Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü Öğr. Üyesi	24.10.2009
3	Cem Komşu	Mersin Üniversitesi Erdemli Meslek Yüksek Okulu Öğr. Görevlisi	19.12.2008
4	Didem Arısan	Gazeteci	14.04.2009
5	Avukat Dilek Kurtuluş	MTSO Avukatı	17.04.2009
6	Göktaş Yanık	İşadamı- MHP 2009 Yenişehir Belediyesi meclis üyesi aday	01.09.2010
7	Yrd. Doç Dr. Hacı Kurt	Mersin Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü Öğr. Üyesi	22.10.2009
8	Prof. Dr. Halil Kumbur	Mersin Üniversitesi Çevre Mühendisliği Bölümü Başkanı	27.03.2009
9	Halil Ünal	Mersin İl Genel Meclisi Üyesi, Bahçeli Belediyesi Eski Başkanı	15.01.2010
10	Hamit Tuna	Toroslar İlçe Belediyesi Başkanı	16.10.2009
11	Hasan Kendir	İşadamı	09.09.2010
12	Hikmet Koç	Mersin Büyükşehir Belediyesi Meclis Üyesi	17.11.2009
13	İrfan Demirbiçer	Gazeteci	14.04.2009
14	İ. Uğur Karamehmetoğlu	MHP Mersin il eski başkanı	10.05.2010
15	Kaya Mutlu	Mersin İl Genel Meclisi Üyesi, Mersin Belediyesi Eski Başkanı	25.01.2010
16	Mehmet Kara	1999-2007 Dönemi Tece Belediye Başkanı, 2009 Mezitli Belediye Başkan aday aday	10.02.2009
17	Mehmet Yalçın	Mezitli Belediyesi Başkan Yardımcısı	12.10.2009
18	Muhammed Hançer	Muhasebeci.Mezitlide ikamet eden seçmen	20.03.2009
19	Murat Yüksekbaş	Rotary Dönem Başkanı, DSP İl Genel Meclisi Adayı	21.03.2010
20	Nihat Kayar	Mersin Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü Öğr. Görevlisi	20.10.2009
21	Servet Koca	İşadamı AKP 2009 Toroslar Belediyesi Başkan Aday Adayı	06.08.2010-10.09.2010
22	Yrd. Doç. Dr. Tolga Ünlü	Mersin Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğr. Üyesi	12.10.2009
23	Ümit Tor	Muhasebeci-Çavuşlu'da ikamet eden seçmen	20.03.2009
24	Mersin Büyükşehir Belediyesi İşçisi	ismini vermek istemedi	21.03.2009
25	Mersin Büyükşehir Belediyesi İşçisi	ismini vermek istemedi	21.03.2009
26	Toroslar Belediyesi Temizlik İşleri Yetk.	ismini vermek istemedi	21.03.2009